

קובץ גליונות

פרשת נח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א
מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח
כאיל תערוג
פרי חיים
נשיח בהוקיך
גאון יעקב
דברי אמת
פניני דעת
דובב שפתיים
נפשו גחלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציון
דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לעלוי נשמת
האשה מרת מרים ב"ר נטע יצחק הי"ד
נסתלקה בשיבה טובה
במוצאי יו"ט ראשון של חג הסוכות
תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

**המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
יפנו ל: 053-3145900**
המעוניינים לסייע (בשעת
הצורך) בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4,
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר
במס' 053-3145900

**להקדשות ע"ג הקובץ
ניתן לפנות**

למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות"
ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל
סניף 745 מס' חשבון: 45458

לכל חקוראים וחלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הבעל"ט

בואו והיו שותפים והקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

ח' חשון	לך לך	א' ניסן	ויקרא
ט"ו חשון	וירא	ח' ניסן	צו - פסח
כ"ב חשון	חיי שרה	כ"ט ניסן	תזריע מצורע
כ"ט חשון	תולדות	ו' אייר	אחרי קדושים
ז' כסלו	ויצא	י"ג אייר	אמור
י"ד כסלו	וישלח	כ' אייר	בהר
כ"א כסלו	וישב	כ"ז אייר	בחוקותי
כ"ח כסלו	מקץ - חנוכה	ה' סיון	במדבר - שבועות
ה' טבת	ויגש	י"ב סיון	נשא
י"ב טבת	ויחי	י"ט סיון	בהעלותך
י"ט טבת	שמות	כ"ו סיון	שלח
כ"ו טבת	וארא	ג' תמוז	קרח
ד' שבט	בא	י' תמוז	חקת
י"א שבט	בשלח	י"ז תמוז	בלק
י"ח שבט	יתרו	כ"ד תמוז	פנחס
כ"ה שבט	משפטים	ב' אב	מטות מסעי
ב' אדר	תרומה	ט' אב	דברים
ט' אדר	תצוה	ז' אלול	שופטים
ט"ז אדר	כי תשא	י"ד אלול	כי תצא
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	כ"א אלול	כי תבא

מדור תיובתא (חג חסוסת)

- א. ניתן לשלוח תשובות עד ליום ראשון ב' חשון.
למייל: k.gilyonot@gmail.com או לפקס: 077-2092005
- ב. יש לשלוח לפחות 4 תשובות.
- ג. יש לציין שם מלא, כולל/ישיבה, כתובת ומס' טלפון.
- ד. אפשר לעיין בספרים.
- ה. שמות הזוכים בהגרלה יפורסמו בקובץ גליונות.
- ו. ניתן עדין לתרום עבור זכויות הלימוד במדור זה,
וכן נשמח לקבל בתרומה ספרים עבור ההגרלה.

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 227 | שנה ה' | פרשת נח | שנת תשע"ח

פניני הפרשה

נח מצא חן

כותב הרה"ג ר' הלל ק' שליט"א: נאמר בתורה בראשית (ו, יג) קץ כל בשר בא לפני. ופירש רש"י 'כל מקום שאתה מוצא זנות וע"ז אנדרלמוסא באה לעולם והורגת טובים ורעים עכ"ל.

ושאלנו לפני מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שמשמע מלשון רש"י לכאורה שגם בדורו של נח היו כאלו שלא היו ראויים להיאבד במבול שהרי כתב והורגת טובים ורעים' ומכל מקום הם מתו עם החוטאים מאיזה טעם כלשהוא או מדין רוב העולם, וא"כ מדוע דוקא נח ניצל מן הגזירה ובמה היה עדיף על כל יתר האנשים הטובים שמתו במבול?

וענה לנו רבנו הגראי"ל שליט"א: אתם יודעים למה דוקא הוא ניצל כי הוא היה איש נח חן ונח אותם אותיות. וחז"ל דרשו נח: נח נח לשמים ונח לבריות, היו עוד אנשים טובים בדורו של נח אבל הם לא היו נוחים, אתם מבינים ישנם הרבה אנשים קשים וכל הזמן מנסים לעשות מריבות על כל דבר אנשים כאלו לא זכו להינצל מן המבול ונח זכה על שהיה נח לבריות.

והוסיף להביא את דברי ספר חרדים שכתב: ואם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה' לא יכעוס שנאמר ונח מצא חן כשמו: פירושו שהיה נח בדיבורו ובמעשיו ובהילוכו כדאיתא במדרש תהלים ולכן מצא חן ע"כ דבריו. (הללי נפשי ה' תשובה עמ' סט)

צריך עיון

"שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם" (נח ט, ו)

איתא בגמ' עבודה זרה י"ח ע"ב. מעשה בר' חנינא בן תרדיון כשהוציאוהו להישרף ונתנו ספוגין של צמר על לבו, ואמר לקלצטונירי שאם נוטל הספוגין הרי הוא מביא לחיי עוה"ב, וצ"ע האיך הותר ליקח הספוגין הרי מקרב מיתתו ורוצח הוא? [ובש"ס' אגרות משה עמד בזה בכמה מקומות ותידך בדחוקים גדולים].

התעוררות

תולדות המעשים טובים

"אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח" (נח ו, ט) פרש"י ד"א ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. יש לבאר ענין התולדה דכמו שכל עצם הולד בא מכח אביו ואמו ומושפע מהם והאב והאם כל מחשבתם טיפולם והתעסקותם בו, כך גם אם צדיק עושה מעשים טובים כל ראשו ומוחו ולבו וכל אבריו כולם נמצאים והוגים באותו המצוה שמקיים, לכן כתוב אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים שעשה מעשים טובים בשלימות בכל מחשבתו ולכן הם נקראים תולדותיו.

הנה העושה פעולות ומעשים טובים מובן שמעשיו נחשבים תולדות כיון שיצר פעולות טובות, אבל הנמנע מלעשות עבירות ה' אפשר לומר דאע"פ דאמרין בקידושין ל"ט ב' ישב ולא עבר עבירה אם באת דבר עבירה לידו וניצל הימנה נותנים לו שכר כעושה מצוה מ"מ כיון שלא עשה פעולות חיוביות א"א לקרוא לזה תולדותיו.

אמנם רש"י בעז' ו' א' מפרש שנה ה' צדיק במעשיו בלא חסם וזה הרי בשב ואל תעשה, וכן מש"כ תמים בדרכיו פרש"י שם הדכונה עניו ושפל רוח, ומשמע שגם הנמנע מלעשות עבירות יוצר דבר חיובי ששייך לומר עליהם שהם תולדותיו.

שיחה לפרשת השבוע

לא הולכת לאיבוד וניתן לו שכרו ויתמלא מבוקשו.

ולכן אע"פ שהברכות הגיעו בדין ליעקב כמו שראתה רבקה ברוח הקודש, וכן עונש אגג הגיעו על פי דין, אבל עשו סבר שנועשית לו עולה, ואגג סבר שנועשית לו עולה בכליו זרעו ואנחותיהם לא שבו ריקם, כמה מאות שנים עברו מאגג עד המן, ובסופו של דבר שכרו שולם, כי אין דבר ההולך לאיבוד. שכר מצוה לא הולך לאיבוד לעולם, וכן על כל צער כל שהוא משתלם שכו, אם אדם ה' מתבונן כשאומר אמן יהא שמ' רבא מברך כמה שכר כרוך בזה לדורי דורות ה' מתמלא שמחה, אבל לא מתבוננים, ובחגיגה (י"ב ב') איתא תניא ר' יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות.

וכן הוא הלימוד ממעשה אשור, עבור אשור שאיש שכר ה' גלגל הקב"ה והביא את סנחריב בעולם, והנה מה היתה כשרותו של אשור, איתא במד"ר (פרשת נח ל"ז ד') כיון שראה אותן באים לחלוק על הקב"ה פנה מארצו.

והנה אנו לא מבינים כלל את מעשי אנשי דור ההפלה שאמרו: הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, ופרש"י (פרשת נח י"א א') שרצו לעלות לרקיע ולהלחם בו ח"ו, אבל הרי אלפי אנשים השתתפו בזה.

ובאמת ידוע שבכל הדורות נמשכו המונים אחרי אידיאולוגיות שהיו פרי רוחם של מטורפים, וכן ראינו בדרו האחרון איך שנמשכו המונים ובתוכם כל המלומדים וגדולים שבאומות אחר תכניתו של הימ"ש אשר ה' רשע רוצח ומשוגע בנפשו, וכולם נמשכו אחריו כמכושפים, וכשאשור קם ומתוך דעת שהיתה בו פירש מהם, זכה עבור מעשהו לשכר לדורות.

אמנם מצד שני רואים שכל הזכויות והשכר שמונה המדרש לא הגיעו לשכרו של שם, שהם כולם זכו לדבר עובר אבל שם זכה לנצחיות, לאברהם וממנו יצא יצחק ויעקב וכל כלל ישראל, כי שם עמל במצוה לשם שמים לקדש שם ה', וכשנעמלים כך אע"פ שלא עלה בידו כלום, מ"מ שכרו שולם לאחר ד' מאות שנה.

אדם לא מעריך את המעשים שלפניו, ואם ה' יודע כמה משלמים על מצוה, באיזה שמחה והתלהבות ה' עושה את המצוה, אבל לצערנו המצוות נעשות בקרירות, ולהבדיל עבירות נעשות בהתלהבות, חסרה השמחה הראוי והמתאימה למצוה.

אם היו מביאים בחשבון כמה שכר יש על עניית אמן יהש"ה, איך ה' נראה עניית איש"ה, ועל דברים כגון אלו אמרו חז"ל במד"ר (רות ה' ו') שאילו ה' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו ה' מוליכו אצל אביו וכ'.

צריך להתחזק באמונה ולהשריש בלב את גודל מעלת המצוות, שכל מעשה הכי קטן לא הולך לאיבוד, ולכל מעשה יש המשך ותוצאות, וביותר שהרי חז"ל אמרו לא גלגל הקב"ה את אברהם אלא בשביל שם, אברהם לא ה' יכול לבוא לעולם ללא שקדם לזה עמלו של שם בהפצת שם ה'. אנו נמצאים ב"ה בד' אמות של הלכה ולנו האפשרויות הגדולות לזכות, כדתנן בפ"ק דפאה ותלמוד תורה כנגד כולם, עלינו לזכור שבידינו האפשרות לזכות בכל רגע עד אין סוף, ומצד שני אפשר לבזבז את הזמן על לא כלום. צריך להתחזק בתורה ותפילה ומצוות, ולהעריך את המצוות לא להיות בשעבקי, החלול במצוות כגון זלזול באפשרות תפילה בצבור, נובע ממחשבה כי מה בכך, אבל אם נעריך את גדולת המצוות יהיו כל מעשינו בחיזוק בעז"ה. (מלא פי תהלתך ימים נוראים עמ' רנ"ח - ר"ס)

להעריך גודל שכר כל מצוה

שיחת רבנו בישיבת גאון יעקב מוצאי שבת פר' נח תשמ"ז: בתנא דבי אליהו (פ"כ) איתא: לא גלגל הקב"ה והביא את אברהם לעולם אלא בשכרו של שם, שנתנבא על כל אומות העולם ת' שנה ולא קבלו ממנו, ולא גלגל הקב"ה והביא מלכות יון לעולם אלא בשכרו של יפת שנהג כבוד באביו, ולא גלגל והביא מלכות רומי לעולם אלא בשכרו של עשו שהיה בוכה ומתאנח בשעה שברך יצחק את יעקב אביו, לא גלגל הקב"ה והביא סנחריב בעולם אלא בשביל אשור שה' איש כשר וכן עצתו של אברהם אביו ה', לא גלגל הקב"ה והביא נבוכדנצר לעולם אלא בשכרו של מרדוך שנהג כבוד באביו שבשמים, לא גלגל הקב"ה והביא מדי לעולם אלא בשכרו של כורש שה' בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו גוים את בית המקדש, לא גלגל הקב"ה והביא המן לעולם אלא בשכרו של אגג שה' בוכה ומתאנח בשעה שה' חבש בבית האסורין שמו יאבד זרעו מן העולם עכ"ל. והנה הלימוד הכללי שבכל דברי המדרש הוא כמה גדול שכר המצוות, ונראה לפי סדר הדברים.

והנה שם התנבא על כל אומות העולם ד' מאות שנה, והיינו כנראה נבואות תוכחה כשאר הנביאים, דהעולם כולו לא האמין בה' ולא הלך בדרכיו.

שהרי גם על אברהם בדורו כתוב (פרשת חיי שרה כ"ד ז') שאמר לאליעזר ה' אלקי השמים וגו', ופרש"י ולא אמר לו אלקי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך, א"ל עכשיו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי ה' אלקי השמים ולא אלקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא ה' רגיל בארץ. וכ"ש ד' מאות שנה לפני כן, ושם לא הצליח לפעול כלום ואע"כ הוא לא התייאש, אלא התנבא והוכיח ד' מאות שנה ללא לאות.

ומתי היו התוצאות, שכרו שולם לאחר ד' מאות שנה שקם אברהם בן בנו והשריש אמונה בעולם, אע"פ שהוא עצמו לא הצליח לפעול, דלא כל אחד שוה בתכונות נפשו, אלא הכל כפי הכוחות שמקבלים מהקב"ה, אבל שכרו ה' שמור שיצא ממנו אברהם, וכל המהפכה שנועשית על ידו נזקפת לזכותו של שם. הרי רואים מהו שכר המצוות, אדם עושה מצוה דבר טוב ולא רואה תוצאות, בחוש לא רואים את שכר המצוות, דאם היו רואים לא ה' מעלה לקיים מצוות, אבל המאמין האמיתי יודע שאין שיעור לשכר המצוות, אין דבר ההולך לאיבוד על הכל מקבלים שכר.

הנה אומרים בשם הגרי"ס ז"ל דכשאחד מתחזק בלימוד התורה במדיניות שבהם נמצאים לומדי תורה, זה מונע איזה יהודי בצרפת להתבולל או להמיר דת.

וכן רואים כאן בדברי חז"ל, שם עבד שנים רבות להשריש אמונה ולכאורה ללא תוצאות, אבל תוצאות מעשיו הגיעו ד' מאות שנים אח"כ, שבא אברהם וקירב את באי עולם לאמונה בה', וזה מציאות שכר המצוות.

על יפת כתוב במדרש שבשכר מעשהו זכה שהקב"ה הביא מלכות יון לעולם, וזה סוג שכר אחר שהרי יון היו רשעים וזממו לעקור ח"ו את ישראל, אבל מ"מ זה מלכות ולפי הבנת אדם זה שכר גדול. על עשו כתוב שיזכה עבור שה' בוכה ומתאנח בשעה שיצחק בירך את יעקב אביו, וכן אגג זכה להמשך דורות על שבעה שמו יאבד זרעו מן העולם, וצ"ב מה המעלה שבעה על צער עצמו?

רואים מדברי חז"ל דבר מחודש שאם יש לאדם צער, אפילו צער המגיעו, אם רק יש לו קצת טענה וחש עצמו מקופח מחלקו שזכאי לו וסובר שנועשתה לו עוֹלָה, תפילתו ודמעותיו אינן שבות ריקם, שום דמעה

"תפקיד הבחורים להיות שקועים בלימוד"

לא להתערב בענינים לא להם

בס"ד. אבקש מאד שהבחורים לא יתערבו בענינים שלא שייך להם, מקומם בגמרא וכן יעשו ויזכו לרב טוב מאד. אהרן י. לייב שטיינמן (קובץ אגרות אגרות מ"ב)

ובענין זה אמר רבנו: אדם מתערב על ריב לא לו ונענש, כמו שקרה בישיבות רבות שאותם הבחורים שהתנגדו למינוי ר"מ בישיבה נפגעו רח"ל. ובכלל תמוה מה איכפת להם שפלוגי יהיה ר"מ הלא הם לא יישארו בישיבה לעולם, אלא לכל היותר עוד שנה שנתיים, והם הרי מתחתנים ועוזבים את הישיבה, ומה להם להסתכן ולהשקיע את עצמם בריב גדול כל כך, ובדרך כלל אפילו לא מבקשים מהם להיכנס לשיעור של הר"מ החדש, כי המינויים החדשים מיועדים על פי רוב לקבוצת בחורים הצעירים מהם, ואעפ"כ הם מתערבים ומסתכנים במחלוקת לא להם. (מאחורי הפרגוד)

לא למלאות את הראש בשטויות

ואמר רבנו בשיחה בביתו: אמנם בימינו כאשר האדם נחשף לכל כך הרבה דברים והסקרנות שלו מוליכה אותו להתמלא בכל מיני דברים מיותרים, זה קשה יותר.

בזמנים קודמים לא היו כ"כ הרבה ידיעות כמו שהאדם יודע היום. היום כ"א מתעניין ויודע מה שקורה בכל העולם, מה שקרה באמריקה או באוסטרליה או בכל מקום אחר, והוא נמשך אחרי זה וממלא את ראשו בידיעות מיותרות ולא נחוצות. אבל פעם לא ידעו וממילא לא התעניינו כ"כ. ידעו מה קרה ברחוב הסמוך זהו, וממילא הראש והלב היו פנויים ללמוד תורה. אבל היום שכל אחד 'צריך' לדעת מה קורה בכל מקום אפילו שאין לו מזה שום תועלת, אם זה ע"י העיתונים וחוץ מהעיתונים הרגילים יש גם כל מיני עיתונים נוספים וכולם מלאים בשטויות, שום דבר חוץ מזה. ובינתיים הראש מתמלא עם השטויות האלה, ואינו פנוי לתורה.

העיקר שבסוף לא יצטרכו עיתון

כשדברו עם רבנו לרגל 30 שנה לעיתון יתד נאמן אמר (כפי שמופיע בגיליון לרגל 30) כי "המשימה העיקרית היא: נקדש את שמך בעולם. המטרה היא בסופו של דבר שיהיו אברכים בני עליה שלא צריכים עיתון" וברוח זו - בתקופה מסוימת בא אברך ואמר בהתרגשות "עכשיו שזכינו ב"ה.. העיתון.. ממילא עושים מנוי.. התגובה לא אחרה לבוא: "למה? זה קרבן פסח שצריך לעשות 'מנויים'?"...

כשהיה תקופה בישיבה מסוימת שניסו גורמים מחוץ לישיבה להביא לישיבה הק' עיתון פסול שנאסר ע"י גדולי ישראל שליט"א, ובאו לרבנו בשליחות רבני הישיבה כדת מה לעשות? ואמר צריך לדאוג שלא ייכנס שום עיתון לישיבה ובוודאי לא עיתון פסול, והוסיף תאמר בשמי כי בחורים שיתנזרו מכל עיתון ואפילו הכשר שבכשרים יצמחו לת"ח מובהקים.

עסק בחורי ישיבות בלימוד התורה בלבד

בעת פתיחת זמן חורף הבעל"ט ראינו לנכון להביא דעתו ופעלו של מרן רבנו שליט"א על כך שתפקיד בחורי הישיבות ואברכי הכוללים הוא ללון בעומקה של הלכה ולא להתעסק בשום ענין ציבורי וכדו'. ולזה יש עסקנים אשר תפקידם ליטפל בענין זה. ורבות עמל לשרש ענין זה בשיחותיו ובהוראתו ונביא כאן כמה ענינים בס"ד.

האם בחורים יצאו לבחירות

בישיבת מועצת גדולי התורה שהתקיימה בו' אייר תשנ"ו שהתנהלה לראשונה ע"י רבנו שליט"א, התנהל דיון לגבי הנושא האם לשלוח בחורים לעבוד בבחירות, ואמר רבנו: הגר"ש אלישיב שלח אלי לשאלני, אין לי שום ענין לעסוק בזה אלא השבתי על אשר ששאלוני, לדעתי התשובה שנתתי הצילה אלפי דפי גמרא.

(רשימות הרה"ג אפרים צמל שליט"א, ראש ישיבת אור שמח ומזכיר מועצה"ת)

העיקר לימוד התורה

ובפתיחת זמן חורף תשע"ד שהיו בה בחירות אמר רבנו בישיבת ארחות תורה כך: באמת תמיד בהתחלת הזמן מדברים דברים של חיזוק קצת, עכשיו יש עוד מעט יום בחירות, ובזמן כזה בדרך כלל כולם עסוקים בדבר הזה, מדברים מזה, מדברים מזה, הדיבור לא מועיל כלום! העיקר צריך לדעת מה שיותר יתחזקו בלימוד התורה, זה מה שיועיל.

ב"ה יש לכם את הכח ללמוד תורה בחשק ובהתלהבות, זה יתן יותר מהכל! אי אפשר שלגמרי ימנעו מלעשות, אבל בדרך כלל העיקר יהיה הראש שקוע בלימוד התורה, זה יועיל יותר משאר דברים.

ומקוים שאתם כבר רגילים בזה, עשיתם כמה פעמים ככה, אתם תזכו אי"ה שעי"ז יתרבה כבוד שמים, יתרבה לומדי תורה, יתרבה כל הדברים מה שנוגע לתורה ויראת שמים, אתם תזכו לזה, ויהיה הזכות גדול. ה' יזכה אתכם שתזכו כל אחד מכם לזכות להיות גדול בתורה ויראת שמים מאד מאד, וגם ברוחניות וגם בגשמיות. הקב"ה יעזור שכולנו נזכה למצב של ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ונזכה במהרה בימינו אמן סלה.

ובישיבת גאון יעקב אמר רבנו: היום מתחיל זמן חורף תשע"ד. ידוע מה שאנחנו אומרים תמיד בכל התחלת הזמן, אבל נוסף לזה יש עכשיו הענין של הבחירות, יש הרבה פעמים שמשקיעים כל הכוחות, מדברים על הבחירות, בחירות, בחירות, בחירות, ועל פי רוב זה לא מועיל כלום! צריך לעשות משהו מזה, אבל העיקר להיות שקוע בלימוד התורה, רק מזמן לזמן משהו לעזור. וע"י הזכות הזאת הקב"ה יעזור שכלל ישראל יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות. זה העצה הכי טובה מה שיותר ילמדו תורה, אי אפשר לומר שבכלל לא לעשות, בודאי צריך לפעול שלא יצליחו הרשעים לעשות את... לכלל ישראל, אבל בכל זאת אנחנו צריכים ללמוד תורה, וממילא הקב"ה יעזור שהזודים תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה בימינו.

הקב"ה יעזור שנזכה לזה שבאמת כל הגזירות רעות לא יהיו ח"ו, וכלל ישראל יוכל ללמוד תורה ולקיים את המצות כמו שהקב"ה רצה, ויזכו לכל טוב, ונזכה ג"כ לביאת המשיח במהרה בימינו אמן סלה.

לא ליגרר לויכוחים

וכך לאורך כל הדרך הדרך את בחורי הישיבות שלא לעסוק בנושאי פוליטיקה פנימיים "בענינין הבחירות העומדין על הפרק אבקש מבני הישיבות נ"י שלא יגררו בויכוחים.. ואין לנו לחוש מהשקרים.. הכו"ח בצער" (מכתבו לבחירות חורף תשע"ד)

ויפה הטעים את הדברים ראש ישיבת "בית שמעיה" הגר"ש אנגלנדר שליט"א (חורף תשע"ד): "הנה מרן הגרא"ל הסתובב בכמה ישיבות בתחילת הזמן, ומה הוא אמר "אמנם אנחנו לקראת בחירות אבל בני ישיבות צריכים רק דבר אחד: להתחזק בתורה". וב"ה ראו איך כל עולם התורה שנשמע לו כל הבחורים יושבים ולומדים, ולא מסתובבים ברחובות ששים אלי קרב... אלו דברים שנשמע התורה ונשמע הבן תורה תלויה בהם.. ממתי אברך צריך לדעת ולהתעסק בכל הפוליטיקה? הדמות של בן ישיבה היא של צניעות וענוה והכרת פניו תעידנו שהתורה היא כל יישותו ואין לו שום דבר זולתי עבודת ה' והליכות חיי המוסר. מה הבריות עליו "מה נאים מעשיו, אשרי זה שלמד תורה, אשרי רבו שלמדו תורה" וכאשר משבשים את הדרך מה אנו שומעים "אשרי זה שעוסק בפוליטיקה אשרי זה שנהירין לו קווי הגניעס וכל עיסוקו בהם".. שומעים מי שמתפאר "אחריות של הדור עלינו".. ודאי שאחריות של הדור עליו, הוא צריך לערוך חיבור בהלכות שבת, להיות ענין להיות צנוע במעשיו, ולחנך את אנשי ביתו לכך. מתרגלים לשחיתות ושיבוש צורת הבן תורה.

בני הישיבות צריכים לדעת שרק לימוד התורה, רק עיון נוסף בהגדרת עומק הסוגיות, רק חיבור נוסף באו"ח יו"ד, רק תיקון המידות, רק אצילות ההנהגה, רק עבודת האדם זה ורק זה דמות ה"בן תורה".

ואכן ידוע עד כמה עומד רבנו על המשמר בענין זה להעמיד את הישיבות על צביונם המקורי, ולהגן על עולם הישיבות ממגמה זו של שיבוש צורתו של הבן תורה.

[א"ה, ונפלאים בזה דברי רבנו הנצי"ב זצ"ל בעמק דבר (כי תשא לג יא) ח"ל" ומשרתו יהושע בן נון נער. הודיע הכתוב דיהושע אע"ג שכבר היה גדול בשנים לערך מהמים שנה וגם גדול בתורה ובחכמה וא"כ היה מועיל הרבה למשה אם היה הולך עמו למחנה בעושה בני אדם. אבל הוא היה כנער כמו שלא הגיע לפלגות ראובן בענינים אלו. והטעם לא ימיש מתוך האהל. שהיו עסקיו לעמוד על תורה שבע"פ שהיה כמעין הנובע באהל משה. ולא רצה להפנות משקידתו ללמוד לשום דבר. ובא זה הספור לדורות ללמד כמה ראש הדור מחויב להטריח בעת הריסות העם ליישב דעתם ולא יחוש אחר עזי פני שיהיו מפריעים מעשיו ומבזים אותו. וגם למדנו שהתלמיד הבא לקבל תורה מאותו גדול הדור אין לו להפנות לשום דבר במצוה שאפשר ע"י אחרים. וכדא"י בעירובין דס"ח מר לאו אורח"י אנא טרידא בגריסא. אבהו שלח בנו לטבירי ללמוד והיה עוסק בגמ"ח ושלח ליה האם אין קברין בקסרין שלחתיך לטבירי ומש"ה כתיב לא ימיש. ולא מש מיבעי אלא ללמוד שכך ראוי שלא ימיש מתוך האהל עד שיגיע עתו להנהיג את הדור] (וע' מש"כ בהע"ש שאלתא ד' שיטת ר"ח דעיקר הא דק"ל תלמוד גדול ממעשה אינו אלא בתלמיד היושב לפני רבו שהוא יקר אפילו ממה שלמדיו לאחרים. ואנן לא קי"ל כר"ח מכ"מ למדנו כמה יקר ענין תלמיד בתחלת השתקע עצמו לתורה שתהא מתקיימת בו). עכ"ל. [ועי' כאל תערוג פר' כי תשא תשע"ז]

מעלת הלימוד בהלכות שבת

אמר רבינו אני רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן של שבת כבר ביום ו' בבוקר כבר מזמן זה יוצא מהגיהנם כל ערב שבת, אז יתכן שמי שלומד הלכות שבת גם באמצע השבוע בזמן הזה כבר יצא מהגיהנם. (צדיק כתמר יפרח)

זכות הלימוד בשבת

יל"ע האם יש דבר מיוחד בהלכות שבת טפי משאר הלכות?

ואולי להמבואר במנחות ק', א. דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת ה"נ הלימוד הלכות שבת כאילו קיימם בפועל, ואז חוץ מעצם מצות ת"ת הוי כמו שמירת שבת דשקולה ככל המצוות. והראוני דבהקדמת אגלי טל כתב: שכשם ששמירת שבת שקול ככל המצות, כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד בכל המצות. (ומירות שב"ק אילת השחר עמ' 82)

- הכנות לשבת -

שיעור של הוצאות שבת

כ' הגר"א באגרתו: ותכבדי את השבת מאד כאשר ה' לפני, ואל תצמצמי כלל, כי כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד יום הכיפורים חוץ מהוצאות שבתות והוצאות יום טוב וכו'. ואמר רבנו ע"ז: והנה אמרו חז"ל על שבת 'לוו עלי ואני פורע', א"כ עד כמה מחוייבים לענג את השבת?

וזה ודאי שאין מחויב לאכול דוקא שור שלם, כדאי' בגמ' אפי' ראש תרדין וכסא דהרסנא וזה למי שאין לו. אבל אם יש לו, הוא צריך להכין יותר, אבל שלא יחשוב אדם שהרי כתוב 'לוו עלי' א"כ יקנה את האוכל הכי יקר, אלא יקנה חתיכת דג וחתיכת בשר, ואין צריך דוקא בשר בקר כי הלא גם בבשר עוף יוצאים ידי חובה ויש לאכול כפי הרגילות שלו ובשביל זה הוא יכול להשליך על ד' יתבו. וגם זאת רק לפי מה שהוא משתכר, ואת שכרו יחלק באופן שישמור יותר כסף להוצאות יום השבת ויניח חלק גדול יותר לשבת מאשר ליום אחר. ומובא בספר גביע הכסף בשם הגר"א שמרגלא הוה בפומיה כי בשבת מצוה להתענג באכילה ושתייה, ומצוה ללמוד. וטוב יותר שירבה בלימודו מאשר באכילה ושתייה שההרגל נעשה טבע אצלו וילמוד גם בחול, והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת השבת תגרור לו תאות אכילה ג"כ אף בחול. עכ"ד.

הוצאות שבת

שח הגאון רבי אריה ישראלי שליט"א: ספר לי הגר"א מן שליט"א מעשה שמאד התפעלתי ממנו, יהודי בקש ממנו לשאול את רבי חיים קנייבסקי שליט"א איזו שאלה שהוצרכה לו לדין תורה שהיה לו עם שכנו. אמר לו הגר"א מן שליט"א שר' חיים שליט"א אינו עונה על שאלות כאלו, ושאלה כזו שישאל בבי"ה. והלה הסביר שאין זה בדיק דין תורה, אלא העניין הוא כזה, לו עצמו היה ב"ה כסף ולא חסר לו מאומה. ופעם בליל שבת הוצרך להיכנס לבית שכנו, ונדהם מאד לראות שעל שולחן שבת מונחת רק קופסת טונה אחת, ועוד איזה דבר מאכל מועט, וזה כל סעודת השבת שלו, ברוב תדהמתו לראות את שכנו חסר כל, פנה אליו ואמר לו, שמאז והלאה כל הוצאות שבת של שכנו עליו. ונתן היהודי לשכנו סכום כסף לקנות על חשבונו את כל מצרכי השבת. וכך פירנס היהודי הנדיב את שכנו ושלם בעבור כל מצרכי השבת שלו.

הגיעו ימים, והעשיר ירד מנכסיו והתקשה לכלכל את שכנו העני שהיה אב למשפחה ברוכת ילדים והצרכים מרובים היו, ובראות העני את מצבו של שכנו העשיר אמר למפרנסו שעקב מצבו הכלכלי הירוד אינו חייב יותר לפרנסו, לעומת זאת ענה העשיר (לשעבר) שהואיל וקבל על עצמו שהוצאות שבתו יהיו עליו, ימשיך בכך ומקוה בע"ה לעמוד בזה. והוי לשני השכנים שתי טענות לויכוח, הראשון טען שמה שכתוב שמזונותיו של אדם קצובים לו מרה"ש חוץ מהוצאות שבת שעל זה נאמר לוו עלי ואני פורע אם כן גם מזונות השבת של השכן הינם בתוך הקצבה. והשני טען שרק מזונותיו של אדם "עצמו" כלולים בלוו עלי ואני פורע אך לא מזונותיו של השכן אפילו שהם לכבוד שבת ועל זה לא נאמר לוו עלי ואני פורע. השאלה היא אם זה כן כלול במזונות השבת. וגם היה להם ויכוח בעניין האמור שונא מתנות יחיה, שפרושו שמי שכן יקבל מתנות לא יחיה ולכן אינו רוצה לקבל, או שזה מציין מעלה ששונא מתנות מקבל שכר נוסף והוא שיחיה. והשאלה הופנתה לר' חיים שליט"א ואמר שהוצאות שבת בעבור השכן אינם כלולים במזונות שבת, אלא רק מזונותיו שלו ולא של חברו.

הופנתה השאלה גם למרן הגאון רבי אהרון לייב שטיינמן שליט"א שאמר שגם מזונות חברו כלולים בהוצאות שבת, וזה לאותו אחד המצטער בשבת שלחברו אין. ור' חיים שליט"א אמר על זה שזה רק מדרך המוסר אי היכולת לראות את חברו בחסרונו בשעה שלו עצמו יש והוא אוכל ואם כן אין זה נכלל בהוצאות של שבת, בכל אופן אמר שישתדל להמשיך וברכו שיהיה לו בהצלחה. (קובץ שיחות בחכמה אמרתי עמ' קמג- קמד)

הוצאות שבת כשקונה במקום אחר

שאלתי לרבינו שא' שאל שמונע עצמו לקנות במקום זול עם מבצעים מטעם

שהמקום מחלל שבת וקונה במקום אחר יותר יקר, האם נחשב בכך הוצאות שבת? אמר רבנו שזאת אומרת שעושה תנאים עם הקב"ה, שבאם זה הוצאות שבת יקנה במקום השני, ואם לא, יקנה במקום ההוא, זה כבר סיבה שלא יחשב לו הוצאות שבת. (צדיק כתמר יפרח)

הכנות לשבת

בשו"ע סימן ר"נ סעיף א' איתא דמצוה להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כי רב הסדא ה' מחתך הירק דק דק ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים וכו' ועי' בשער הציון ס"ק ט' דלא שייך בזה לומר מצוה שיוכל לעשות ע"י אחרים אין מבטלין התלמוד אפי' לזמן מועט וכו' דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו וכו' משא"כ בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו וכו' עכ"ל.

וצ"ב א"ב למה האמוראים עשו כל אחד רק פעולה אחת לכבוד שבת הרי אם זה גופא המצוה הם היו צריכים לעשות בעצמם את כל צרכי כבוד השבת וי"ל.

הכנות לשבת

רבנו רגיל לפני שבת לסדר את הדוד של מים של שבת, וזה היה מכין לכבוד שבת. בעת שעשו בבני ברק את המים של שבת על גנרטור, נשאל רבנו האם אפשר לסמוך על זה ואמר הרי הנידון להשתמש בחשמל זה חילול ה', וכאן יש מעלה שזה קידוש ה'. והוא עצמו בתחילה המשיך להשתמש בדוד של שבת שכך הורגל אבל אחרי תקופה הפסיק והשתמש במים הרגילים. (רשימות נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א)

לצאת מהגהנום מזמן ההכנה

רגיל רבנו להביא: ראיתי, שהחפץ חיים מביא בספר שם עולם (ח"א סוף פ"ד) בשם גדול הדור אחד שרוצה לחדש חידוש גדול מאד, הרי הכלל ידוע שאדם ששמר שבת, אפילו אם יש לו ח"ו עבירות שצריך לקבל עליהם גיהנם, בשבת לא דנים אותו, כיון שהי' שומר את השבת, וכמה שהי' שומר יותר שבת הכל נחשב לו. דהנה הטור או"ח סימן רצ"ה כתב שאומרים במוצ"ש סדר קדושה לפי שהוא זמן חזרת רשעים לגיהנם ששבתו בשבת ועל כן מאריכין בעניני תפלות כי ממתינין להם עד שיסיימו כנסיה אחרונה של ישראל תפלתם. ובספר יסוד ושושר העבודה כתב בשם ספר התגין אם נשמתו של אדם בגיהנם בכל יום שישי מוציאין אותה מגיהנם בעת שהי' רגיל בעוה"ז לשבות וכן בתוספת מקודש על החול במוצ"ש המאחר מאחרין אותו שלא להכניסו לגיהנם והממחר ממהרין אותו להכניסו עכ"ל.

ומביא החפץ חיים חידוש מגאון אחד עוד יותר, שמהזמן שמתחיל לעסוק בצרכי שבת, ואפילו ביום שישי בבוקר, יוצא כבר מגיהנם. ובפשטות מבינים שבזמן שקרוב לשבת נחשב כבר שבת, ומפלג המנחה יש כבר סברא שנחשב כמו שבת, אבל בבוקר? והוא אומר שאפילו בבוקר, כיון שהתחיל להכין צרכי שבת כבר לא יהיה לו גיהנום. והחפץ חיים מביא את זה, משמע שזה דבר המתקבל על הדעת, אפילו שלא מצינו את זה בגמ' ולא במדרשים, בכל זאת מזה שהוא מביא את זה משמע שיתכן אפילו השכר הזה, אדם שיש לו ח"ו עבירות, והוא צריך להיות בגיהנום, ואולי אפילו שתיים עשרה חודש, בכל זאת כיון שהתחיל מיום שישי בבוקר לעסוק בצרכי שבת, לא יהי' לו כבר גיהנום מהזמן ההוא, עד כדי כך! ואין לשער ולתאר את הריחות לזכות להיות אפי' רגע אחד פחות בגיהנם. (ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שפ"ג)

הכנה לשבת

סיפר ר"צ שטיינברג שליט"א: באחד השנים הגיע רבנו שליט"א למסור שיחה בבאר שבע על רוממות השבת. הוא דיבר ביום חמישי על חביבות המצוה. למחרת סיפר לי אחו, שכבר באותו ערב הוא ערך את שולחן הבית בביתו בגלל חביבות המצוה. לאחר מכן כססופר המעשה לרבנו שליט"א, הוא פרץ בבכי של התרגשות. (מוסף ית"נ יתרו תשע"ד)

הנה יש דין בערב שבת להשכים להכין לכבוד שבת ועיין ביאור הלכה סי' ר"נ ס"א שדן אם הוא מצוה דאורי' או דרבנן.

ונראה שדוקא בהכנת מאכלים יש מצוה להשכים לפי שנמשך זמן הרבה אבל בהכנת הנרות להדלקה אין ענין להשכים כ"כ לפי שאינו נמשך כ"כ הרבה זמן. (אילת השחר שבת קיט, א)

מלאכות גדולות בער"ש

רבנו מקפיד שלא יעשו מלאכות גדולות בבית בער"ש אחר חצות. ופ"א החליפו את הדוד שמש ביום ו' בקיץ אחרי חצות. ורבנו לא רצה להשתמש במים החמים לפני שבת בגלל זה.

זמן סגירת החנויות בבריסק

שח רבנו: בהיותי בבריסק שמעתי שבזמנו של הגר"ח הוא היה הקובע לכל הסוחרים ובעלי המלאכה והחנויות עד אימתי יהיו רשאים לעסוק במלאכתם בערב שבת, ולכל אחד קבע זמן אחר מתי יסגור לפי הזמן ששיער כמה שצריך להתכונן לכבוד שבת. בעיקר היה בעיה אצל הספרים שאנשים היו מגיעים להסתפר ממש סמוך לשבת, והספרים שהיו צריכים פרנסה היו נשארים עד מאוחר ופעמים רבות היו נכנסים במלאכתם חצי שעה לזמן כניסת השבת. [ואמר בזמני זה כבר לא נהג, כי אחרי פטירת הגר"ח נתבטל הדבר]. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' טז)

עוד סיפר רבנו שליט"א שבילדותו היה הולך עם רבי שמחה זליג לפני שבת לשווקים בבריסק כדי שבעלי החנויות יסגרו את החנות לפני שבת, ומיראת כבוד לרבי שמחה זליג היו אכן סוגרים את החנות. (מפי רג"ה שליט"א)

רבן של בני הגולה

אוקראינה, אודסה

בעיר אודסה קיימים מסודות התורה בראשותם של רב העיר הרה"ג ר' שלמה באקשט שליט"א וראש הכולל הרה"ג ר' דוד קולדצקי שליט"א ועוד.

נסיעת רבנו לאודסה

בכ"ז סיון תש"ע נסע רבנו לחזק את קהילת אודסה ונביא כאן כמה דברים בס"ד אודות נסיעה זו.

שח רבנו: באודסה לפני מלחמת העולם הראשונה הי' שם כופרים הכי גדולים, היום זה מקום טוב.

כשהגיע רבנו לאודסה אמר לראשי קהילה הנה היה פה את כל ראשי ההשכלה, והוסיף "תראו מה נהיה איך מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, ומעט מן החושך זה גורנישט".

בכינוס אברכים

בכינוס לאברכים במקום אמר רבנו בתו"ד: כי העיקר בחיים הוא להתמסר אך ורק לתורה ובזה הכל תלוי, וכמה מאושרים אלה שעוסקים אך ורק בתורה ללא שום עיסוק נוסף.

לאחר מכאן היה כינוס מחנכים עם הוראות והדרכות המתאימות לטיב המקום. אחד השאלות היה שמצוי אצל האברכים שם שמארחים סטונדטים וכדו' בלילות שבת ובסעודות שבת וזה גורם שהם פחות מתייחסים בשעת הסעודה לילדים שלהם עצמם, והשאלה מה ניתן לעשות.

ורבנו השיב ע"פ דברי הגר"א [כפי שהביא המגיד מדובנא] שענין החינוך הוא שאדם מתמלא וממילא משפיע על כל סביבתו, וא"כ ברגע שהם ידברו בשולחן על אמונה וכדו' עם הסטונדטים ויתרוממו, ממילא זה ירומם גם את ילדיהם. אמנם בכל הדברים האלו צריך שאלת חכם כי לא תמיד התשובות שוות.

לקדש שם שמים

ובכינוס לבני הקהילה שם, עמד במשאו על חשיבות לימוד התורה והצבת לימוד התורה בבסיס החיים שזהו הדבר החשוב ביותר, ובמיוחד שהקב"ה ברא את העולם למטרה לקדש שם שמים בעולם, וכידוע שבלי תורה העולם אינו יכול להתקיים, היו דורות שהיו טובים, והיו דורות שלא היו טובים, וכשהדורות לא היו טובים הם לא יכלו לשרוד משום שלא מילאו את תכליתם. ככל שאנחנו הולכים ומתקרבים לדורות אחרונים ודאי שחייבים יותר ויותר לעסוק בתורה כדי למלא את ייעודנו שבלי זה לא נוכל לשרוד ולא תהיה לנו זכות קיום חיו.

שזה כל הנסיעה

ואחרי הכינוס הגדול שהיה שם, אמר שם א' המשתתפים שמקבל ע"ע לא לאכול יותר נבילות וטריפות. ואמר רבנו שא"כ כבר היה שזה כל הנסיעה בשביל זה. (כי צדיק כתמר יפרח)

דין נצח

תיאור הסופר הרב ישראל שפיגל זל"ה על מסעו של רבנו שליט"א: לא אתחרה בעמיתי הרב ישראל פרידמן הי"ו בתיאור המקום מה גם שלא עלה בידי לבוא לשם לראות ולהתרשם בבחינת טוב מראה עינים ממשמע אחזניים. (עי' קהלת ו, ט) אבל שמעתי כה הרבה ממחותני ראש הכולל דשם הרה"ג ר' דוד קולדצקי שליט"א. ומן רבה של אודסה וראש המוסדות שם הרה"ג ר' שלמה בקשט שליט"א עד שיכול אני להבין מה פירוש אודסה בהיסטוריה של הישוב היהודי שם. כאשר עכשיו הגעתו של ראש הישיבה שליט"א לשם מהווה בפירוש מסע של דידן נצח. כלומר ידידה של תוה"ק הנתונה לנו מהקב"ה ביד משה ע"ה רעיא מהימנא.

אודוסה היתה חזית במערכה הרוחנית הנוראה של המשכילים נגד התוה"ק המסורה לנו מסיני ולא כאן ועתה המקום לתאר את תעלוליהם של אותם פוקרים שפרשו מבתי מדרשות שנו מעט אבל פרשו הרבה והסבו נזקים גדולים וקשים ליהדות. אבל אודסה היתה גם מקום בחזית הנאצית ומאוחר יותר כאחד המקומות שבהם הקומוניזם כילה גם את המעט שנותר מן הבלץ האכזרי של היטלר ימ"ש. והנה כי

עמנו קל, ומי בא לשם כדי להניף את נס נצחון התורה הי"ה ראש הישיבה שליט"א שבצורתו המיוחדת כה מסמל את עם ישראל כי אתם המעט מכל העמים ובכל זאת כי כך בחר ד' אלוך מיעוטנו מכיל ומדגיש את עדיפותנו, כי אנחנו מחזיקים באמת הסגולית שהיא אחת ואין בלתה. (מוסף שבת קודש חוקת תש"ע)

מכתב להקמת הישיבה

אחרי תקופה שעלתה בידם להקים ישיבה באודסה כתב להם רבנו מכתב: בס"ד. לך הרה"ג ר' שלמה באקשט שליט"א וראשי הקהילה בעיר אודסה שבאוקריינה הי' עליכם יחי'.

הנה כידוע שבמדינות אירופה ששונאי ישראל בשנות הזעם הי' ברצונם להשמיד את כלל ישראל בגוף וברוח.

והיות שכלל ישראל קיומו על ידי התורה לכן הרשעים מנעו מקיום מצות התורה וחשבו שעייז יכלו ר"ל ישראל יחד עם התורה מובטחים כי לא תשכח מפי זרעו וכלל ישראל יחד עם התורה מובטחים שלא יכלו לא עלתה מחשבתם בידם, אמנם דבר זה עלתה בידם לעקור קהילות שלמות בכל רחבי אירופה ונתרו רק אחד מעיר ושנים ממשפחה, ואותם יחידים מאונס נטמעו ונאבדו מהם כל זיק תורה ויראת שמים.

ובחמלת ד', עת אשר קרא דרור לאחינו בני-ישראל אשר במדינות הקומוניסטים מתחת עול דיכוי הנפש והגוף, מלפני כעשרים שנה, קווה קיינו שיחזרו אלינו אחינו האובדים באונס אל חיק אומתנו ואמונתנו. אך נכזבה תוחלתנו ובמשך השנים נשכחו ואין איש שם על לב את המון רבבות נשמות טהורות, אשר באונס גמור הועברו על הדת, אשר בדממה משועות ומצפות לגואל ועוזר, וכן בשאר המדינות שלא התענו תחת ידיהם כ"כ, התקברו אל גוים ולמדו ממעשיהם, ונמצאים בסכנת התבוללות בין הגוים ר"ל.

ובפרט בעיר אודסה אשר עוד קודם לכן יד ההשכלה הארורה פגעה בהם קשות והרחיקה רבים מבני ישראל מה' ומתורתו.

ובמשך השנים האחרונות צמחה בעיר אודסה קהילה המקרבת אחים טועים לאחינו שבשמים, וכעת שמחתי לשמוע שהשי"ת הצליח בידכם למצוא כחמשה עשר בחורים אשר יחלו ללמוד בישיבה גדולה על מתכונת הישיבות הנוהגות בארץ ישראל, שזה עיקר תכלית האדם בעוה"ז, ויש לקוות שישיבה על טהרת הקודש יעשה מפנה גדול בקהילתכם.

וכמו שהוכיח הנסיון שבכל מקום שיסדו ישיבה על טהרת הקדש בה לומדים ויגיעו בתורה בלא שום תערובת נמשכו הרבה אחריהם והתקברו לתורה והמקום קיבל צורה אחרת.

לכן יש לשמוח על כל ישיבה ועל כל מקום תורה שמוסיפים, וברוכים אתם להשי"ת בעשותכם הדבר הזה.

ונקוה שחפץ השי"ת בידכם יצליח להרבות תורה לישראל, ובזכות זה נזכה כולנו מהרה להגלות מלכות שמים בעולמנו ויחיש לגאלנו גאולה האמתית בב"א.

ד' מרחשון תשע"א לפ"ק. אהרן י. לייב שטיינמן

(קובץ אגרות קעו)

בזמן מהומה

בעקבות המהומות והמהפכה באוקראינה, שלחו בני קהילת אודסה, שבמשך עשרים שנה עוסקת בקירוב רחוקים ואשר במוסדותיה לומדים למעלה מאלף ילדים כ"י, לשאול את גדולי ישראל כיצד לנהוג והאם יש סכנה בהמשך שהותם במקום.

הרה"ג רבי שלמה בקשט, רבה הראשי של אודסה, שלח שליח לרבנו, ושאלו האם יש ממה לחשוש, והאם על בני הקהילה לעזוב את המקום. לאחר שרבנו שמע את כל הספקות בנידון, הוא הכריע: "שב ואל תעשה עדיף", ובירך את הקהילה בחום, שהקב"ה יעזור שיהיה סיעתא דשמיא ולא יצטרכו לעזוב.

- הודעה חשובה -

גליונות שנה זו יו"ל לעת עתה
רק דרך קובצי הגליונות

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות. בחיפוש יש להקיש כאיל תערוג.

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה, בחיגו לטל' 037630585 שלושה 198

גיליון מס' 251 פרשת נח
תשע"ח שנה חמישית

לע"נ
רבי יצחק ב"ר דניאל ז"ל
נלב"ע כ"ט תשרי תשנ"ג
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"צא מן התבה וגו' כל החי' וגו' בעוף ובבהמה ובכל הרמש הרמש על הארץ היצא אתך וגו' ויצא נח וגו' כל החי' כל הרמש וכל העוף וגו' יצאו מן התבה" (ח, טו, יז)
בתחלה חשב חיה עוף בהמה רמש ואח"כ חשב חי' רמש עוף, ונראה דכל החי' דרישא דקרא אין הכוונה על חיות רק הוא כלל כולל כל בע"ח ולכן כתיב אחריו בעוף וגו' ומה דלא חשיב בפסוק חיה משום דחי' בכלל בהמה וכן בפסוק שני דלא חשיב בהמה משום דבהמה בכלל חי' כדאיתא בחולין ע' ב'. ואכתי צריך טעם למה בפסוק ראשון נקט בהמה וחי' בכלל בהמה ובפסוק שני נקט חי' ובהמה בכללה, ועוד צריך טעם על הסדר דבפסוק ראשון נקט עוף בהמה רמש ובפסוק שני חי' רמש עוף. ונ' ע"פ דברי רש"י הוצא אתך אם אין רוצין לצאת הוציאם בע"כ והנה בסנהדרין ק"ח ב' אמרי' מדור עליון לאדם אמצעי לבהמה תחתון לזבל עוד אמרי' שם דדירתן של עופות טהורים היו למעלה אצל נח והנה אם נח היה מוציאם בע"כ הי' הסדר שבתחלה היה מוציא העופות שאצלו במדור ואח"כ ירד למדור השני והוציא הבהמות והחיות שהן יותר בנקל להוציא מהרמשים שהולכין לאט וזוחלין על הקרקע ואח"כ הרמש ולכן כתיב בפ' ראשון הסדר עוף בהמה רמש, אבל אח"כ שיצאו מעצמן כדכתיב יצאו מהתבה הי' הסדר באופן אחר שהעופות לא יכלו לצאת תחלה ממדור העליון שהרי נח ובניו היו צריכין לצאת תחלה כדכתיב צא אתה וגו' ואחר כך הבע"ח [ואע"ג דבכ"מ ליציאה הקטן קודם כדאי' במס' ד"א כאן שהי' היציאה מצוה פשיטא דהגדול קודם] אבל החי' והרמשים יכלו לצאת מיד בפתח המדור השני ולכן יצאו החי' הראשונים שיוצאין במהרה יותר מהרמש כנ"ל ואח"כ הרמש יחד אתם ובסוף יצאו העופות אחר שנח ובניו ונשותיהן גמרו לצאת ולכן הסדר חי' רמש עוף. ובזה יתיישב גם כן הא דבפסוק ראשון נקט בהמה ובפ' שני חי' דקרא נקט בכל מקום רבותא יותר לכן בפ' ראשון דמיררי לענין להוציאם בע"כ נקט רבותא יותר דאפי' בהמה דאזלא אדעתא דמרה מ"מ אם לא תרצה לצאת תוציאה בע"כ וכ"ש חי' דסתמא אין דרכה לעשות רצון האדם פשיטא שתוציאה בע"כ אבל בפ' שני שיצאו מדעתן נאמר רבותא טפי דאפי' החי' יצאה מעצמה באין צורך להוציאה וכ"ש הבהמה.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח דברי זכרון

השבוע אקדיש כמה מילים לעילוי נשמתו של סבי (מצד רעייתי) שנלב"ע השבוע, שהכיר את רבינו מרן שליט"א משנות בחרותו בצילו של מרן החזון איש, וכפי שאביא להלן.
ביום ראשון השבוע לזיתי למנוחות עולם את סבי הר"ר ישראל צבי בן רבי חיים אהרן קאופמן ז"ל, שהיה מדור דעה - דור קדום של נימוסין והצטיינות יתירה בכבוד התורה ולומדיה.
לא אחת, היה משתומם למה לא מספיק מכבדים את בני התורה, הוגיה ולומדיה. בשיעור קבוע של דף היומי שהיה משתתף בו כל יום, היה מתרומם ממרומי גיל השמונים, לכבוד מגיד השיעור הצעיר ממנו ביותר מארבעים שנה, והיה מעיר לאחרים 'למה לא קמים לו, ואך אפשר בכלל לא לכבד תלמיד חכם'.

היה נהנה מיגיע כפיו, ומקפיד מאוד מאוד בכבוד בית הכנסת, הקדים לבוא לכל תפילה כמה דקות קודם, כדי להתכונן כראוי לדבר עם המלך.
מוצאו היה מעיר בריסק, ומשכך - היה מאוד זהיר בכל מעשה או שמועה שהיה מספר מדורות קודמים. בפעמים הרבות בהם ביקרתי אותו היה לא אחת מספר לי על הקירבה לה זכה בשנים הקודמות, אצל מרן בעל החזון איש זצ"ל. וכך סיפר לי:
בחור צעיר הייתי, למדתי בישיבת תפארת ציון בבני ברק, וכדרכם של צעירים, חיפשנו איזה רב להסתופף בצילו. בבני ברק של אז בקושי היו בני תורה, ומרן החזון איש היה גר אז לא רחוק, בגבעת רוקח. סמוך להיכן שהיום ישיבת סלבודקא. מרן ז"ל היה מתנהג כאיש פשוט ביותר, בלי גינוני כבוד של רב או אדמו"ר. היה יושב ולומד, ואם אי מי רצה לשאול שאלה, היה נכנס ושואל.

לא פעם היה מרן ז"ל מבקש ממני, כבחור צעיר, שאסייע להרבניית שלו ע"ה, שלא היתה בריאה והיתה צריכה עזרה בכל מיני תחומים.
לא אחת אמר לי: הדור הצעיר חושב כי החזון איש היה מחפש לדקדק בהלכה ולעשות חומרות, אבל אם הוא היה חי היום היו סבורים שהוא רב מיקל מאוד. החזון איש ממש לא חיפש חומרות, רק מה שסבר שההלכה מחייבת, בביתו פנימה ראו יהודי שמח וטוב לב ולא מחפש כל הזמן בעיות ונעוור...]

אני זוכר את כל הבני בית שהסתובבו אצל החזון איש, בפרט את המתמיד ר' חיים קניבסקי, שלא ביטל רגע מלימוד, ועם הכל, היה שותה בצמא כל פרט מהחזון איש, וגם היה עוזר שם בעת הצורך.

במיוחד זכור לי ההכנות לפסח אצל מרן ז"ל. כידוע אשתו לא היתה בריאה ולא היה בכוחה לנקות את הבית לפסח, ובלי לבדיקת חמין, מרן ז"ל ביקש מאיתנו - אני ולהבחל"ח ר' חיים קניבסקי ועוד אחדים מבני המשפחה שננקו את הבית ונהיה שליחים שלו לבדוק החמין, תוך שהוא עומד על גבינו כל הזמן. הבדיקה ארכה כמה שעות, לא הנחנו פינה בלי לבדוק. לאחריה הוא הודה לנו מאוד. ר' חיים שליט"א כבחור צעיר היה ממונה על בדיקת הספרים לפסח, הוא היה יושב שעות ובודק לחזון איש, גמרא סוכה, משנה ברורה, סידור, ועוד כמה ספרים הנחוצים לפסח, עבר דף אחרי דף.

כעבור עשרות שנים, נכנסתי למרן הגר"ח שליט"א להתברך על איזה ענין, וכשהרבניית בת שבע ע"ה ראתה אותי ושמעה שאני הסתובבתי בצילו של החזון איש, מיד אמרה: בעלי, בודאי ירצה לשמוע איזה מעשה טוב מהחזון איש, הוא מאוד מתענג מזה, וביקשה שאספר לו כמה מעשים. (ההמשך היה - שהר"ר צבי נכנס לחדר וראה אותו שקוע בלימוד, לא עלה על דעתו להפריע לו עם סיפורים, וביקש ברכה והלך...) עד כאן מה ששמעתי ממנו.

זכות הלימוד של רבבות המעיינים השבוע בגליון דברי שי"ח, מוקדש לעילוי נשמתו של רבי ישראל צבי ב"ר חיים אהרן ז"ל,

נלב"ע השבוע ביום ראשון כ"ה תשרי תשע"ח.

תנצב"ה.

בברכת חורף בריא יצחק 810678106

עלי הדף

בענין מי שמת וחי ע"פ נס אם יש לו קורבת משפחה

איתא בסנהדרין דף צ' ע"ב מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה מכאן לתחיית המתים מן התורה. והנה הבאר היטב (אה"ע ריש ס"ז) הביא בשם כנה"ג שכתב שאם אשה מתה ושוב חייתה ע"י נס כעובדא של אשתו של ר"ח בן חכיןאי בכתובות (ס"ב ע"ב) לא פקעה זיקת הבעל ממנה, והפתחי תשובה שם הביא בשם הבר"י שנסתפק בזה וכן באיש שמת ושוב חי כהא דר' זירא פ"ק דמגילה (ו' ע"ב) אם פקעה אישותו ואשתו מותרת ע"ש. וכן יש להסתפק אם יש לו קורבת משפחה לענין ירושה ועריות ועדות וכי"ב מי אמרין הוא אותו אדם או דילמא אחרינא הוא דפנים חדשות באו ואינו האי גברא דקודם לכן, ועי' בזה במהרש"א נדה ע' ע"ב בהא דמתים לעתיד לבא אם צריכין הזאה ע"ש. ואמרו"ר זצ"ל אמר שיש להוכיח מסוגיין דמבו' בגמ' דקרא דונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן יתקיים לע"ל ואי ס"ד דמחשב גברא אחרינא היכי מתקיים, הא קרא משתעי באהרן הכהן שה' אז אלא ע"כ דאותו גברא הוא. ועי' רמב"ן בסה"מ (שרש ג) שכל דאהרן ובניו לעתיד יצטרכו משיחה חדשה לכהונה שהרי הם אנשים חדשים ואינם כהנים והוכיח כן מסוגיא דיומא דף ה' ע"ש, ועי' תו"כ פ' צו (פ"ח) דאיתא בהדיא דאהרן לא יצטרך משיחה לע"ל וצ"ע. (שיח השדה ח"ב קונט' הליקוטים סי' ד' ועי"ש עוד מה שהאריך בענין זה)

לקראת תחילת הזמן נביא כאן כמה ענינים בדרכי הנהגתם של הבחורים בסגרת הישיבה כפי שנשמעו מרבינו שליט"א

פרסום ראשון

בחור שנרדם הרבה בעת השיעור, ושאלתיו מתי הולך לישון והשיב בשתיים בלילה. אמרתי לו כי אין זה דרך ראוי, והגיב: "וכי בגילי ר' חיים קנייבסקי היה הולך לישון קודם לכן?"! מתי באמת הרב הלך לישון בישיבה?

תגובת רבנו: בדרך כלל היו יושבים בבמה"ד עד השעה 11 ומסתמא גם אני הלכתי אז לישון וקמתי לתפילה לפני 7. אלא א"כ היה לי דבר מסדר לימודי שהייתי צריך לסיים (המשיך רבנו בחיך: כששאלת את הנ"ל מתי הולך לישון, לא ענה נכון, היה עליו לענות כשנכנס לשיעור... (בלומ"ה גם אני הייתי נרדם בשיעורו של רב פלוני כי לא נתן לשאול באמצע השיעור, ולכן זה לא היה מעניין, אבל בשיעורו של הרב שך זצ"ל היה התערבות של ריתחא דאורייתא וזה היה מעניין).

ספרתי לרבנו אודות פלוני ממשפחתו שנחלש מלימודו ומחמת שלא ישן כל צרכו ולא אכל כדבעי.

דברי רבנו: גם אני בישיבה לא נהגתי כמו שבבית ציוני. בבית אמרו לי שאזהר בשינה ובאוכל, ולא נהגתי כן, והיה זה כאשר הייתי באמצע ענין שקשה להפסיק, והיה לי קשה להפסיק. אבל מ"מ דבר אחד נזהרתי וב"ה לכן לא ניזוקתי, שאם רק הרגשתי איזהו חולשה גם באמצע הסדר, מיד הלכתי לישון ולנוח כדי צורך.

בחור שואל כמה הוא צריך לישון. ברמב"ם (דעות פ"ד ה"ד) כתוב 8 שעות. ש. בחור חושב שאינו זקוק לכל כך הרבה. ת. את זה צריך לראות לפי הענין. הגר"א ישן 4 שעות. החזון איש אמר לי לישון 8 שעות ולא עשיתי כך, בשעה שהייתי ממש באמצע ענין של לימוד, אבל בשעות היום נהגתי כנ"ל שאם הרגשתי איזו חולשה גם באמצע הסדר וכו', ולכן ב"ה לא ניזוקתי (ובכך שמעתי לו).

רבים שואלים האם יכולים הם להתמיד עד שעת ליל מאוחרת, ובכן יקומו מאוחר יותר להתפלל במנין מסודר, אך לא בישיבה? לכאורה שייך גם להעדיף את הלימוד מאוחר, אבל צריך לשמוע בקול הישיבה, אם היא מחייבת להתפלל בישיבה (א.ה. עי' ס"ז אבן העזר סי' כ"ה סק"א לגבי הפסוק שוא לכם משכימי קום).

(רשימות אלו ועוד יובאו בספר העומד לראות אור אשר יקרא בשם "כל משאלותיך" מגניזו של תלמידו הגאון ר"א מן שליט"א)

פעם רבנו אמר לאחד להתחזק ביראת שמים? יראת שמים זה לפני הכל, אני מדבר עכשיו אחרי יראת שמים.

שאלה: בחור בא אלי שבור שאינו יכול להתרכז בשיעור רק עשרים דקות, מה לעשות לזה? השיעור אינו לעיכובא ושילמד הרבה גמרא. כאשר פונים אלי בחורים בענין הזה, אני אומר לו וכי בשמונה עשרה אתה כן יכול להתרכז, ושם זה מחויבך, אם כן תתאמץ להתרכז בתפלה, ועל ידי זה תתגלגל לריכוז, ואזי גם בשיעור תהיה מרוכז.

בחור בעל כשרון גדול מתאונן שלא יכול להתרכז בשיעור, וזה כואב לו. לומר לו שזה לא נורא, וכך בדרך כלל כך הוא בבעלי כישרונות גדולים, ושיתאמץ בריכוז בשמ"ע ועל ידי כך יורגל להתרכז גם בלימוד

תחום השינה לבחורים מתמידים

אני מדבר עם בחורים בישיבתנו שיקפידו לעלות על יצועם מוקדם, ושלא לישון מאוחר. והם עונים לי כי מסופר על הגדולים בישראל שהלכו לישון מאוחר מאד.

מהסיפורים אין ראיה שכל הגדולים אכן עשו כך (בכוונה תחילה וכדרך חיים), ורק עשו כך ככהאי גוונא שידעו שלא יפריע להם. צריך להיזהר וכתוב נשמרתם וגו' ויש לדעת שאף שלא מפריע להם מיד, אח"כ יכול להפריע, מסופר על הנצי"ב ז"ל שהיה מכבה את האור בבית המדרש כדי שילכו לישון. הוסיף רבינו: אני, כאשר הרגשתי עייפות אפילו באמצע היום הלכתי לישון אף לכמה שעות, עד שהרגשתי שאיני עייף (ולכן יכולתי לפעמים ללמוד גם בלילות).

יהודי ממקורבי רבנו סיפר: בני שיחי' אינו סטנדרטי אלא הוא בחור מתמיד גדול. ולדעתי הוא זקוק לנוח יותר ממה שנח, אך הוא אומר שכבר די לו במה שנח, האם ללכת אתו ביותר תקיפות? רבותיו אומרים עליו שיש לו את כל הכלים להיות מהיחידים. רבינו השיב: אם הבן שלך שיחי' סבור ורואה בעצמו שמספיק לו בשנתו ובמנוחתו - שימשיך וילמד כך, אבל, ברגע שרואה שיש לו חולשה מיד שילך לנוח, ומה שאמרת שיש לו את הכלים וכו' לכל אחד יש את הכלים להיות מהיחידים וכמו שכתב הרמב"ם שכל אחד יכול להיות כמשה רבינו ע"ה.

בחור שואל האם מחויב לסדרי הישיבה ללמוד דווקא מוסר ב'סדר מוסר' בישיבה, כיון שאינו רואה טעם בזה, ולדעתו עדיף לו ללמוד דבר אחר, וכמובן שלא יראו כדי שלא יחליש אחרים.

צריך לקבל את סדרי הישיבה.

אני פעם בסדר מוסר לקחתי אבות דרבי נתן, והמשגיח רבי דב זוכובסקי זצ"ל שאלני מדוע איני לומד מוסר, אמרתי לו שזה אבות דרבי נתן, אמר לי שמשום מראית העין אין לעשות כך (שהיה נראה כלימוד גמרא בסדר המוסר).

ש. בחור הכפוף למסגרת הישיבה כיצד יוכל לקיים את מאמר חז"ל (ע"ז ט"א) 'אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ'? וכי כל היום חייב ללמוד מסכת של הישיבה, ילמד גם מסכת שליבו חפץ. אבל יש ישיבות שיש סדרי הישיבה על אותה מסכת בכל הג' סדרים עיון ובקאות יש גם סדר ד'... (כל' בין הסדרים).

ש. האם יש לעורר אמירת חבורות בפני חברים בישיבה, כדי לעודד את ההשקעה בעיון או שיש להימנע מזה בגלל התחרות והמתח הנלווים או בגלל שכתוצאה מההכרח לחדש נאמרים הרבה דברים רחוקים מהאמת ואפילו מוזרים? יש לעודד אמירת חבורות ביני עמודי דגריסא.

שאיפות כלליות ופרטיות -

משאת נפשו של צורבא מרבנן

ש. אלו שאיפות צריך שיהיו לבחורים עם כניסתם לישיבה מה שירכשו הימנה, וכיצד הם נצרכים לצאת את הישיבה עם נישואיהם, בכדי שידעו מהי המטרה בעבורם לקראת חיי הנישואין (א.ה. לכאורה כוונת השאלה לבני מהות הבחור מלבד הידיעות והלימוד)? עיקר העבודה לצאת ירא שמים, וזא יהיה לו הכל. ובנוסף נוסף: עיקר העבודה על יר'ש אם יהיה יראה - יהיה הכל.

בחור ישיבה שואל רואים, שיש הלומדים בהתמדה רבה, ולא צומחים גדולים, לעומת זאת אחרים שלמדו באותה התמדה ונהיו גדולים במה זה תלוי? זה תלוי ביראת שמים.

הבח' ד. מארגנטניה נכנס עכשיו לישיבה "קול תורה" ושואל מה להתחזק במיוחד (כדי להצליח)? בהתמדה.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 179 • נח תשע"ח

עשה לך תבת (ו, יד)

וברש"י: הרבה ריוח והצלח לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו 'מה זאת לך', והוא אומר להם 'עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם', אולי ישובו.

ובגמ' סנהדרין ק"ח: "שהיה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם כלפידים"

דרך התוכחה בזמננו

מתוך מכתב מרבינו שליט"א

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן

רח' ר' מאיר בני ברק

בס"ד יום כ"ו תמוז תש"מ

הנני להעיר הערה כללית בנוגע לתוכחה בכלל ולבני ביתו בפרט. אמרו חז"ל כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל לזכרים דברים קשים כגידין. והיינו שהמוכיח חייב להבין דרגת המקבל וכוחו כמה ובאיזה צורה הוא מסוגל לקבל ולפי זה לאמר לו. וקבעו בזה, לנשים הדרך היא תאמר לבם בלשון רכה.

מזה נלמד בדורינו שירדה חולשה לעולם ואין בני דורינו מסוגלים בדרך כלל לדברים קשים כגידין, דרך התוכחה היא אמירה בלשון רכה. וכל שכן כשהדברים אמורים בנשים. ואמרו חז"ל הא דאמרי רבנן שלשה דברים צריך האדם לומר בתוך ביתו וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה. והכוונה בזה שתועלת הדברים הם כשנעשים מתוך קבלת הדברים בהבנה ולא כשהם נעשים רק מתוך פחד ואימה יתירה. ולזה הדרך הוא רק למימרינהו בניחותא, שעל ידי זה הדברים מתקבלים. ולכן צריך האדם לפקח על הדברים הצריכים תיקון בביתו. ולהתבונן הרבה בזה איך ומה לתקן ואיך להשפיע. והכל הוא שיהא בניחותא וללכת בזה לאט לאט כדי שיקבלו ממנו.

ש.י. קרליץ

כשנמצאים בין תלמידי חכמים יש יותר חיוב תוכחה!

בעת כהונתו של רבנו ברבנות בית הכנסת 'הליגמן', כשהיה עולה לתורה לא היה הגבאי קורא בשמו המלא רבי שמריהו יוסף נסים'. נשאל רבינו: מדוע לא תיקן את הגבאי?

והשיב: "כשהתחלתי את הרבנות שם, אמר לי מרן הסטיפלר זצוק"ל שאני פטור מלהעיר, לכן פטרתי את עצמי גם מזה..."

עוד אמר רבינו: "כשהייתי דורש בין קבלת שבת למעריב, היתה לי 'עבודה' כי לפעמים הייתי צריך לעורר על משהו, ולאחר הדרשה בני התורה אמרו שדיברתי מידי חריף, ומאידך, בעלי הבתים היו 'בולעים' את זה".

והדגיש רבינו, "אמנם לא תמיד צריך להוכיח, אך כשנמצאים בין תלמידי חכמים יש יותר חיוב תוכחה". (הליכות שני)

איך הוכיח החזון איש?

אחד אמר לרבינו, שאומרים על החזון איש שלא היה מוכיח. אמר לו רבינו: בעיני ראיתי כמה פעמים איך החזון איש מוכיח. אמנם לא היה מוכיח ממש, אבל היה מוצא את הדרך למחות ברמז, במי שהיה צריך.

וסיפר רבינו: "בדידי הוה עבדא. במוצאי שבת אחת ניגש אורח מבוגר לחזו"א ושאל: 'למה לא אומרים "ויתן לך" בצבור?' והחזון איש הורה לומר 'ויתן לך' בצבור.

אך אני לא אמרתי, והחזון איש הרגיש בזה. אחרי התפילה ניגש אלי ושאל: 'היכן נאמר ב"ויתן לך" מאמר חז"ל מהגמרא?' כך הוא רמז לי, שאם אני לא אומר, הרי אני פורש מהציבור". (שם)

בענין להוכיח אדם ע"י גינוי

כבוד ... בדבר שאלתו אם מותר להשתמש בכינויים של גנאי כדי - להשפיע על מעשיו לטובה. אין להשתמש בכינויים של גנאי, כי אפשר להשפיע בצורה יותר נכונה, ואפילו אם יש צורך להסביר לו את רוע מצבו, יש לעשות את זה בצנעה ובצורה מכובדת. (מתוך מכתב רבינו י"ד אייר תשמ"ב)

פרו ורבו (ט, א)

ברכת הגומל לילדת

יולדת שצריכה לברך הגומל לאחר לידתה, לאו אורח ארעא שתביא עשרה אנשים לביתה לברך, או שתברך בבית הכנסת מהעזרת נשים. ובעיה"ק ירושלים בבתי ניטין, כשהיה יולדת עשו מנין לתפילת מעריב במוצאי שבת בבית היולדת, ולאחר התפילה בירכה ברכת הגומל.

אמנם אם מזדמן לה שיש עשרה אנשים, כגון בשלום זכר או בברית וכיוצא בזה תוכל לברך אז הגומל. ובמ"ב (רי"ט סק"ג) סיים, ויש שכתבו דמ"מ נכון הוא שתברך בפני עשרה עכ"פ בפני נשים ואיש אחד, ע"כ.

ומה שיש שנהגו לשמוע ברכו מן הבעל, אין מתקיים בזה עיקר התקנה, אלא הוי כמין הודאה במקום קרבן. [ועי' מ"ב ס"ק י"ז].

ברכת הטוב והמטיב בלידת אשתו

במ"ב (רכג סק"ב) כתב, מדסתמו הפוסקים משמע דאפילו היה לו כמה זכרים ותאב שיוולד לו בת כדי שיקיים מצות פרו ורבו אם נולד בת אין מברך על זה, ומ"מ נ"ל פשוט דבפעם ראשון כשרואה אותה מברך שהחיינו, דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמוח בראייתו דמברך שהחיינו כדלקמן בס' רכ"ה ס"א, עכ"ל.

עצם שהחיינו על בת, אמר החזו"א שלא היה ס"ל דמיון המ"ב לומר שהוא כחבירו שלא ראהו, אבל לא היה משמע שהיה סבירא ליה שלא לברך דאפשר שייך סיבה אחרת כפרי חדש.

בהולדת בת מברכים רק פעם אחת שהחיינו בשעת ראייה, וכמו שחידש המ"ב. ויש לנהוג כן, כיון דאיכא באמת שמחה של חידוש בראייה.

ואם אי אפשר לברך בפעם הראשונה שרואה אותה, יברך בפעם השניה כל זמן שעדיין הוא חידוש בשבילו.

מש"כ חכם אחד שאין לברך הטוב והמטיב בשמועה שנוולד בן, כששמע ע"י הכרזה בטלפון בבית חולים בשבת, ודימה אותו לפרי מורכב לענין שהחיינו (עי' באר היטב סי' רכ"ה סק"ז), נראה דאין דומה דהכא הברכה על ההטבה, והשמועה אינה אלא היכי תימצא, ומ"מ הרגש יש בזה. (חוט שני)

דברי אמרת

מאמרי חינוך השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 59 ■ נח

חשיבותו של 'ראשית דבר'

יוני לא פסק מפינו [והיה לו להניח מפני חרבן הבית – רש"י]. אמרו על אחר שבשעה שהיה עומד מבית המדרש, הרבה ספרי מינין נושרים מחיקו" [קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה, אלמא רשע היה מימיו – רש"י].

נמצא לפי דברינו, שדברי הירושלמי ודברי הבבלי במסכת חגיגה משלימים אלו את אלו, כי הנה **שורש קלקולו** של אחר היה משום שספרי מינין היו נושרים מחיקו (וכדברי הבבלי במס' חגיגה), והסיבה שתורתו של אלישע **לא הגינה עליו** מירידה לתהומות החטא הייתה משום **שראשית** הכנסתו לתורה היה עם פגם של 'שלא לשמה'.

הצלחתה של ישיבה תלויה בראשיתה – עובדה מהגר"י לוינשטיין

למדנו א"כ, את החשיבות העצומה שיש להעמדת הבראשית. ובאמות המשגיח מפוניבו? ראה בזה לא רק מעלה הרצויה מלכתחילה, אלא דבר שהיעדרו מעכב גם בדיעבד.

ומעשה שהיה בישיבה מסוימת ששרר בה רפיון, וניסו כמה עצות ותחבולות ולא הועילו, עד ששאלו את המשגיח ואמר שכנראה לא הייתה שם ראשית טובה, **וצריך לסגור את הישיבה ולפתחה מחדש**.

כך גם לעניין תחילת הזמן, **המשגיח מפוניבו** זצ"ל היה אומר, שיש חשיבות עצומה לאופן התחלת הזמן, משום שלתחילת הזמן יש דין של 'ראשית דבר', ואיך שמעמידים את הזמן בראשיתו כך זה הולך הלאה, ולכן צריך כ"א לנצל את ההזדמנות הגדולה של תחילת זמן.

כח התשובה – ביטול הבראשית הפגומה

והנה, כח התשובה הוא, שגם כשאדם חטא ויצר 'בראשית' פגומה, התשובה מבטלת את ה'בראשית' הפגומה ויוצרת התחלה חדשה. וזהו הביאור בדברי המדרש שהבאנו בתחילת הדברים ש"ועתה" הוא לשון תשובה, כי עניין התשובה היא שהכל מתחיל **מעכשיו**, והפגם **שנוצר מהראשית הקודמת** הינו בטל ומבוטל.

אפשרו של האדם - שיש לו אפשרות להתחיל מחדש. ובאמת, בכל יום ויום מתחדשת הבריאה, כאמור: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" – הבריאה של היום איננה הבריאה של אתמול וגם האדם של היום אינו האדם של אתמול. אחת הסיבות לכך שהבריאה מתחדשת כל הזמן, כדי שיהיה אפשר להתחיל מחדש, ולא להיות כבול למצב הקודם.

גם הצלחת היום תלויה בראשיתו

גם להנהגה של **תחילת היום**, יש חשיבות של 'בראשית' ויש לה השפעה רבה על המשך היום. **הגאון ר' חיים וואלאז'ין** זצ"ל היה אומר (הובא בליקוט 'עץ חיים'): "**אמר רבנו דבר מנוסה**, שכשישכים אדם בבוקר ויקבל על עצמו ביום הזה עול תורה באמת, היינו שיגמור בליבו שלא ישמע לשום אדם ולא יבטלנו שום טרדה, בודאי יצליח ביום ההוא בתורה. וכפי גודל קבלתו עול תורה וכפי **תוקף ההסכמה** כן יעזרוהו ביום ההוא מן השמים וכן יסורו הטרדות והבטולים ממנו".

ובספר חסד לאלפים (ס"א סעיף א') כתוב: "**ומאחר שבתחילת היום** תוקפו יצרו להכשילו... **כי עבירה גוררת עבירה**... הנה כי כן, האיש החפץ חיים - בתחבולות יעשה מלחמה, ויקבל עליו בכל **תוקף שתכף שיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו**, ואם יעבור יקנוס עצמו באיזה עינוי וסגוף באותו יום או ליתן איזה פרוטות לצדקה... **וזאת תורת האדם הרוצה לנצח יצרו ולעבוד את יוצרו**".

ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות (י"א, ו). "**ועתה לא יבצר**" – מלמד שפתח להם הקב"ה פתח של תשובה, שנאמר '**ועתה**', ואין '**ועתה**' אלא **תשובה**" (בראשית רבה לז, ט). יש לעיין היכן מונח ב"ועתה" עניין של תשובה?

בהקדם: ידוע שבין התנאים היה אחד בשם אלישע בן אבויה [המכונה 'אחר'], שיצא לתרבות רעה, עד שנאמר עליו במסכת חגיגה (ט"ו) שיצאה בת קול ואמרה: "**שובו בנים שובבים חוץ מאחר**". **התוספות** שם (ד"ה "שובו בנים") מביא בשם הירושלמי, שרבי עקיבא קרא עליו את הפסוק: "**טוב אחרית דבר מראשיתו**" – והיינו שרבי עקיבא למד מפסוק זה, שהצלחת דבר תלויה באופן שבו מעמידים את הבראשית שלו, ועל פי זה הסביר רבי עקיבא, שהסיבה שהתורה לא נתקיימה באלישע, משום **שהבראשית של הכנסתו של אלישע לתורה לא הייתה בטוב, וכדלהלן:**

בעת שאבויה, שהיה מגדולי ירושלים, הכניס את אלישע בנו לבריתו של אברהם אבינו, הוא הזמין לברית גם את ר"א ורבי יהושע. ובשעה שהמוזמנים האחרים אכלו ושתו ושרו ורקדו, ישבו ר"א ור"י ועסקו בתורה, והיו חוזרין מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחים ומאירים כנתינתם מסיני, וירדה אש מן השמים והקיפה אותם. אמר אבויה, הואיל וכך כחה של תורה, אם יתקיים הבן הזה אפריש אותו לתורה, **"ולפי שלא הייתה כוונתו לשמים, לפיכך לא נתקיימו בו"**.

חשיבות הבראשית היא כה גדולה, עד שלמרות שהכונה הפגומה לא הייתה אצל אלישע עצמו אלא אצל **אבויה אביו**, אך היות שאבויה היה **סיבת** כניסתו של אלישע לתורה, היה די בכך שלמחשבת הבראשית שלו תהיה השפעה על הצלחתו של אלישע.

והנה יש לעיין, הלא הפגם במחשבתו של אבויה היה בכך שהכניס את אלישע לתורה במחשבת 'לא לשמה', וכי כה גדול הוא הפגם של 'שלא לשמה' עד שמביא לכפירה, הרי מוצאנו בחז"ל (פסחים דף נ') שאמרו: "**לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה**"?

יתכן לומר, על פי דברי הסבא מקלם שסובר ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה" נאמר רק על מי שגם בעודו אוהז בדרגת לימוד של לא לשמה, הוא שואף וחותר להגיע ללימוד לשמה, אך אין הדברים אמורים במי שאין לו כלל שאיפה להגיע למעלת לימוד לשמה. ולפי"ז יתכן שלאבויה לא היה כלל שאיפה שאלישע יגיע למעלת לימוד תורה לשמה.

אך נראה לבאר עוד, שמה שאומר הירושלמי "**שלא הייתה כוונתו של אבויה לשמים**", ודאי שאין כוונתו שזו היתה הסיבה **לירידתו** של אלישע לשפל המדרגה. אלא שזו הייתה הסיבה שתורתו של אלישע **לא הגינה עליו** מהירידה לתהום כה עמוקה - לפי שכשהכניסו אביו לתורה לא הייתה כוונתו לשמים.

ומה באמת היתה הסיבה **לקלקולו** של אלישע? הגמ' במסכת חגיגה (ט"ו) מספרת ששמואל מצא את ר' יהודה כשהוא בוכה. הסביר ר' יהודה לשמואל את סיבת בכייתו: "**וכי קטן בעיניך מה שאמר הנביא על דוֹאג ואחיתופל: 'איה סופר איה שוקל'** – שהיו סופרים כל אותיות שבתורה... ולבסוף הגיעו לכך שאין להם חלק לעולם הבא, ואנו מה יהא עלינו"?! השיב לו שמואל, שהם היו רשעים מתחילתם.

שואלת הגמ': "**אחר מאי** [מפני מה בא לכך ולא הגינה תורתו עליו - רש"י]? זמר

[אגב, בני אדם מתבטאים "קמתי היום על צד שמאל", ובאמת הקדושה מתייחסת לצד ימין וההפך לצד שמאל]. ישנם שמרמזים: "הבא להרגך השכם להורגו", שתכף בהשכמה, יהרוג את היצר הרע.

כללו של דבר, הצלחתו של כל דבר תלויה בראשיתו: הצלחת הזמן תלויה

בראשיתו, הצלחת היום תלויה באופן שהוא מתחיל אותו, וגם לאופן שמתחילים את הסדר יש השפעה גדולה על המשכו. ידוע שהגדולים מייעצים לעשות תענית דיבור בשעה הראשונה של הסדר, ואלו שקשה להם לא יפחתו ממוחצית השעה, וזה ישפיע לטובה גם על המשך הסדר שיהיה כיאות. (לעבדך באמת)

כי גבר עלינו חסדו

בחסידי ורחמי ה' הגדולים ובזכות תפלת הרבים זכינו וב"ה ניכר שיפור גדול וממשי במוצב בריאותו של רבנו דב בן טובה גיטל שליט"א ולקראת חג הסוכות השתחרר מרן המושגי שליט"א למעונו שברכסים. בחג הסוכות עקב חולשתו מיעט בקבלת קהל מלבד לאחר התפילות שעברו להתברך מפיו אך כדרכו תמיד בשעה שמברך מוסיף כמה מילות עידוד, חיזוק והדרכה. נביא כמה מהם: לפלוני שבישר שהחל לכהן כמשגיח באחד הישיבות בירך המושגי 'תכבד ותאהב את הבחורים'. לפלוני שביקש ברכה לזרע של קיימא – הדגיש המושגי: 'סתם ילדים? זרע של קיימא לעבודת ה'...' לקבוצה שביקשה חיזוק אמר המושגי מושפט אחד: 'תנצלו את הזמן...' לאחרים אמר המושגי: 'לזכור שאנחנו ארעיים בעולם הזה' (שזהו עניינה של הסוכה). אחד אמר שהוא בדרך לקברי צדיקים מה להתפלל? השיב המושגי: 'שכלל ישראל ישוּבו בתשובה שלמה'. קבוצה של בחורים ביקשה זיווגים, התעניין המושגי למה לכם להתחתן? אחד הבחורים השיב אנחנו מבוגרים, דחה המושגי 'זה לא הסיבה...' יש כמה מעלות בלישא אישה, אך העיקר זה בשביל מצוות פרו ורבו'. אחד אמר שיש לו עניין פלוני שצריך הצלחה מה אפשר לקבל על עצמו בשביל שיצליח? השיב המושגי 'תתפלל'...

בשמחת תורה שררה התרגשות עצומה בפני מאות בני הקהילה ובחורי הישיבה הקד' כאשר בדרך ניסית מכח התורה הקד' התחזק המושגי ביותר ובא להתפלל בישיבה הקד', ומסר שיחה מיוחדת לפני תפלת מעריב (כדלהלן) ושיחה בהקפות שניות בפני מאות מתושבי רכסים. והשתתף בהקפות בלילה, ביום, ובהקפות שניות, מתוך שמחה יתירה. אך עלינו מוטל להמשיך לזעוק ולהתפלל אל ה' שיוסיף ויתן כח ובריאות איתנה לרבנו דב בן טובה גיטל שליט"א שנוכח עוד שנים רבות להנות מזארו הגדול ולשמוע מפיו את דבר ה' עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

שיחת מרן המושגי שליט"א ליל שמחת תורה תשע"ח:

הנה יום שמחת התורה, מלבד היותו שמחה לגמרה של תורה, הוא גם יום לזכור איך ראוי לכבד את התורה. ז"ל השו"ע יו"ד (סי' רפב' ס"א) חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת, ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר וכו', ולא יפשוט רגלו כנגדו, ולא יניחנו על ראשו כמשאוי, ולא יחזור אחריו אלא אם כן גבוה ממנו עשרה טפחים, אלא יישב לפניו בכובד ראש ובריאה, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם, שנאמר והיה שם בך לעד, ויכבדנו כפי כחו:

ובס"ב כתב: הריאה ס"ת כשהוא מהלך חייב לעמוד לפניו, והיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיענו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם. ובס"ז: אין זורקים כתבי הקודש אפילו הלכות ואגדות.

אם נראה חכם גדול מאומות העולם הידוע בידענותו בפיזיקה, ודאי נתפעל ממנו, אם כן, קל וחומר כמה עלינו לייקר ולכבד את תורת ה' מקור החיים, הנותנת לנו אפשרות לזכות בנצח. כל החכמה האנושית אינה שקולה לדבר אחד מהחכמה האלוקית!

זכרוננו שהיה בחור שגמר בלבו לעזוב לגמרי את עולם הישיבות, ולאחר שראה איך מכבדים ושומחים בתורה, נשאר ללמוד בישיבה.

ביום זה עלינו לנטוע בלבנו, כי לא די שנלמד את דברי התורה, עלינו גם לשמוח בלימוד התורה. יכולים אנו לחשוב, מה כבר יכול לצאת ממנו, הלא רבי עקיבא איגר אני לא יכול להיות. אך האמת היא, כי כל אחד אם ישקיע את כוחותיו בתורה באמת יעלה ויצליח. מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א בלומדו בלומז'ה אף אחד לא הסתכל ולא ידע על כוחותיו העצומים, אך כיון שהשקיע את כל כוחו, זכה.

בשמחת תורה רואים את האמת הפנימית החבויה בלב כל יהודי באשר הוא, אפילו כאלו שכל השנה נדמה שרחוקים הם מהתורה, בשמחת תורה מתגלה פנימיותם. היה מי שאמר: באלול ותשרי זה אני, בשאר השנה, זה לא אני.

הטעם שהתורה קבעה את סוכות לאחר ראש השנה ויום הכיפורים, כתב החיד"א, שהוא כדי שנשמר אצלנו את כל ההתעלות של זמנים אלו, בכך שנזכור שהעולם הזה הוא בסך הכל עולם ארעי, עולם חולף ועובר. לכן מי שרוצה באמת לשמר את החיזוק וההתעלות של הימים היקרים שעברו עלינו, ילמד מוסר, להזכיר לעצמו כל העת כי גרים וארעיים אנחנו כאן. למוסר יש הרבה חלקים, יש חלק המייסרו לתקן מידותיו, יש לייקר זמן, אך לגבי נושא זה, החלק הראוי הוא לזכור את ארעיות העולם הזה.

עלה בדעתי, היום יש ביטוי 'חד פעמי' 'חד פעמי' העולם משתמש במונח זה כלפי כלים שאין צריך לשומרם ולהתייחס בחשיבות אליהם. אך יש לפרש זאת גם על דרך שבה, למשל, אני ברכתני, זה חד פעמי, מי אמר שאזכרה יותר לברך. אני מניח תפילין, זה חד פעמי. הלא אין הבטחה שאזכרה לך יותר.

יקרים עלי דברי רש"י המתוקים בתחילת וזאת הברכה, בהם מבאר רש"י שהקב"ה נתן התורה לעם ישראל בתורת מתנה, אך הם ראויים לכך. ז"ל על הפסוקים "אף חבב עמים כל קדושו בידך והם תכו לרגליך וישא מדברותיך" 'אף חבב עמים' – אף בשעת חיבתן של אומות העולם, שהראית לאומות פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם. 'כל קדושו בידך' – כל צדיקיהם וטוביהם דבק בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. 'והם תכו לרגליך' – והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. 'ישא מדברותיך' – מקבלים גזירותיך ודעותיך בשמחה, ואלה דבריהם: תורה אשר צוה לנו משה – מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנה ולא נעזבנה. תמיד עול מלכותו עליהם.

בהקפות שניות בראשית דבריו הודה מרן המושגי שליט"א לה' שזכה להשתתף ולשמוח בתורה יחד עם בני הישיבה, למרות שהיו שחששו שלא יוכל... ואח"כ האריך על כך שהתורה היא מציאות חיה (כדברי הגמ' בסנהדרין ואכמ"ל) שנעלבת אם לא לומדים אותה, ודואגת לס"ד גדולה לעומלים בה. ועורר שצריך לחזק את שמחת התורה ועריבות התורה וליטול עמנו למעשה את מה התחזקנו לזמן החורף הבעל"ט. ועיקר דבריו היו שיש לדאוג להמשיך את כל החיזוקים הלה... שזהו העיקר!

הגאון הגדול רבי יגאל רוזן שליט"א ראש ישיבת אור ישראל

נח למד תורה

"מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו" (נח ז, ב)

רש"י פירש העתידה להיות טהורה לישראל למדנו שלמד נח תורה. [וכפה"נ מקור דברי רש"י הוא מהמדרש (ויק"ר ב, ט) נח קיים מה שכתוב בתורה שנא' ויבן נח מזבח לד' והדברים סתומים היאך מוכח מהאי קרא שקיים מש"כ בתורה וביאר בפי' יפה תואר דהיינו מהא דכתיב מכל הבהמה הטהורה מכלל שעסק בתורה וידע מה היא טהורה ומה היא טמאה].

וצ"ע ממי למד תורה שהרי הקשו כן חז"ל בב"ר (ס"א א) על אאע"ה דאב לא היה לו ורב לא היה לו ומהיכן למד את התורה והרי מבואר בגמ' יומא כ"ח ע"ב שקיים כל התורה כולה ותי' אלא זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה ולא מצינו שאמרו כן לגבי נח. [והלום ראיתי מביאין מספר עסק התורה להר"ר יחיאל אבי הרא"ש שכתב וז"ל ומתוך שאדם עסוק בתורה לשמה וטורח ויגע לשם שמים נעשו כליותיו מעיינות ומוציא טעם והלכה מעצמו וכו' כאשר מצינו בא"א שלא למד מעולם בפני רב וכו'] [וע"ע בפי' הגר"א על משלי י"ג ד עה"פ תורת חכם] אך מ"מ לא מצינו שאמרו כן חז"ל רק על אאע"ה ולא על נח].

ובמדרש (שוח"ט תהלים א, א) וכ"ה בב"ר פכ"ו א' ובילקו"ש תהלים (רמז תרי"ד) אשרי האיש זה נח וכו' כי אם בתורת ד' חפצו אלו שבע מצוות ובתורתו יהגה שהגה דבר מתוך דבר ואמר מה טעם ריבה הכתוב בטהורים יותר מטמאים אלא להקריב מהם קרבן ועי' בזה בירוש' מגילה פ"א ה"א ומבואר דתורתו של נח היה רק ז' מצוות ואילו בדברי רש"י הנ"ל מבואר דלמד גם הל' מאכ"א והיה יודע מה הן בהמות טהורות ומה הן טמאות ובפשוטו שלמד כל התורה.

והנה מבואר בדברי חז"ל בכ"ד דיעקב למד תורה אצל שם ועבר עי' ב"ר פס"ג י' ויעקב איש תם יושב אהלים שני אהלים בית מדרשו של שם ובית מדרשו של עבר [וכ"ה בתנחומא ישן פר' וישלח] ער"ש פפ"ד ח' כי בן זקונים הוא לו ר' נחמיה אומר שכל ההלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן יעקב ליוסף וברש"י פ' תולדות שהיה יעקב לומד תורה בביתו של עבר י"ד שנים וע"ז אמרו חז"ל מגילה ט"ז ע"ב גדול ת"ת יותר מכבוד אב ואם וכו' וצ"ע מנין למד שם מעצמו תורה.

ולכאורה היינו ז' מצוות שנצטוו ב"נ אך בב"ר פמ"ג ו' איתא עה"פ ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון ר' שמואל בר נחמן אמר הלכות כהונה גדולה גילה לו לחם זה לחם הפנים ויין אלו הנסכים ורבנן אמרי תורה גילה לו שנא' (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ומבואר דשם ידע כל התורה לכאורה י"ל דלמדה מנח וכו"ל דנח למד תורה וצ"ע מדברי השוח"ט וגם מהא דחז"ל לא תמהו ע"ז גופא מנין למדו נח ושם.

ומצינו בסדר עולם פ"א והובא בדברי הרשב"ם (ב"ב קכ"א ב) דיעקב אבינו שימש את שם נ' שנה ושם שימש את מתושלח צ"ח שנה ומתושלח שימש אדה"ר רמ"ג שנה. וראיתי בתש"ו רבי אליעזר גורדון ח"ב סי' י"ב דשימש שאמר בסדר עולם ר"ל שלמד אצלו תורה ולא נתכוין לשימוש בעלמא כידוע.

הנה מבואר דהמקור לתורה של כל הדורות עד אאע"ה הוא מאדה"ר וכן הוא בזוהר חדש פר' נח דשם למד תורה מאדה"ר וכן מצינו במדרש הנעלם פר' נח אמר ריו"ח וכו' למה שם נטל הכהונה בשביל שהיה תמיד עוסק בתורה ופירש מדרכי העולם ומאין היה לו תורה אלא אדם הראשון ידע התורה והניחה בקבלה לשת בנו ואח"כ באה ליד חנוך עד שבא לשם והיה מתעסק תמיד בה ער"ש דאאע"ה למד התורה משם והובא מדרש זה גם בס' עבודת הקודש מבעל התולדות יעקב.

ומבואר דאדם הראשון ידע כל התורה ובזוהר ח"א ל"ז אמר ר' אבא ספר ודאי נתתי ליה לאדה"ר וביה הוה ידע חכמתא עלאה אמנם מאידך ראיתי שהביאו מהמדרש עה"פ אם בחוקותי דאדה"ר אלמלי למד תורה לא מת וצ"ע דהא מצינו דלמד תורה והנה בגמ' ע"ז ט א תנדב"א ששת אלפים שנה הוי העולם שני

אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ומבואר דשני אלפים תורה מתחיל מאע"ה משעה שנאמר בו ואת הנפש אשר עשו בחרן כשהיה בן נ"ב וצ"ע דהא חזינן שהיתה תורה גם בשני אלפי תהו לאורך כל הדורות ומה נשתנה מזמן אאע"ה שהרי מסירת התורה לעם ישראל היתה רק בזמן מ"ת ומ"מ מונין תרי אלפי שני תורה מאע"ה ואמנם איתא בכס"מ הל' ע"ז פ"א ה"ג דאע"ה היה קורא ומכריז אמונת היחוד ושם ועבר היו מודיעים דרך ד' לתלמידיהם אבל לא נתעוררו לקרוא ולהכריז כמו אברהם וע"ב גדלה מעלתו ביותר אמנם לא סגי בזה לבאר מה נשתנה בזמן אאע"ה עד כדי כך שלפני כן הוא בגדר תוהו

עוד יל"ע טובא במשה"ק חז"ל הו"ד לעיל דמנין למד אאע"ה תורה וביארו דנעשו ב' כליותיו כב' מעיינות וכו' והא חזינן שהיתה תורה בדורות שלפניו וביותר דהא נתבאר במדרש רבה הו"ד לעיל דשם גילה לו תורה ובמדרש הנעלם הא איתא להדיא שלמד תורה משם גם לא נתבאר לן אמאי קיום התורה היה רק מהאבות ואילך.

ואשר נראה בכל זה דאדה"ר אכן ידע כה"ת כולה וכלשון המדרש הנעלם והוא מכח מה שידע כל חכמות העולם כולו ולכן ידע גם את חכמת התורה שהיא החכמה האלקית הנעלה ביותר וכפה"נ זה הוא כוונת הזוהר שאמר הקב"ה שנתן לאדה"ר ספר ודאי וביה הוה ידע חכמתא עלאה ובודאי היתה דרגתו בידיעת חכמת התורה יותר מכל הדורות וחכמה זו היא שלימד לדורות שלאחריו אמנם כיון שהתורה היתה אז רק בגדר חכמה נחשב העולם לתוהו והיינו דאין בו תכלית ומה"ט גם לא לימודה גדולי החכמים אלא לתלמידיהם שבאו מחפצם ותשוקתם לידע חכמה נעלה זו ולא כל אדם זוכה לכך אך לא נתעוררו לקרוא ולהכריז כמו אברהם כלשונו של הכס"מ. ולכן גם לא מצינו שהם קיימו את התורה כיון דלימודם בה היה רק בתורת חכמה אמנם מאע"ה נתחדשה תורה ולימודה והעסק בה בגדר תורה והיינו בתורת הוראה שזה הוא חפצו ורצונו של הבוית"ש בבריאה ואמנם עד מתן תורה לא נמסרה התורה לידי בני אנוש שיהיו כבעלים על התורה אך מ"מ נשתנה לימודה כנ"ל ומעתה היה ענין גדול לקיימה וכמו שמצינו שקיימו האבות כל התורה והיה ענין לקרוא ולהכריז וללמדה לכל אדם אחר שזה הוא חפצו של הבוית"ש בתחתונים ולכן משעה שנאמר בא"א ואת הנפש אשר עשו בחרן מאותה עת העולם אינו תוהו אלא הוא עולם של תורה ואפשר דרק בגדר זה שייך ההתדבקות של בני אנוש בבוית"ש ע"י לימוד ועסק התוה"ק עי' נפה"ח שער ד'.

ולזה נזקק אאע"ה לרב שילמדו התורה ואף שבודאי כבר ידע את התורה מהדורות שלפניו מ"מ מעתה הוא גדר אחר ולכן נעשו ב' כליותיו כב' מעיינות וכב' רבנים ומעתה ניחא הא דבשוח"ט אמרו על נח דבתורת ד' חפצו היינו ז' מצוות והקשינו דהא נח למד התורה כולה אמנם כ"ה דידע כה"ת אך אינו בגדר תורת ד' וגם שמא אין שייך לומר על חכמת התורה שהיא חפצו שהוא ביטוי להתדבקות בה אמנם הז' מצוות שנצטווה הוי בגדר תורה ולכן דרשו כן המקרא.

וא"ש גם דברי המדרש דאלמלי למד אדה"ר תורה לא מת והיינו דאילו היה אצלו בגדר תורה שנקנית ע"י לימודן ולא רק בגדר חכמה וכמשנ"א עליו שידע את התורה לא היה מת.

ובאדר"נ פל"ד עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו' ללמד שכל אותן הדורות היו מכעיסין לפניו ולא היה אחד מהם שיהלך בדרכי הקב"ה עד שבא אברהם אבינו והלך בדרכי הקב"ה שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי וכו' והביאו ע"ז הא דנעשו כליותיו כשני חכמים וכו' ע"ע יומא כ"ח ע"ב ויל"ע דהא דאמרו שבכל הני דורות לא היה אחד מהם שיהלך בדרכי הקב"ה ואף אי נימא דאין מונין את נח במנין העשרה דורות וכמש"כ התויו"ט דנח אינו בכלל העשרה דורות אך הא היו שם ועבר אמנם נראה עפימשנ"ת דבודאי היו צדיקים ובעלי מע"ט אך לא הלכו בדרכי הקב"ה דהיינו קיום התורה.

ודע דבמדרש הנעלם שם אמר לו לריוחן ר' יוסי אם התורה היתה במדרשו של שם למה הוצרך הקב"ה לצוות לב"נ אותן שבע מצוות שנצטוו שהרי בתורה נכתב קודם לכן ולכאורה לדברינו אינו קושיא כלל דהז' מצוות ניתנו להם בגדר תורה וכמשנ"ת אמנם עיי"ש בתי' נראה דהקו' לא היתה על עצם הצווי אלא על מה שהקב"ה הוצרך כביכול לגלות להם הז' מצוות.

להצלחה בנו"נ לאו"ט לכל בני
משפחת התורמים הנכבדים
החפצים בעלום שמם.

גליון קמ"ח, פ' נח
א' חשון ה'תשע"ח
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

והיא חלק ממהות עצמיותו של האדם וטבעו הקבוע בו, וזה גם בבני אדם מבוגרים.

ובאמת, האם רק מדברי הרמב"ם רואים זאת? הלא ממש בעינינו אנו יכולים לראות מה רבה השפעת סביבה רעה על אורח חייהם של בני אדם, וכן להיפך סביבה טובה שמשפיעה לטובה, וברור שזה מצד טבע האדם להיות נמשך. ודקדק הרמב"ם בלשונו וכתב "בדעותיו", ובמעשיו, הדגיש כאן שני דברים, ראשית דעותיו, והיינו ההשקפות שלו, מדת האמונה שבו, וכן האופי שלו, אם רגזן או סבלן, נדבן או קמצן וכדומה, זה בכלל המלה דעותיו, ושנית הוסיף - ובמעשיו, היינו כפשוטו, שעושה מעשים הדומים למעשה סביבתו, בלבד, בסדר יומו, ומעשי המצוות אם לקיימם או להיפך, שכל זה האדם הולך בזה ונמשך אחרי הסביבה שלו.

וכשנבחון נראה דברים נוראים עד היכן מגעת השפעת הסביבה הרעה.

בילקוט שמעוני פ' שמות, ויואל משה לשבת את האיש, בשעה שאמר משה ליתרו תנה לי את צפורה בתך לאשה א"ל קבל עליך דבר אחד שאני אומר לך ואני נותנה לך... הבן שיהי' לך תחלה יהי' לעזי, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו, אמר לו השבע לי וישבע לו שנאמר ויואל משה, ואין אלה אלא לשון שבועה, עכ"ד.

והדבר פלא. ראשית - היתכן דבר כזה שמשא רבינו יסכים לתנאי כזה, וגם ישבע על כך. ועוד - איך למדו חז"ל דבר זה מלשון ויואל, לו יהא שפירוש ויואל הוא שנשבע, אך היכן רמזו מה תוכן השבועה? אך כבר נתבאר במהר"ל וכו'.

ומעשה שהי' באחד שהי' גר בבני ברק, ובא לשאול את החזון איש היות שיש לו אפשרות לקבל שיכון זול ע"י זכות שהוא מיוצאי ליטא, אך שם אין תלמוד תורה, וגם השכנים של הבית בשיכון הם מחללי שבת. ואמר לו החזון איש, אם מצד שאין ת"ת, זה אינו מניעה, כי בודאי יהי' שם ת"ת, אך מחמת השכנים - אין לו להכנס לשיכון זה, היות שיש לו ילדים, שיכולים ללמוד מילדי השכנים. הננו רואים עד כמה ירדה דעתו של הגאון החזו"א לסוף דעתם של בריות, והוא ככל מה שביארנו.

ותמוה אם כן איזה מין הכנה היא זו לקראת קבלת התורה, הרי הי' ראוי לעשות הכנה בצורה הפוכה מזו, כגון לשלוח אותם ללמוד כמה שנים בישיבה של מעלה וכדו', ולא להשקיעם לתוך מדינה שכזו, במצרים השקועה במ"ט שערי טומאה, שהיא

אנשי דורו הרשעים, הוא היה עצמאי וחשב באופן מעמיק.

גיסי הרב שלמה נח קרול הסביר את הענין של נח. כתוב במדרש תהילים על הפסוק הראשון במזמור הראשון:

'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכו' והיה כעץ שתול על פלגי מים. 'שלא הלך בעצת רשעים' בעצת דורו שהיו רשעים לא הלך ולא למד ממעשיהם, 'והיה כעץ שתול על פלגי מים' עץ זו התיבה שהיתה עשויה מעץ, על פלגי מים שהיתה מוקפת במים בזמן המבול.

אבל כאן נשאלת שאלה כיצד היה כעץ שגדל על מים שהם הרשעים ולא למד ממעשיהם הרי העץ יונק מן המים.

[להשלמת הדברים נביא כאן קטע מהס' 'חיי יעקב'²] **כלל גדול** ידוע בכחות הנפש ובטבע האדם, הוא: "השפעת הסביבה". והכלל הזה הוא נכון לא רק לגבי ילדים או בני נוער, אשר לגבי דידם, כל בר דעת שיש לו מח בקדקדו יוכל לראות איך שהם מושפעים מכל מעשה והנהגה שהם רואים אצל אחרים, גם חברים קטנים, גם מבוגרים, וממש רואים טבע של חיקוי כמעשה קוף, שזה כמו טבע מוטבע החיקוי למעשה אחרים, וברור שהסכנה של סביבה רעה היא גדולה והרסנית ביותר לילדים או נוער.

אך, לא זו אף זו, לא רק אצל ילדים זה כך, אלא גם אצל מבוגרים, ואנשים בעלי דעת, - גדולה מאד השפעת הסביבה, השכנים, הרחוב, האנשים אשר נמצאים ביניהם.

והרמב"ם, גדול הפוסקים, וגדול החכמה, פסק בחיבורו (הלכות דעות תחלת פרק ו) בזה הלשון, דרך ברייתו של אדם להיות בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם וכו' עיי"ש דברים נוראים עד כמה צריך וחובה להתרחק מסביבה רעה.

והנה ממה שכתב הרמב"ם הלשון "דרך ברייתו של אדם", הרי בא בזה ללמדנו שזה ממש טבע חקוק ביסוד נפשו של האדם, וכמו שאנו יכולים שדרך ברייתו של אדם להיות לו חמש אצבעות בידיו, או שתי עינים לראות בהן, שכך היא ברייתו, בדיוק ממש במדה זו, היא כך ברייתו, להיות בו טבע כזה להיות נמשך אחר חבריו ואנשי מדינתו,

צדיק בדרתיו

[מו"ר זצלה"ה עפ"י שיחה שנאמרה בשב"ק
בביהכ"נ ג. ישראל רמה"ש³]

הפרשה מתחילה בפסוק - "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו", רש"י במקום מביא מחלוקת, יש הדורשים זאת לגנאי ויש הדורשים לשבח. יש הדורשים לשבח שכל שכן, שאם היה בדורו של אברהם אבינו היה מתעלה יותר והופך להיות צדיק יותר, ויש הדורשים לגנאי שאם היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב לכולם.

הרא"ש (בפ"י עה"ת) אומר שהיה צדיק ולא רק בדורו שאז היו רשעים, אלא כשאר האבות שהיו צדיקים ונכפלו שמותיהם.

אם כן נח, שבדורו היו רשעים ראה מעשי הרשעים ואעפ"כ התעלה והפך להיות צדיק יותר. לא כמו אותם אנשים שמתנהגים כמו קופים, לחקות אחרים העושים, אלא היה מתבונן ומתעלה.

כשהייתי ילד ברמת השרון, היו ברמת השרון רק שני אנשים שהיה להם מקרר חשמלי. לאחד הייתה חנות דגים, ומובן שהיה צריך מקרר כדי לשמור את הדגים טריים כל השבוע. האדם השני היה יהודי שעלה מאמריקה והביא איתו את המקרר החשמלי.

עד אז היו כולם קונים בלוקים של קרח, את הקרח היו שמים בארון מיוחד עם בידוד שלא ימס מהר. ברח' טרומפלדור ברמת השרון היה אפי' בית חרושת לייצור קרח. והיו עוברים בעגלה ומוכרים בלוקים של קרח.

ואז החלו לפרסם מקרר חשמלי למכירה ברמת השרון, בתשלומים. וקנו עוד ועוד אנשים עד שלכולם היה מקרר חשמלי בבית. ומדוע? כי אנשים אומרים אם יש לו, גם לי יהיה. ולפעמים לוקחים הלוואות ולא עומדים בתשלומים, זה לא דבר רצוי. ורואים שנח לא למד ממעשי כולם, כל

² 'חיי יעקב' עמ' קל"ג, ראה שם דרשה נפלאה במלואה (לשבת הגדול תשכ"א) כפי שהאיר עניינו לעניין, נכדו הרב מרדכי שמואל בהגרצ"י אדלשטיין שליט"א.

³ הדברים נכתבו עפ"י זכרון הכותב בלבד, ובעונותינו לא עברו תחת עיני רבנו זצלה"ה. כל טעות ומשוגה יש לתלות אך ורק בעורך [ש.].

³ ככתוב במכתב מאליו ממנהר"א דסלר זצ"ל במאמר "השפעת הסביבה", עמוד 153

ואע"פ שנמצאים בין אותן חומות העזרה, בכל אופן אם ישנו דבר מקודש כמו בית המקדש והקהל נמצא שם, אז כל הקהל רוחני וחוקי הטבע הגשמיים לא שולטים שם. אלא שוררים חוקים אחרים, ודבר זה נקרא 'למעלה מן המקום', שאין הגבלה של המקום, אעפ"י שבאופן טבעי המקום קטן מלהכיל את כולם.

ודבר כזה היה גם בקודש הקודשים, ששם היה מונח הארון שמידותיו כתובות: 'אמתיים וחצי אורכו וכו' וקודש הקודשים כולו גדול כ' על כ' אמה ובכל זאת כאשר מדדו משני צדי הארון מצאו עשר אמות מצד זה ועשר אמות מצד זה. ולפי מדידה זו יוצא שהארון לא תפס כלל מקום, אעפ"י שבמציאות ראו שיש לו גודל של אמתיים וחצי על אמה וחצי.

כעין זה היה גם בירושלים בשעת העליה לרגל, מעולם לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים. ומדוע, כיון שהמקום התקדש בגלל עולי הרגל עד שהכללים החוקיים של הטבע לא חלו שם ואעפ"י שקדושת ירושלים קטנה מקדושת בית המקדש, אבל גם בירושלים היה נס.

המלבי"ם על פרשה זו כותב שבמידות האורך והרוחב של התיבה מרומזת המילה 'שלום'. ג' מאות אמה אורך, האות הראשונה שהיא 'ש'. ה'ל' מהמילה שלום זה גובה התיבה וה'מ' וה'ו' מהשלום בגמטריא מ"ו יחד עם המספר הכולל של האותיות שלום דהיינו ד', יוצא נ' ורוחב התיבה. והכוונה שהקב"ה פרש עליהם סוכת שלומו ע"י התיבה.

בתיבה התעסק נח באופן תמידי בחסד, ועשה חסד עם החיות והעופות ועל ידי המצוות והחסדים הגדולים שקיים ממילא כל התיבה נתקדשה וממילא חוקי הטבע לא שלטו שם ולכן יכלו להכנס כל החיות בתיבה שבאופן טבעי לא יכולה היתה להכילם.

בתשובות החתם סופר כותב, שבזמן החגים בפרשבורג שהמקום היה קטן נכנסו הרבה יותר מאשר הכיל המקום, שהרי הרבה באו להסתופף בצילו בזמן החגים, וכותב עוד שזה היה ממש מעין הנס שהיה בירושלים בזמן ביהמ"ק שבמעט מקום נכנסו רבים.

וזה שאנו מתפללים, 'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד', ואם המקומות מתקדשים ע"י תורה וחסד וקיום המצוות, כמו תיבת נח (ע"י החסד שעשה נח עם בעלי החיים) ובית המדרש על ידי תורה, כל שכן שלומדי התורה מתעלים ומתקדשים ע"י התורה והחסד שלומדים ומקיימים. ויה"ר שנתברך כולנו בברכת 'אור פניך' בזכות תורת חיים שאנו לומדים ואהבת חסד שאנו מקיימים.

שאברהם אבינו היה מחזיר בתשובה ונח דאג לעצמו. לא דאג לבני דורו כמו אברהם אבינו. אותו דרשן היה צדיק ובשל כך, הוא קיבל את העונש מיד. לאחר הדרשה הוא התמוטט ושהה שנה בבתי חולים, לאחר שנה קם.

העונש שקיבל היה מידה כנגד מידה, הוא דיבר על נח הצדיק שכשפעם אחת איחר בהאכלת האריה האריה הכיש אותו, הכה אותו מיד, בלי להמתין לעונש אחר. כך גם הדרשן הזה, כיון שדיבר על הצדיק נח, מיד נפל למשכב. יה"ר שבזכות נח ושאר הצדיקים נזכה לישועות אמן ואמן.

ותשתת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חיים (ו. יא.)

עקב השחיתות ששררה ביום נגזרה עליהם כליה, אבל הקב"ה לא החריב את כל הבריה ממש אלא החליט שמכל החי שהיה לפני המבול ישאיר חלק קטן, כדי שלאחר המבול מהחלק הזה יתחילו שוב לרבות. וע"י מה השאיר אותם בחיים. ע"י התיבה, וזהו שכתוב 'צדיק יסוד עולם'.

ומסבירה הגמרא שהצדיק, דהיינו נח, יסד עולם שממנו קם העולם לאחר המבול. והתיבה שהיתה באורכה ג' מאות אמה ורוחבה נ' אמות ול' אמות גובהה נתקיימה ע"י נס. שהרי היו שם כל החיות והעופות והרמשים שבעולם עם האוכל צעריים לשנה שלמה. מדור אחד לזבל ומדור אחד לחיות ומדור מיוחד לבני האדם. ואין אפשרות מציאותית לדחוס כ"כ הרבה לתוך תיבה בגודל כזה. ובודאי שקיומה היה בנס.

אלא שהקב"ה מלביש את הנס בטבע, דהיינו התיבה. שהרי יכול היה הקב"ה להציל אותם ע"י נס לבד. אלא כך דרכו של הקב"ה שמלביש את הנס בטבע. ודבר כזה שמקום מתרחב בנס היה גם בביהמ"ק כשעלו לרגל כל ישראל והיו עומדים בעזרה, שאורכה ורוחבה קל"ה על קפ"ז וכתוב 'עומדים צפופים ומשתחוים ורוחים'.

¹ כששאלנו את מו"ר זצלה"ה, אחרי הסתפקויות אם לשאול אם לאו, וחשבנו שיש בזה שבח לדרשן לפרסם שמו, ענה מו"ר זצלה"ה 'אני לא יודע אם זה לשבח או לגנאי (אולי על דרך י"ש דורשים אותו לשבח ויש דורשים אותו לגנאי), אבל הוא אדם גדול' ² **ראה רבנו בחיי** בפרשתן

נקראת ערות הארץ, וכן הנביא אומר חשופי שת ערות מצרים (ישע"י), וכן ביחזקאל נאמר עליהם אשר בשר חמורים בשרם, וכידוע המצב המושחת של מצרים, והעם. והוא פלא גדול לכאורה.

אך, לאחר העיון, יש לראות כאן באמת דבר נפלא ונשגב, שדוקא כך היה דרוש לשם הכנה לקבלת התורה.

וכשנתבונן נוכל לראות פעמים רבות בתורה ובתולדות עם ישראל, שדווקא בכדי להשיג תוצאות יותר טובות ועליה יותר גדולה, נזרק הצדיק לפעמים אל תוך סביבה של שפלים הכי גרועים, כדי לזככו ולצרפו בדרך זו.

והגרר בזה כך הוא, אמנם נכון הוא שמצד טבע האדם הוא חק מוטבע בנפשו להיות נמשך אחר הסביבה והאנשים מסביב דעותיהם ומעשיהם, אולם כשסביבה רעה פוגעת אדם שהוא יותר אמיץ ותקיף מהשפעת הסביבה, היינו אדם שהתגבר על יצרו, עד שהצליח להשתלט על הכחות החלשים והחזקים המוטבעים בטבעו וב"דרך ברייתו" של אדם, - אדם שכזה, כשהוא יוצא לו להתנגש עם סביבתו הנוגדת את רוחו, אז לא רק שאינה משפיעה עליו לרעה, אלא אדרבה היא מחזקת אותו יותר ויותר, כי כל פעם שהוא רואה את הרע הוא נעשה נמאס יותר בעיניו, וזה גורם לו להוסיף להתחזק בעשיית טוב.

וגם להיפך כך הוא, אדם רשע, הגר בתוך סביבה של צדיקים, כל פעם מתעוררת בו יותר השנאה לצדיקים ולמעשיהם, כי מתוך רשעותו הרי כל פעם שרואה את מעשה הטוב של הצדיק, ומתחילה להתגנב אליו איזה מחשבה טובה, מיד הוא דוחה מעליו את הרהורי הטוב, וממילא כל דחיה ודחיה שנפשו דוחה השפעה טובה, הרי מוסיפה לו טומאה על טומאתו, השחתה נוספת על מה שהיה לו, וקורי העכביש מתעבים והולכים לעבותות עגלה.

וזהו מה שאחז"ל (ילקוט עובדיה) יבוא עובדיה שדר בין שני רשעים (אחאב ואיובל) ולא למד ממעשיהם, ויתנבא על עשיו שדר בין שני צדיקים (יצחק ורבקה) ולא למד ממעשיהם הטובים. כונתם בזה, שכדי להלחם נגד רשעות קיצונית כזו של אדום, שה' עקשן לעשות הרע, לא רק רע לתיאבון, אלא רע לשם רע, שזהו עמלק, כדי לדחות סוג כזה של רשעות, צריך הנביא ג"כ להיות מסוג זה של קיצוניות, ע"י שדר בין הרשעים ודחה את כל השפעתם, שזה נותן את הקיצוניות שבמדת האמת והרחקת השקר, נביא שכזה ראוי להתנבא על עשיו בעל הקצה השני. [ע"כ מהספר הנפלא 'חיי יעקב']

אנו צריכים לזכור שאין לנו הבנה מי היו האנשים הללו, נח ואדם הראשון...

היה דרשן אחד שדרש על פרשת נח ובתוך הדרשה אמר שנח היה לא כאברהם אבינו,

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת נח תשע"ח -

כתבו התורה בשבעים לשון

הנה הוכחת המשיב דבר דשאני תורה שבכתב, דהרי חזינן דה' ציוה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון שכל השבעים אומות יבינו התורה.

ויש לדחות דע"פ הדיבור שאני. והעירוני שבאגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צ') כבר כתב לדחות כך.

ובתשובות מחנה חיים (ח"א סי' ז') דחה דאסור להם ללמוד רק בעיון, כדאמרינן עכו"ם 'שעוסק' בתורה חייב מיתה.

למדו הסרדיטות

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ל"ח א') ששלחה מלכות רומי שני סרדיטות אצל חכמי ישראל, וציוו שיאמרו לחכמי ישראל שילמדו להם התורה, ובאמת חכמי ישראל קראו [למדום את התורה כולה], ושנו ושלשו. והקשו תוספות (שם ד"ה קראו) היאך חכמי ישראל לימדו תורה לנכרים.

ותיקשי דהא איירי התם בתורה שבכתב, אמנם באמת יש לומר דקושייתם על מה שלמדום גם תורה שבעל פה, כדאמרינן התם דשנו ושלשו. [וכתב במשיב דבר דמשום הכי הקשו תוספות רק על הסוגיא בבבא קמא].

נכרי העמוד להתגייר

יש לדון בדינא הנ"ל דאסור לנכרי ללמוד תורה, האם איירי גם בנכרי העמוד להתגייר:

א. גיירי על מנת שתשימני כהן גדול

אמרינן בגמרא שבת (ל"א א') מעשה בנכרי שבא לפני הלל ואמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול, וגייריה, ואמר לו כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות, לך למוד טכסיסי מלכות, הלך וקרא כיון שהגיע לפסוק הזר הקרוב יומת, הבין שאינו ראוי להיות כהן גדול.

והקשה מהרש"א (שם) דאיירי הכל קודם שנתגייר, ואם כן תיקשי היאך לימד תורה לנכרי. ותיירץ דעל מנת להתגייר שאני, דבכהאי גוונא מותר לנכרי ללמוד תורה.

והנה התם היה תורה שבכתב, ואם כן להאמור בלאו הכי היה מותר ללמוד. ובאמת במחנה חיים (שם) כתב דלדבריו ניחא קושיית המהרש"א.

ב. דחיית הגרע"א

הנה הגרע"א (קמא סי' מ"א) דן אם מותר ללמוד תורה לנכרי העומד להתגייר, וכתב דאין בכחו להתיר, דראיית מהרש"א יש לדחות דאיירי שלמד רק לאחר שנתגייר.

וכי תימא הרי הקשה מהרש"א דאם נתגייר בשעה שאכתי חשב שיהא כהן גדול, הרי אינו יכול לגיירו, דהרי אין מקבלים גרים לשם שלחן מלכים, והכי נמי לא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה כדי שילבש בגדי כבוד, אך כבר הקשה כן תוספות ביבמות (כ"ד ב' ד"ה לא) ותיירצו דהלל ידע דיתגייר גם בלא זה. [וכלשון תוספות 'בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים'].

וכיון דאין למהרש"א ראייה, לא נימא כן בלא ראייה. [חזינן דגם הגרע"א נקט דאף תורה שבכתב אסור ללמוד].

ג. ללמוד לראות אם להתגייר

בעיקר דינא דללמוד לפני שנתגייר, במאירי בסנהדרין (שם) כתב דאם הנכרי רוצה ללמוד בשביל לראות אם להתגייר או לא שרי ליה

לימוד תורה בבני נח

מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו (ז' ב')

איתא בקרא דלאחר שנח יצא מן התיבה, הקריב שבעה קרבנות מן הבהמות הטהורות ושנים מן הבהמות הטמאות.

וכתב רש"י (שם) מכאן שלמד נח תורה, דאם לא כן מנא ליה איזה בהמה עתידה להיות טהורה לישראל.

והקשה בגור אריה (למהר"ל שם) היאך נח למד תורה, הא לבני נח אסור ללמוד תורה, דהרי אמרינן בגמרא סנהדרין (נ"ט א') נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. ללמוד משום איזה נפקא מינה

הנה אם יש לבני נח נפקא מינה מלימוד התורה, מותר להם ללמוד תורה, כגון הא דאיתא בגמרא סנהדרין (שם) דמותר להם ללמוד שבע מצות דבני נח.

אמנם אכתי אינו מיושב, דהרי לנח לא היה נפקא מינה לדעת איזה בהמות טהורים, דהרי בלאו הכי היה אסור לאכול בשר עד שיצא מן התיבה, וגם לאחר שיצא מן התיבה והותר לו לאכול בשר, היה שרי ליה טמאים וטהורים, אלא על כרחך למד תורה. [בפרשת שמיני דאיתא התם מי הטהורים ומי הטמאים].

ב. קודם מתן תורה

כתב בגור אריה דשאני נח שהיה קודם מתן תורה, דמידי הוא טעמא אלא משום דכתב תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם, וחייבים עליה משום גזל, [ואיכא מאן דאמר בגמרא התם דהוה משום גלוי עריות ואל תקרי מורשה אלא מאורשה], וכל הני טעמי לא שייכי אלא מסיני ואילך שניתנה תורה לישראל, אבל מקמי הכי לא שייכי כלל, דאינה לא מורשה ולא מאורסה.

וכעין זה מצאנו בפרשת דרכים (ריש דרך האתרים דרוש ראשון), דהקשה היאך למד יעקב עם יוסף פרשת עגלה ערופה, ותיירץ דקודם מתן תורה שאני. [וכתב דלפי זה אין ללמוד מכאן דהיה להם דין ישראל אפילו להקל].

אמנם בלבוש האורה הביא דברי הגור אריה וכתב לא כך, דאין סברא לחלק בין קודם מתן תורה ולאחר מתן תורה. [ותירץ בלבוש האורה מפאת שהיה נח נימול. ובאברהם שאני וכן שם ועבר, עיין שם].

תורה שבכתב מותר

הנה יש לדון ליישב בעוד דרך, דשאני הכא דנח למד תורה שבכתב, והרי כתב במשיב דבר (ח"ב סי' ע"ז) דאין איסור ללמוד תורה שבכתב לנכרי.

מהנ"ל מבואר לא כך

אך מדברי הגור אריה והלבוש לכאורה יש ללמוד דלא כן, דהא החילוק בין טהורה ואינה טהורה הוא בתורה שבכתב, [וכי תימא דקודם מתן תורה אין חילוק, צריך עיון בזה]. אך העירוני דיש טמאות וטהורות דידעינן רק מתורה שבעל פה.

[והראוני שבחידושים שבסוף ספר באר שבע נמי סבירא ליה דבתורה שבכתב ליכא איסורא. וכן כתב בסידור יעב"ץ הלכות ברכות המזון אהא דאמרינן על תורתך שלמדתנו].

ללמוד תורה.

והנה נידון להגרע"א הוא שהחליט להתגייר ורוצה ללמוד בשביל לקיים אחר כך. ויש לומר דמכל מקום יש למילף מהמאירי. ואנכי לא ידעתי.

ללמד תורה לקטן

הנה יש לדון איזה איסור איכא ללמד תורה לנכרי קטן:

א. אסור מצד מגיד דבריו ליעקב

הנה אמרינן בגמרא חגיגה (י"ג א') אמר רבי אמי אין מוסרין דברי תורה לנכרי, שנאמר 'לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעו'. חזינן דחוץ מהאיסור להנכרי עצמו ללמוד תורה, איכא גם איסור על הישראל ללמד תורה לנכרי.

והקשו בתוספות (שם ד"ה אין) למה לי האי ילפותא, הרי מכיון דכבר ילפינן מקרא דתורה צוה לנו וגו' דאסור לנכרי ללמוד תורה, אם כן המלמד תורה לנכרי מכשיל להנכרי בהאי איסורא, ותיפוק ליה דאסירא משום לפני עורר. [והרי אמרינן בגמרא פסחים (כ"ב ב') דגם במכשיל נכרי איכא לפני עורר].

ולכאורה יש לדון דנפקא מינה בקטן, דהרי הנותן אבר מן החי לבן נח קטן אין לפני עורר, שהרי קטן אינו מוזהר, [ורק מפאת לא תאכילו מיתסר בישראל, וצריך עיון אם יש לבני נח], אבל מכל מקום מגיד דבריו ליעקב איכא, דהרי מלמד תורה לנכרי. ואם כן מיושב קושיית תוספות. אבל בלאו הכי תירצו תוספות שפיר. [דנפקא מינה בחד עברא דנהרא דליכא בזה לפני עורר].

ב. יהרהר בגדלותו

לכאורה יש לדון דלא כהני"ל, דהרי יש לומר דאסור ללמד תורה לנכרי קטן גם מצד לפני עורר, דהרי יש לחוש שאחר כך יהרהר בו הבן נח בגדלותו ונמצא דלימד גדול, ויש כאן לפני עורר, וכמו מושיט יין למי שרוצה להיות נזיר.

אך אכתי נפקא מינה באופן ידיענין שעד שיהא גדול כבר יתגייר.

ג. ללמד גר קטן

הנה בגר קטן דנן קמאי (ריטב"א כתובות י"א א') היאך אכלינן משחיטת גר קטן, הרי דילמא ימחה ויתברר למפרע שהיה נכרי.

ולכאורה יקשה עוד, היאך מלמדים תורה לגרים קטנים, הרי שמא ימחו ויעבור על דינא דמגיד דבריו ליעקב.

[וגם מפאת לפני עורר אם כבר גדול בידי בני נח, לדעת חתם סופר (שו"ת יו"ד סי' שצ"ז) דשיעור גדלות דבן נח תליא בדעת, נמצא דקדמה גדלותו לגדלות ישראל].

צער בעלי חיים

וּמִזְרָאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל דָּגֵי הַיָּם וּבְיָדְכֶם נָתַנוּ (י"ט ב')

הנה אמרינן דצער בעלי חיים דאורייתא, [לחד מאן דאמר], וכתב בספר חסידים (סי' תרס"ו) שבקרא דידן חזינן איסור צער בעלי חיים, שהרי לאדם הראשון שלא הותר לו בשר תאוה נתנה לו רדייה, וכדכתיב וַיִּרְדּוּ בְּדֶגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבִהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ (א' כ"ח), אבל לבני נח שהתיר להם בשר תאוה לא נתנה לו רדייה, דהרי בקרא דידן לא כתיב 'רדו', ואם כן לבני נח איכא אסור צער בעלי חיים.

ויש לדון בדינא דצער בעלי חיים, מהו בגוונא שיש משא של דבש שהחמיץ על חמור בשבת, [כעובדא בסוגיא דשבת קנ"ד ב'], ואיכא צער להבהמה מהמשא, וכדי להצילו מהצער יכול לפרק המשא מהחמור על ידי התרת החבלים.

אלא יש ב' אפשרויות היאך לפרקו, חדא, שיניח כרים וכסתות מתחת החמור וכך יפלו הנודות על הכרים ולא יהא הפסד ממון, אבל יעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, ושנית, שלא יניח כרים וכסתות ולא יעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, אך אם כן ממילא ישברו

הנודות ויהא לו הפסד ממון.

א. פלוגתת ר"ן ורמב"ן

הנה פליגי בזה קמאי, בר"ן כתב שיעשה כאפשרות הראשונה, שיניח כרים וכסתות ויעבור על איסור ביטול כלי מהיכנו, דהרי אינו מחוייב להפסיד את ממונו בשביל צער בהמתו, דהרי אע"פ דצער בעלי חיים דאורייתא [לחד מאן דאמר] מכל מקום הני מילי שלא לצורך תשמישו של אדם, אבל לצורך תשמישו ושמירת ממונו לא חיישינן לצער בעלי חיים כלל, [שאם לא כן אסור להטחין חמור ברחיים מפני צער בעלי חיים].

נמצא דאם לא נתיר ביטול כלי מהיכנו, לא יפרוק ויהא צער בעלי חיים, ואם כן אם איתא דצער בעלי חיים דאורייתא, ידחה איסור ביטול כלי מהיכנו דהוי מדרבנן. [ואסיק הר"ן דמכל מקום מהרמב"ם (פכ"א מהל' שבת ה"י) משמע דמפרש כרמב"ן].

אמנם ברמב"ן (שבת שם) פליג, שיעשה כאפשרות השניה, שלא יניח כרים וכסתות אלא יתיר החבלים אע"פ דישברו הנודות בנפילתם לארץ, דמוטב שיפסדו הנודות כדי שלא יצטערו בעלי חיים אבל לא יעבור על איסור דביטול כלי מהיכנו, דבכהאי גוונא דיכול לפרק בהיתר לא שרינן איסור דרבנן משום צער בעלי חיים.

ב. אפשר לקיים שניהם

הנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ג א') דדינא דעשה דוחה לא תעשה היינו דוקא כשאי אפשר לקיים שניהם, אבל אם אפשר לקיים שניהם אינו דוחה.

ומסתפק במהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' צ"ט) מהו באפשר לקיים שניהם על ידי שיוציא יותר מחומש ממנו, מי אמרינן דחשיב שאי אפשר לקיים שניהם, דהרי למצות עשה אין צריך להוציא יותר מחומש, או דילמא חשיב שאפשר לקיים שניהם, דהרי איירינן לדחות לא תעשה, והרי ללא תעשה צריך להוציא כל ממנו.

ג. תליא בפלוגתת קמאי

בספר זכר דבר (סוף סי' ג') אייתי ספיקא דמהרי"ל דיסקין הני"ל, וכתב דלכאורה ספיקא דמהרי"ל דיסקין תליא בפלוגתת קמאי הני"ל, דהנה דעת ריטב"א דשרינן לבטל כלי מהיכנו משום צער בעלי חיים, אע"פ שיכול למנוע הצער מהבהמה על ידי הפסד ממון בלא שיבטל כלי מהיכנו, מכל מקום אינו מחוייב בזה, דהרי לצורך תשמיש האדם אינו חייב להפסיד ממון.

חזינן דאע"פ דאין הפסד ממון ראוי להתיר איסור ביטול כלי מהיכנו, מכל מקום כיון דמכח איסור צער בעל חיים הדוחה אינו חייב להפסיד הממון דחי ליה הצער בעלי חיים.

ולכאורה הכי נמי דכוותה בעשה אע"ג דאין ההפסד ממון ראוי לדחות הלא, מכל מקום כיון דמפני העשה הדוחה אינו חייב להפסיד ממנו, שפיר דחי ליה עשה ללא תעשה.

אמנם רמב"ן פליג דלא שרינן ביטול כלי מהיכנו, ויש לבאר דהיינו משום דאיסור הנדחה אינו הותר משום הפסד ממון, ולדבריו יש לומר דהכי נמי בהני"ל לא נימא עשה דוחה לא תעשה, דהרי לענין לא תעשה הנדחה חייב להוציא כל ממנו.

[וניש לדחות, דרמב"ן סבירא ליה דאסור לצער בהמה כדי שעל ידי זה לא יפסיד ממון, ולא הותר צער בעלי חיים אלא רק בדרך שימוש בהבהמה. ונפקא מינה באופן שאומרים לאדם שאם לא יצער הבהמה, יתחייב לשלם ממנו].

סוכה שנפסלה ביום טוב

הנה לאור האמור יש לדון מהו בסוכה שנפסלה ביום טוב. וכתב בפרי מגדים (סי' תר"ל משב"ז סק"ג) דיש לומר דשרי לבנותו על ידי ישראל, [אם אין נכרי], מפאת מכשירי אוכל נפש, דהרי בלא הסוכה אינו יכול לאכול.

וכמו כן אם נפסלה רק מדרבנן, כגון שנפל צורת הפתח, או נפל היתרון על הטפח, כתב הפרי מגדים דגם כן שרי.

אמנם בבכורי יעקב פליג, דאם נפסלה רק מדרבנן אין לבנותו על ידי ישראל, דהרי שרינן לאכול בסוכה הפסולה מדרבנן כשאין לו

סוכה אחרת, נמצא דאין כאן מכשירי אוכל נפש, דהרי גם בלא תיקון הסוכה יכול לאכול בסוכה.

[אך היכא דיש לו סוכה אחרת רק טורח לילך לשם, בזה יודה הבכורי יעקב לפרי מגדים, דהרי בביתו לא יוכל לאכול, כיון דיש לו סוכה, ומפאת מכשירי אוכל נפש יש לומר דשרינן בכהאי גוונא למנוע הטורח].

א. לאור פלוגתת קמאי

הנה יש לדון בדבריהם לאור פלוגתת ר"ן ורמב"ן הנ"ל, דהנה מהריטב"א שמעינן דאזלינן בתר הסוף ולא בתר מעיקרא, [ומשום הכי אמרינן דאם בסוף לא יתחייב להצילו מהצער אם כן הותר האיסור], ואם כן בנידון דידן דסוכה שנפסלה רק מדרבנן, הרי ליכא סוף דהרי יכול לאכול בלא סוכה, ואם כן יהא בכורי יעקב דאסור לבנותו ביום טוב.

משא"כ מרמב"ן שמעינן דאזלינן בתר מעיקרא, [דאמרינן דלא הותר איסור ביטל כלי מהיכנו משום הפסד ממון], ואם כן הוה כהפרי מגדים, [דהרי מעיקרא הא הוה סוכה פסולה].

אמנם יש לדחות, דכולי עלמא יאמרו כהפרי מגדים, דאף אם נימא כריטב"א, מכל מקום חשיבא דאפשר לאכול בסוכה כשירה על ידי דינא דמכשירין, משא"כ בריטב"א שפיר שרינן, [אע"פ דהיינו משום דאזלינן בתר הסוף].

וכן יש לומר לאידך גיסא, דכולי עלמא נימא בכורי יעקב, ואף לרמב"ן, דמכל מקום אין להתיר איסור דביטול כלי מהיכנו.

ב. בפסול מדאורייתא האם רשאי לאכול בבית

הנה יש לעיין בעיקר דינא דבכורי יעקב, דאם כן גם בפסול דאורייתא, דהרי יש לעיין מי שאין לו סוכה אם רשאי לאכול בביתו.

והנה חזינן בספיקא דתוספות (סוכה י"ז א' ד"ה אילו, ומובא בשולחן ערוך סי' תרל"ב סע' ד') אם מצרפינן מכח לבד סכך פסול ב' טפחים, ועוד סכך פסול ב' טפחים, ואור פחות משלשה מפסיק ביניהם, דהנה איתא במשנה ברורה (סי' תרל"ב ס"ק י"ט) בשם ביכורי יעקב דכשאין סוכה אחרת, יאכל שם ולא יברך.

ותיקשי אמאי יאכל שם, הרי מספק עובר על איסור אכילה מחוץ לסוכה, אלא חזינן דמי שאין לו סוכה רשאי לאכול בבית.

ואם כן תיקשי לענין דינא דביכורי יעקב, דהרי אף בפסול דאורייתא אמאי שרינן מפאת מכשירין.

[והיה אפשר לומר דלא כהנ"ל, אלא באין לו סוכה אחרת אסור לאכול מדרבנן, וכדברי המרדכי (מנחות הלכות קטנות תתקמ"ד) לענין ציצית, וכן הוא דעת הר"י (מובא בשיטה מקובצת מנחות ל"ז ב'), והשתא דהוה ספק שוב שרינן.

אך חזינן דאין לשחוט מיום טוב כשאי אפשר לכסות, וכתב בגליון מהרש"א (ו"ד סי' כ"ח סע' כ"א) מפאת דמדרבנן מיתסר לבטל העשה, והרי חזינן דגם כוי אסרינן, שמעינן דגם בספק אסרינן. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת קרח תשע"ה בעניני ציצית ענף ב'.

ג. לתקן סכין כדי שלא יהא נבילה

הנה בגוף פלוגתת פרי מגדים ובכורי יעקב, יש לעיין אטו בנפגמה הסכין והוא חולה שיש בו סכנה דשרינן ליה בשבת לאכול נבילה ולא לחלל שבת, האם לא נימא ליה ביום טוב שמותר לתקן הסכין דחשיב מכשירי אוכל נפש.

אלא אם כן נימא דכל דברי ביכורי יעקב רק בפסול דרבנן, דבזה התיירו בשעת הדחק לשבת בסוכה הפסולה מדרבנן, [משא"כ בכגון הנ"ל דהתיירו רק מחמת פיקוח נפש].

[והא דאמרינן שיאכל נבילה ולא ישחוט, היינו להפוסקים ועיין משנה ברורה סי' שכ"ח ס"ק ל"ט] דשרינן לשחוט רק משום קץ, והכא איירי דאינו קץ, כגון דאינו יודע דהוה נבילה, ואם כן עדיף לאכול נבילה, ולפי זה גם ביום טוב נימא דעדיף לאכול נבילה, דיום טוב חמירה מנבילה, דביום טוב איכא לא תעשה ועשה משא"כ בנבילה, דאינו זכור הוה פלוגתא].

ד. לטלטל מוקצה

הנה שרינן לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש, וזה דוקא באי אפשר בענין אחר.

והשתא יש לעיין ביכול לבשל על ידי מכשירי אוכל נפש שאי אפשר מאתמול ואז לא יטלטל מוקצה, האם שרינן לטלטל מוקצה, או

דילמא אמרינן דיעשה מכשירי אוכל נפש, דחשיב שאי אפשר לעשותו מאתמול, דהרי יצטרך לטלטל מוקצה.

ולכאורה תליא בפלוגתת פרי מגדים ובכורי יעקב, דלדעת פרי מגדים נימא דאיכא היתר לעשות מכשירין, ואם כן לא יטלטל מוקצה. אמנם לביכורי יעקב נימא דלטלטל מוקצה, דלא חשיב אי אפשר בענין אחר כדי להתיר מכשירין דהרי אפשר לטלטל מוקצה.

ומסברא היה נראה כהפרי מגדים דהרי רחמנא שריה, ואם כן לא יטלטל.

בן נח בעד אחד

וְאֵךְ אֶת דְּמָכֶם לִנְפֹשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיָּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשֶׁנוּ וּמִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אֶחָיו אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם (ט' ה')

הנה ילפינן בגמרא סנהדרין (נ"ז ב') בן נח נהרג בדיין אחד ובעד אחד, דאמר קרא 'וְאֵךְ אֶת דְּמָכֶם לִנְפֹשֵׁיכֶם אֲדַרְשֶׁנוּ' אפילו בדיין אחד. אדרשנו ומיד האדם, אפילו בעד אחד.

ויש לדון בדיני ממונות אם יתקנו הבני נח דעד אחד לא יהא נאמן, האם חשיב תקנה.

א. דעת אבני מילואים

כתב בתשובות אבני מילואים (סי' כ"ד) דאין בתקנתם כלום, דכשם שאינם יכולים לתקן שעד אחד יהא נאמן לענין דיני נפשות, הכי נמי אינם יכולים לתקן לענין דיני ממונות, והרי דיני ממונות הוה קל וחומר מדיני נפשות.

ולפי זה כתב דישאל שתובע בן נח בעד אחד, חייב הבן נח לשלם מפאת דכך דיניהם אף אם הבני נח יתקנו שעד אחד לא יהא נאמן.

ב. דעת החזון איש

אמנם בחזון איש (בבא קמא סי' י" ס"ק סק"י) נחלק עליו, וסבירא ליה דאם ינהיגו בדיני ממונות דעד אחד לא יהא נאמן, חיילא הנהגתם והוי בכלל דיניהם.

[וזה לשונו, בעיקר הדין אי דין ממון לבני נח הוא בעד אחד דוקא, יש לעיין דאפשר דוקא לענין להעיד שעבר על אחת מז' המצוות דין בעד אחד, אבל במתדיינים על ממון שהוא בכלל דינים ומסור להם לקבוע על פי מוסר בני אדם, יש להם רשות לקבוע שלא לדון על פי עד אחד].

ג. ההוכחה להנ"ל

הנה איתא בגמרא יבמות (כ"ב א') שגרים שהם אחין מן האם מעידין זה לזה לכתחילה, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ולא חשיבי אחים, [ולא חששו שיבואו להתיר בעלמא שאחים יעידו, דהרי עדות מסורה לבית דין].

וכתב בנימוקי יוסף (שם ד' ב' בדפי הרי"ף) דאפילו במה שנוהגין שלא להעיד בעודן עובדי כוכבים, מכל מקום מעידין זה לזה, ולא שייך לומר שיאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, דהרי הא שנהגו הכי בגיותן אינו כלום, דהרי שורת הדין דבעודן עובדי כוכבים כשרין להעיד דבר תורה.

ובאבני מילואים (שם) יליף מהכא שיטתו הנ"ל, דהכי נמי נימא דהא נהגו שלא לקבל עד אחד אינו כלום.

אמנם לאידך גיסא החזון איש יליף מהתם איפכא, דהרי אם איתא דלא חיילא הנהגתם, מאי איצטריך להו לאשמועינן כיון דדיניהם בזה עיוות ועושה, אלא על כרחך חזינן דאע"ג דחיילא הנהגתם מכל מקום כיון דרשאים להנהיג כעיקר הדין דעד אחד יועיל בממונות, [בקל וחומר מדיני נפשות], הלכך לא שייך בזה לומר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה.

דיני נפשות כתוצאה מהממונות

מעתה כיון דחזינן דאיכא גווני דמהני בבני נח לענין דיני נפשות ולא מהני לענין דיני ממונות, איכא לעיוני מהו כאשר הדיני נפשות הם תוצאה מהדיני ממונות.

כגון דיש עד אחד שמעיד שפלוני גזל חפץ מסוים ונמצא תחת יד הגזלן, והגזלן אומר שלא גזלו כלל, אלא שהחפץ נמצא תחת ידו מאבותיו, דמצד דיני ממונות הא העד אחד כמאן דליתא, האם יתחייב מיתה מצד גזל, דהרי בני נח חייבין מיתה על הגזל.

א. נפקא מינה גם לענין ישראל

הנה תליא זה נמי בכחאי גוונא גם לגבי ישראל לענין לפוסלו לעדות, כגון בעד אחד שמעיד שחטף ואיהו קאמר דחפץ זה לא חטף אלא הוה ידידיה, דאמרין דנשאר גביה, [ואף חייב שבועה ליתא כגון בעבדים], ועד אחר אומר שחילל שבת, דבעלמא הא מבואר בסוגיא בסנהדרין (כ"ז א', ועיין רמ"א חו"מ סי' ל"ד סעי' כ"ח) דמצרפינן עדות מיוחדת לפסול לעדות, האם הכא יהא פסול.

ב. צדדי הספק

הנה יש בזה פנים לכאן ולכאן, דלחד גיסא יש לדון דכיון דלגבי הממון דיינינן שזה שלו, אם כן היאך יפסל לעדות, וכמו כן בבני נח האידך יתחייב מיתה.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דנהי דלגבי הממון אי אפשר להוציא הימנו, מכל מקום הא יש כאן עדות שעבר עבירה.

ובחזון איש (חו"מ סי' י') מסתפק לענין בני נח כהנ"ל, ומסקנת החזון איש דלא נימא פלגין, ומכיון דהעד אחד כמאן דליתא לענין דיני ממונות, הכי נמי לענין דיני נפשות.

ולדבריו הכי נמי לענין ישראל לא יפסל לעדות, כיון דקבענו דאין כאן גזל. אך אולי יש לחלק, דדוקא לענין דיני נפשות אמרינן דחשיבא נידון של דיני ממונות ולא של דיני נפשות, משא"כ לענין פסול עדות, והסברא דבדיני הנפשות הנידון אם החפץ גזול ובפסול עדות הנידון על הגברא.

ג. אין הולכין בממון אחר הרוב

לפי זה הכי נמי באיכא חפץ קמן והרוב אומר שחטפו, והמיעוט אומר שלא חטפו, דמפאת דינא דאין הולכין בממון אחר הרוב, לא מפקינן מיניה, האם יפסל מיתה לעדות כמו באיכא רוב שחילל שבת. ובפשוטו הוה אמרינן כן, אך אם כן בעד אחד נמי, וכן בבני נח באיכא רוב שחטף יתחייב מיתה אם נימא דקטלינן מפאת רוב, ולדעת החזון איש הנ"ל דלא אמרינן פלגין, אם כן חזינן דכל שלגבי הממון נשאר הממון גביה, תו לא מצינן לפוסלו לעדות או למיעבד דינו לקטלא מדין בני נח. וצריך תלמוד.

ה. העד והבעל דין פוסלין

הנה הא חזינן בתוספות (בבא בתרא ל"ד א' ד"ה הוי) דלאחר שנשבע כנגד עד אחד, יכולים העד אחד והבעל דין לפוסלו.

ואם כן חזינן דאע"ג דהחפץ ידידיה מכל מקום פסול לעדות, ואם כן תיקשי מכאן על מסקנת החזון איש.

אבל באמת לא קשיא, דיש לבאר דטעם התוספות דפסול לעדות

עניני שבת

[ועיין במה שהבאנו בגליון של ראש השנה תשע"ח, שגדר הדין שאע"פ דאיכא ערבות גם בקיומית, מכל מקום אין לברך ברכה].

ג. מדבר באמצע קידוש

אך יש לומר דהכא ליכא ברכה לבטלה שהרי אומר הנוסח של קידוש של שבת, ורק מוסיף תיבות עבור יום טוב.

אבל אכתי תיקשי היאך שרי ליה לדבר באמצע קידוש.

ד. נשים חייבות בכוס ראשונה

אך כל זה לדברי הגרע"א הנ"ל, אך תיקשי על זה דהרי נשים חייבות בד' כוסות, והכוס הראשונה היינו קידוש, וכדדייקו תוספות בסוכה (ל"ח א' ד"ה מ) מהך דד' כוסות דעל כרחך נשים חייבות בהלל דליל פסח. וכן חזינן בשולחן ערוך (א"ה, פשטות השולחן ערוך בסי' תפ"ד סעי' א', ועיין בביאור הלכה שם), דיכולים להוציא נשים בקידוש של פסח אע"פ שכבר יצא. אם כן שמעינן דנשים חייבות בקידוש דיום טוב.

ונצטרך לומר דחלוק קידוש של פסח מכל קידוש דיום טוב, דחשיבא מכלל הנס ואף הם היו באותו הנס, וצריך עיון בזה.

קידוש ביום טוב עבור נשים

עובדא הוה ביום טוב שחל להיות בשבת, ואיש שכבר קידש, רצה לקדש שנית עבור אשה שאינה יכולה לקדש בעצמה.

א. ערבות לנשים

הנה לענין הקידוש של שבת, שפיר יכול להוציא מפאת ערבות, וכדעת הגרע"א (קמא סי' ז') שגם לנשים יש ערבות במידי דהוה בר חיובא. [ופליג על הדגול מרבבה (סי' רע"א סעי' ב') שסובר שאין ערבות לנשים].

ב. אשה פטורה מקידוש דיום טוב

אך לענין הקידוש דיום טוב יש לעיין, דהרי דעת הגרע"א (קמא סי' א') דאשה פטורה מקידוש של יום טוב, ואם כן נהי דיכול להוציא בקידוש, וכמו דיכול להוציא בתקיעת שופר אע"פ שכבר תקע, [אע"פ דגם בתקיעת שופר נשים פטורות], אבל אסור לו לברך עבורה (כמבואר בשולחן ערוך סי' תקפ"ט סעי' ו'), דהוה ליה ברכה לבטלה דהרי מדינא פטורה, ומה שאינה מברכת לדידיה לא מהני למיהב ליה שם ברכה, ואם כן היאך יאמר קידוש של יום טוב.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת נח

יום ולילה לא ישובותו - בדין לא ישובותו - קיים אברהם אבינו כל התורה כולה

"עוד כל ימי הארץ, זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישובותו". (פרק ח' פסוק כ"ב).

חיוב אלא בתור רשות. ומצד שני כלפי מצוות של בני נח, אברהם אבינו נצטוו בהם, שכל זמן שעדיין לא היה קבלת התורה, הציווי של מצוות בני נח חל גם על האבות. והמצב של אברהם אבינו היה שכלפי מצוות בני נח הוא חייב לקיימם, וכלפי כל התורה כולה הוא אינו מצווה בהם וכל חיובו באותם מצוות הוא רק בתור רשות. ומעתה כאשר יש לאברהם אבינו קיום מצווה שכתובה בתורה שהיא מנוגדת וסותרת לדיני המצוות של בני נח, הרי בוודאי שהוא מחוייב לקיים את המצווה כפי הציווי במצוות בני נח ולא כפי הכתוב בתורה, שהחיוב של מצוות בני נח שהוא נתחייב בהם קודם ודוחה לדיני התורה שלא נתחייב בהם. ומעיקר הדין צריך להיות שאסור לו לדחות מצווה ממצוות בני נח שבהם הוא חייב בתור חיוב, מפני מצווה שכתובה בתורה שכל חיובו בהם רק בתור רשות.

ומעתה קשה איך קיים אברהם אבינו מצוות שבת, הרי מצוות שבת סותרת ללא תעשה שנאמר לבני נח שהוא "יום ולילה לא ישובותו", וכאשר אברהם אבינו מקיים את כל התורה ושומר את השבת הוא עובר על הלא תעשה של "לא ישובותו", ואיך הותר לו לשמור את השבת שאינו מחוייב בזה, כאשר מכח זה הוא עובר על מצווה של "לא ישובותו" שהוא מחוייב ומצווה בזה.

מצא תינוק מושלך

ובשורת "בני ציון" מבעל הערוך לנר (סימן קכ"ו) הקשה מהמשנה במכשירין (פרק ב' משנה ז') ומובא בגמרא בכתובות (דף ט"ו ב'), דתנן "מצא בה תינוק מושלך, אם רוב עכו"ם, עכו"ם. ואם רוב ישראל, ישראל. מחצה למחצה, ישראל". מבואר בזה שהמוצא תינוק מושלך ואינו יודע אם הוא ישראל או גוי, הולכים בזה לפי מקום העיר שבו הוא נמצא, אם רוב העיר גויים אנו קובעים שהתינוק הוא גוי, וכלפי כל ההלכות מתנהגים כלפיו כאילו הוא גוי גמור. ואם רוב העיר ישראל, אנו קובעים שהתינוק הוא ישראל, ובכל הדינים דנים אותו כאילו הוא ישראל. ואם העיר היא מחצה גויים ומחצה ישראל, כתוב במשנה שהתינוק הוא ישראל, והיינו שלחומרא אנו קובעים שהתינוק הזה הוא ישראל כלפי זה שהוא מחוייב לחומרא לנהוג כדין ישראל.

והקשה מה יעשה התינוק הזה שנמצא בעיר שמחצה ישראל ומחצה גויים בשבת, האם ישובות או לא ישובות, שאם הוא ישראל הרי הוא מחוייב לשבות בשבת, וכשאנו שוכח את מחוייב מיתה, ואם הוא גוי אסור לו לשבות בשבת כי עובר בזה על איסור "יום ולילה לא ישובותו" שנאמר בזה שגוי ששבת חייב מיתה. וממילא יש לתמוה מה יעשה התינוק הזה בשבת, שהרי בכל הדינים הוא צריך לנהוג לחומרא, שהוא נוהג לחומרא בדיני ישראל וגם לחומרא בדיני גויים, ובדין זה של שבייתה בשבת סותרים דיני ישראל לדיני גויים, שאם ינהג כישראל וישובות הרי הוא מחוייב מיתה בדיני גויים ובני נח, ואם ינהג כבני נח ולא ישובות הרי הוא מחוייב מיתה בדיני ישראל.

לילה נמשך אחר היום

והנה בפנים יפות בפרשת נח, כתב ליישב את הקושיא על אברהם אבינו איך שמר את השבת, וכתב "ונראה דהנה הקשו המפרשים, דמה שאחז"ל קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, וכי איך שמר שבת שלא נצטוו עליו, ודחה לאו דיומ ולילה לא ישובותו שנצטוו עליו מימי נח. ונראה דלא קשה, כי קודם מתן תורה היה הלילה נמשך אחר היום, כמו שכתוב לקמן בפרשת בא

הנה פשוטו של פסוק מדבר על ששת העיתים הללו "זרע וקציר, קור וחום, קיץ וחורף", ועליהם הוא אומר "יום ולילה לא ישובותו", ונאמרה בזה הבטחה שלא יחזור להיות בעולם מצב של מבול שבו כל העיתים הללו אינם קיימים, אלא העולם יתנהג כסדרו עם ששת העיתים הללו, וכלשון רש"י "לא ישובותו, לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן". ועוד כתב רש"י, "יום ולילה לא ישובותו, מכלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". מבואר בכל זה שעיקר הפסוק בא לומר את ההבטחה הזו ששוב לא יבוא מבול לעולם, אלא העולם תמיד ימשיך להתנהג כסדרו כאשר ששת העיתים הללו משמשים בו, וניכר בכל זמן היכן אוחזים עתה בתקופת השנה.

נכרי ששבת חייב מיתה

אבל בגמרא בסנהדרין (דף נ"ח ב') דורשים מהפסוק "יום ולילה לא ישובותו" שמלבד מה שכפי פשוטו מדובר בזה על עיתות השנה, הרי נאמרה בזה גם הלכה על בני אדם, שבני נח מצווים לעבוד יום ולילה ואסור לשבות ביום אחד מהימים. ואיתא בגמרא, "ואמר ריש לקיש, נכרי ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישובותו, ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן. אמר רבינא, אפילו שני בשבת וכו'". ופרש"י, "נכרי ששבת, ממלאכתו יום שלם חייב מיתה, שנאמר יום ולילה לא ישובותו, וקא דריש ליה לא ישובותו ממלאכה דאבני אדם נמי קאי, ולא תימא לא ישובותו אהך ששת עתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות וכו'". אמר רבינא אפילו שני בשבת, לא תימא שבייתה דקאמר ריש לקיש לשום חובה קאמר, דלא לכוון לשבות כגון בשבת שהוא יום שבייתה לישראל או אחד בשבת ששובתין בו, אלא מנוחה בעלמא קא אסר להו, שלא יבטלו ממלאכה ואפילו יום שאינו בר שבייתה, שני בשבת יומא קמא דלאו יום בר שבייתה נקט, והוא הדין דהוה מצי למינקט שלישי ורביעי".

מבואר בגמרא שמשמעות הפסוק "יום ולילה לא ישובותו" מתפרש גם על בני אדם, שאסור לבן נח לשבות יום שלם - כלומר יום ולילה, ממלאכה. אלא יש חיוב לבן נח לעבוד איזו עבודה שתהא בכל יום, ולא לקבוע את היום הזה ליום שבייתה ממלאכה. ובבני נח הכלל הוא שאזהרתן זו היא מיתתן, שאם נאמר בתורה איסור לבני נח אפילו שלא נאמר בזה עונש, הרי העונש נכלל בעצם האזהרה, שאם יעברו על האזהרה יתחייבו מיתה. וממילא בפסוק הזה שנאמר אזהרה לבני נח שלא ישובותו יום ולילה ממלאכה, נאמר שכן נח שישבות ממלאכה יתחייב מיתה.

קיים אברהם אבינו כל התורה כולה

ובספר "פרשת דרכים" לבעל "המשנה למלך" הקשה דהנה בגמרא ביומא (דף כ"ח ב') מובא, "אמר רב, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וכו'". אמר רבא ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורת, אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה". וקשה איך אברהם אבינו קיים מצוות שבייתה בשבת, הרי הוא עובר על הלאו של "יום ולילה לא ישובותו", שנאמר בזה שחייב לעבוד בכל יום ולא לשבות בשום יום.

דהנה בזמן אברהם אבינו עדיין לא ניתנה תורה, ואם כן הוא עדיין לא היה מצווה בכל מצוות התורה, ומה שקיים את כל התורה כולה זה לא היה בתור

לא ישובותו.

וכתב בבנין ציון שהתירוץ הזה מיישב גם את הקושיא על תינוק שנמצא בעיר שחציו עכו"ם וחציו ישראל, שהוא ספק ישראל ספק גוי, וצריך לנהוג לחומרא כדיני ישראל וכדיני בני נח. ולכאורה איך הוא יוכל לשמור את השבת, הרי כשישבות בשבת ממלאכה הוא יעבור על האיסור "לא ישובותו" של בני נח. וי"ל שהשביטה שמצווה ביום השבת היא שביטה של "לילה ויום" שהיום הולך אחר הלילה שלפניו, ואילו האיסור "לא ישובותו" שנאמר בבני נח הוא איסור של שביטה "יום ולילה" שהלילה הולך אחר היום שלפניו. וממילא כששובת ביום השבת "לילה ויום" ועושה מלאכה ביום שישי לפני ליל שבת, וכן עושה מלאכה במוצאי שבת שהוא הלילה שאחר היום, אינו עובר בזה על האיסור של "לא ישובותו".

שבת ויום הכיפורים הסמוכים זה לזה

אמנם יש להעיר בזה, ובפנים יפות וכן בשו"ת רעק"א (מהדו"ק, בהשמטות לסימן קכ"א) רמזו לזה, ובערוך לנו (סנהדרין, דף נ"ח ב') כתב מפורש להקשות כן, מה יעשו בשבת ויום הכיפורים הסמוכים זה לזה ובגמרא בסוכה (דף נ"ד ב') מבואר שיש כמה תנאים הסוברים שבזמן שהיו מקדשים על פי הראיה היה שייך שתהא מציאות כזו שיום הכיפורים חל בסמוך לשבת, שכל הישוב הזה מועיל בסתם שבת, שאז שייך לעשות מלאכה ביום שישי שלפני השבת ובלילה של מוצאי שבת, ועל ידי כך נמצא שאין כאן שביטה שלמה של יום ולילה שזה נקרא יממה שלמה בדיני בני נח ובאיסור של "יום ולילה לא ישובותו". אבל אם חל יום הכיפורים סמוך לשבת, שאז צריך לשבות כל יום הכיפורים וגם כל יום השבת שלאחריו, בזה קשה מה יעשו, שהרי הוא שובת גם ביום שישי לילה ויום, וגם ביום השבת לילה ויום, אם כן מבין שניהם יש כאן שביטה צרופה של "יום ולילה" ששובת ביום שישי שהוא יום הכיפורים וגם בלילה של ליל שבת מצד ליל שבת. ומה עשה אברהם אבינו שקיים את כל התורה כולה בשנה כזו שחל יום הכיפורים סמוך לשבת, איך קיים מצוות שביטה של שבת ויום הכיפורים ביחד עם המצווה שנצטווה במצוות בני נח של "יום ולילה לא ישובותו". וכן מה יעשה אותו תינוק שנמצא בעיר שמחצה עכו"ם ומחצה ישראל שהוא ספק גוי ספק ישראל, וצריך לנהוג לחומרא בכל הדינים כגוי וישראל, שמצד אחד יש עליו חובה לשבות בשבת ויום הכיפורים, ומצד שני אם ישובת בשניהם בציפות נמצא שהוא עובר על האיסור של בני נח של "יום ולילה לא ישובותו".

אברהם היה מקדש חדשים

והנה לגבי אברהם אבינו י"ל דמובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ז') שאברהם היה מקדש חדשים ומעבר שנים, וא"כ י"ל שבשנה כזו שאברהם אבינו ראה שאמור לצאת יום הכיפורים סמוך לשבת, הרי היה דוחה את קידוש החודש בחודשים הקודמים כדי שזה לא ייצא ממש בסמוך לשבת, ועל ידי כך יוכל לקיים גם מצוות שביטה של שבת ויום הכיפורים וגם מצוות יום ולילה לא ישובותו. אבל בתינוק שנמצא קשה שהוא לא אחראי על קידוש החודש, ואין לו את האפשרות לדחות את הקידוש שלא ייצא יום הכיפורים סמוך לשבת, ובזה קשה מה יעשה בשבת ויום הכיפורים הסמוכים זה לזה, בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה וחל באחד מהשנים שבת סמוך ליום הכיפורים, וצ"ע.

*

איסור הוצאה בלבישת ציצית בשבת

בשבת. והרי זו עצה קלה מאוד, שיוצא בזה ידי חובת כל הדינים, שמצד אחד בדיני ישראל שבת בשבת שביטה גמורה ולא עבר על שום איסור, ומה שיצא לרשות הרבים כשהוא לבוש בבגד הזה עם הציצית בדיני ישראל אינו מוגדר כמשאוי, ומצד שני בדיני בני נח כיון שזה כן מוגדר כמשאוי וכהוצאה לרשות הרבים, אם כן אין כאן שביטה וקיים את הציווי של לא ישובותו של בני נח. שהרי פשוט הוא שכיון שהציווי של לא ישובותו נאמר לבני נח, ממילא גרדי השביטה נקבעים לפי דיני בני נח ולא לפי דיני ישראל. ועל כן כיון שבדיני בני נח היוצא עם בגד שחוטף ציצית קשורים לו נחשב הדבר למשאוי, לכן היוצא עם בגד זה לרשות הרבים קיים את חובת "לא ישובותו" שלמעשה לא שבת היום ממלאכה שהוציא משא לרשות הרבים, וזה מוגדר כמלאכה המפקיעה את השביטה, ונתקיים בזה הציווי של לא ישובותו.

ואין יוצאין בו בשבת

אמנם באמת דבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים, דהנה בהלכות ציצית כותב השו"ע (סימן י' סעיף ז') "מלבושים שהם פתוחים מן הצדדין למטה, ויש להם ארבע כנפות לצד מטה, ולמעלה הם סתומים, אם רובו סתום, פטור. ואם רובו פתוח, חייב. ואם חציו סתום וחציו פתוח, מטילין אותו לחומרא וחייב בציצית, ואין יוצאין בו בשבת". מבואר בשו"ע שכדי שהבגד יתחייב

ובפרשת יתרו ובכמה מקומות, עד שאמר לו הקב"ה מערב עד ערב תשבתו שבתכם (ויקרא פרק כ"ג פסוק ל"ב). וכן הוא אומר כאן יום ולילה לא ישובותו, היינו שלא ישובותו יום ואח"כ לילה, ואינו חייב מיתה אלא אם שבת עד סוף הלילה, כי אם עשה מלאכה בסוף הלילה לא עבר על הלאו של יום ולילה לא ישובותו, שהוא שביטת כל היום וכל הלילה שלאחריו. אבל שמירת שבת של אברהם אבינו, היה כמו שיהיה אחר מתן תורה דהיינו שהיום הולך אחר הלילה. נמצא קיים שתינה שעשה מלאכה בששי ביום ועשה מלאכה במוצאי שבת, הרי שלא שבת יום ולילה. וכן הוא לדורות בבני נח אינם חייבים כששבת באחד בשבת, אלא שאם שבת בלילה שלאחריו עד גמר הלילה, וכיון שעיקר החיוב הוא בגמר הלילה, והוא אצלנו שני בשבת וכו'". מבואר בדבריו שגדר "יום" הוא משתנה בין ישראל לבני נח, שאצל בני נח הלילה נמשך אחר היום, ויום שלם נקרא "יום ולילה", שהלילה שבא אחר היום הוא המשך של היום וסימונו, וכשמתחיל הבוקר ביום למחרת אינו המשך של הלילה אלא הוא יום חדש. ואילו אצל ישראל היום נמשך אחר הלילה, ויום שלם נקרא "לילה ויום", שהיום מתחיל תמיד בלילה, והיום שבא אחרי הלילה הוא המשכו של היום שהתחיל בלילה, וכשנגמר היום ומתחיל הלילה שלאחריו הרי הלילה הזה כבר לא שייך ליום שקדם לו, אלא מתחיל בזה יום חדש.

ולפי זה כאשר נאמר לבני נח הציווי של "יום ולילה לא ישובותו" שאסור לשבות יום שלם ממלאכה, ההגדרה של יום בזה הוא כפי גרדי בני נח, שהלילה הולך אחר היום. וממילא רק בשעה ששובת "יום ולילה" דהיינו יום והלילה שבא אחריו, אז הוא עובר על האיסור. אבל גוי ששבת "לילה ויום" שהתחיל לשבות מתחילת הלילה עד סוף היום שבא אחריו, אינו עובר על האיסור הזה, שמה ששבת בלילה הראשון אין בזה איסור כיון שעשה מלאכה ביום שקדם לו, והאיסור של "לא ישובותו" נאמר דווקא כששובת יממה שלמה ממלאכה דהיינו יום ולילה, ועל כן אם שבת בלילה וביום שלפניו עשה מלאכה, לא עבר על האיסור, שהלילה משתייך ליום שלפניו וכיון שבו עשה מלאכה נמצא שאין כאן שביטה ממלאכה יממה שלמה. ומה ששבת ביום שאחר הלילה הזה, גם כן אין בזה איסור, כיון שבלילה שלאחר אותו יום עשה מלאכה, והרי אצל בני נח הלילה שאחרי היום משתייך ליום שקדם לו, וכיון שעשה מלאכה בלילה הזה, נמצא שלא היה בשביטה של היום שביטה של יממה שלמה.

אבל אצל ישראל היום הולך אחר הלילה, ויום שלם נקרא "לילה ויום", וממילא כאשר התורה מצווה לשבות ביום השבת, ההגדרה של יום השבת הוא "לילה ויום", שיום השבת שחייבים לשבות בו מתחיל מליל שבת עד סוף היום שבא אחריו.

ומעתה מיושב היטב הקושיא איך שמר אברהם אבינו את השבת, הרי בזה ששבת ממלאכה בשבת הוא עבר על האיסור שנצטווה בו מדיני בני נח, שהוא "יום ולילה לא ישובותו". וי"ל שבאמת ביום השבת אברהם אבינו שבת ממלאכה כל היום כולו, ושבת כפי דיני ישראל שהוא "לילה ויום". אבל ביום שישי שהוא היום שלפני הלילה של ליל שבת עשה בו מלאכה, וכן במוצאי שבת דהיינו בלילה שאחרי יום השבת עשה מלאכה, שלפי דיני התורה אותו יום ולילה שלפני ואחרי השבת אינם בכלל יום השבת, ומותר לעשות בהם מלאכה. וממילא השביטה ששבת בשבת אינה סתירה לציווי של "יום ולילה לא ישובותו", בציווי הזה ההגדרה של יממה היא כפי דיני בני נח, שהוא "יום ולילה" שהלילה הולך אחר היום. ואם כן כיון שעשה מלאכה ביום שישי ובלילה של מוצאי שבת, יוצא שלא עבר בזה על הציווי

והנה בעיקר הקושיא איך אברהם אבינו שקיים את כל התורה כולה ושבת בשבת, איך הוא קיים את הציווי של "יום ולילה לא ישובותו" שהוא מחייב בה מדיני מצוות בני נח, שכל זמן שעדיין לא ניתנה תורה הוא מצווה במצוות בני נח. וכן מה יעשה בשבת תינוק שנמצא בעיר שחציו עכו"ם וחציו ישראל שהוא ספק גוי ספק ישראל, ואם לא ישובתו, ואם לא ישובת הרי הוא ספק ישראל ועובר על מחלליה מות יומת.

עוד ישוב מצינו בזה, דלכאורה ישנה עצה פשוטה שיכול לקיים בזה את שני הציוויים גם יחד, גם מצוות שביטה בשבת כפי דיני ישראל, וגם מצוות לא ישובותו כפי דיני בני נח, והוא שישבות בשבת מכל המלאכות כדת וכדין, אבל ייצא בשבת לרשות הרבים כשהוא לבוש בבגד עם ציצית כשרה, ואז לצד שהוא ישראל אין הוא עובר בזה על איסור הוצאה, שכיון שהציצית כשרה ויוצאים בה ידי חובת מצוות ציצית ממילא חוטי הציצית נחשבים כנוי הבגד ואינם משאוי ומותר לצאת בהם בשבת לרשות הרבים כמו שכתב השו"ע (סימן י"ג סעיף ב'). ולצד שהוא בני נח, הרי כיון שבני נח לא נצטוו במצוות ציצית, ממילא חוטי הציצית הקשורים לבגד אינם נחשבים כלק מהבגד, שאין לבגד שום צורך בהם, ואם כן היוצא בהם לרשות הרבים חוטי הציצית הללו מוגדרים כמשאוי ויש בזה איסור הוצאה

גוי, הציצית הזו שקבועה לו בטליתו נחשבת כמשאוי וכשיוצא עימה לרשות הרבים נחשב כעושה מלאכה, שכל מה שהציצית אינה נחשבת כמשאוי ומותר לצאת עימה בשבת הוא רק לצד שהוא ישראל, שאז מחמת מצוות ציצית נחשבת הציצית אצלו כנוי הבגד ואין זה בגד משאוי בשבת. אבל לצד שהוא גוי, כיון שלגוי אין מצוות ציצית, וחוטאי הציצית הם סתם יתרים אצלו, ממילא החוטים הללו נחשבים כמשאוי וכעשיית מלאכה.

ולפי זה יש לתינוק הזה עצה פשוטה בשבת לקיים מצוות שביתה בשבת כדיני ישראל, ומצד שני לקיים את הציווי של בני נח של "יום ולילה לא ישובתו", באופן שלא יהיה סתירה בין זה לזה, שייצא בשבת עם בגד שיש בו ציצית, ולצד שהוא ישראל אין זה בגד משאוי ומותר לצאת בו לרשות הרבים ואין זה נחשב לעשיית מלאכה. ומצד שני לצד שהוא גוי זה נחשב כמשאוי, וקיים בזה את הדין של "לא ישובתו" שמחייבו לעשות מלאכה בכל יום.

אבל **לדעת הרעק"א והחזו"א** יש לדרון ולומר שאפילו לצד שהוא גוי אין חוטי הציצית נחשבים אצלו כמשאוי, ואפילו שבסתם גוי חוטי הציצית נחשבים למשאוי, אבל באדם זה שהוא ספק גוי ספק ישראל אין זה נחשב למשאוי. ויסוד הדבר הוא שכיון שלפי המצב שהוא ספק גוי ספק ישראל, ההלכה קובעת שלחומרא הוא חייב בכל מצוות התורה כישראל, ממילא הוא מתחייב במצוות ציצית, וכיון שיש לו חובה ללבוש בגד עם ציצית הרי עצם החובה הזו קובעת שהציצית תחשב כנוי הבגד וכדבר שיש לבגד צורך בו. ואפילו אם האמת הוא שהוא גוי, בכל זאת כיון שעתה אין הדבר מבורר הרי החיוב הזה שמתחייב מספק בציצית זה לבד מספיק לקבוע את הציצית כנוי הבגד וכדבר שאינו בגד משאוי. ולכן כלפי החיוב של בני נח של "יום ולילה לא ישובתו", אי אפשר להחשיב את חוטי הציצית כמשאוי וכקיום דין לא ישובתו, כיון שאצלו גם לצד שהוא גוי אין זה בגד משאוי. וממילא העצה הזו שיוכל לשבות בשבת לגמרי, ולקיים את דין לא ישובתו בזה שיוצא בבגד עם ציצית לדעת הרעק"א והחזו"א אין זה מועיל, כיון שגם לצד שהוא גוי אצלו הציצית מוגדר כנוי הבגד, וכדבר שאין בו משאוי.

וכיוצא בזה י"ל לגבי אברהם אבינו שמצד אחד כתוב שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה, וממילא בשבת קיים מצוות שביתה כדיני ישראל, ומצד שני כל זמן שעדיין לא ניתנה תורה היה אברהם אבינו מצווה במצוות בני נח והתחייב לקיים את הציווי של יום ולילה לא ישובתו. וי"ל **לדעת השו"ע** כשיוצא בשבת עם בגד שיש בו ציצית לרשות הרבים, כל מה שהציצית אינה נחשבת כמשאוי היא רק לפי דיני ישראל, כיון שיש בזה קיום מצווה ממילא היא נחשבת כנוי הבגד ולא כמשאוי. אבל לפי דיני בני נח כיון שהציצית הזו אינה משמשת שום שימוש לבגד, ואין בה שום תועלת, ממילא הרי היא נחשבת כמשאוי. ועל כן כאשר ייצא עם הציצית הזו לרשות הרבים בשבת, נחשב שמצד אחד קיים כדיני ישראל דין שביתה בשבת כדת וכדין, שלפי דיני ישראל אין הציצית נחשבת כמשאוי, ומצד שני כדיני בני נח קיים את ההלכה של "יום ולילה לא ישובתו", מאחר שבדיני בני נח הציצית נחשבת כמשאוי כלפי הבגד, ויש כאן עשיית מלאכה של הוצאה לרשות הרבים.

אבל **לדעת הרעק"א והחזו"א** י"ל שעצה זו אינה מועלת לאברהם אבינו, שכיון שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה ובכלל מצוות התורה קיים גם את מצוות ציצית, אם כן כאשר הולך עם בגד שיש בו ציצית כיון שיש לו ענין בציצית הזו, שהוא רוצה לקיים בזה מצוות ציצית, הרי זה עצמו סיבה שהציצית הזו תחשב אצלו כנוי הבגד. ועל כן אפילו לפי דיני בני נח הציצית אינה נחשב כמשאוי, שזה עצמו שיש לו סיבה מאיזה טעם שיהיה שהציצית ישאר בבגד, זה קובע את מהות הציצית כנוי הבגד, ולא יחשב כמשאוי. וממילא עצה זו שייצא בשבת לרשות הרבים עם ציצית, אינה מועלת לו כדי לקיים את דין "לא ישובתו" של בני נח, מכיון שגם לפי דיני בני נח אין הציצית הזו נחשבת אצלו כמשאוי.

השיגו עניני כוחות העליונים

אולם באמת נראה לדרון ולומר שלגבי אברהם אבינו, אי אפשר ליישב את הישוב הזה אפילו לדעת השו"ע, ואפשר לומר שאצל אברהם אבינו לא יהיה איסור הוצאה כשלושב בגד עם ציצית אפילו לפי דיני בני נח, ואפילו שבדיני בני נח אין חיוב ציצית ואין בזה שום מצווה, מכל מקום למעשה הציצית הזו לא תחשב למשאוי. וי"ל שכל דברי השו"ע שמי שלובש בגד עם ציצית ובאמת אינו חייב בציצית הרי חוטי הציצית הללו נחשבים אצלו למשאוי, שייכים דווקא בציור שכתב השו"ע שלובש בגד שספק אם הוא חייב בציצית, או בציור של תינוק שנמצא בעיר שחצו עכו"ם וחציו ישראל. שכלל זה לצד שאין חיוב ציצית בבגד זה או באדם זה, הרי אין שום ענין בחוטים הללו, והם סתם מחוברים לבגד הזה ללא שום תועלת. ומשום כן סובר השו"ע שהם נחשבים למשאוי, וכשיוצא בזה לרשות הרבים נחשב הדבר כהוצאת משאוי.

אבל אצל אברהם אבינו יתכן לומר שאפילו לפי דיני בני נח הציצית הזו אינה נחשבת אצלו כסתם חוטים בעלמא שאין להם שום משמעות, שהרי

בציצית צריך שרובו יהיה פתוח, אבל אם רובו סתום ורק למטה פתוח בו ארבע כנפות אינו חייב בציצית. ואם חציו פתוח וחציו סתום הרי זה ספק אם הוא חייב בציצית או לא, ומספק נוקטים לחומרא שחייב בציצית, אבל מצד שני בשבת נוקטים לחומרא לצד השני שיחכן שאינו חייב בציצית, ואין קיום מצווה בציצית שמחוברת לבגד הזה, וממילא הציצית הזו נחשבת כמשאוי לבגד ואסור לצאת בה בשבת לרשות הרבים ואפילו לכרמלית מביא המשנה ברורה (סק"ז) דעות בפסוקים שאסור לצאת בו.

ויסוד הדבר שבגד שאינו חייב בציצית הרי חוטי הציצית שמחוברים בו נחשבים כמשאוי ואסור לצאת בו בשבת, מבואר בדברי השו"ע בסימן י"ג (סעיף א') שכתב, "ארבע ציציות מעכבין זה את זה, שכל זמן שאין בה כל הארבע אינה מצויצת כהלכתה, והיוצא בה לרשות הרבים בשבת חייב חטאת". ומבאר המשנה ברורה (סק"ג), "חייב חטאת, דהוי משוי מחמת הציצית הנותרים, ואינם בטלים לגבי בגד, דחוטי ציצית חשיבי הם ולא בטיל". מבואר בזה הדין שבגד שמחובר בו ציצית מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים וחוטי הציצית אינם נחשבים כמשאוי, זהו דווקא במקום שהציצית כשרה ומקיימים בה מצוות ציצית, שאז החוטים הללו נחשבים כנוי הבגד ואינם מוגדרים כמשאוי. אבל אם הציצית אינה כשרה ואין קיום מצווה באותם חוטי הציצית, לא שייך בהם הסברא של נוי הבגד ועל כן הם נחשבים כמשאוי. (ובציצית כשרה כותב המשנה ברורה (סימן י"ג סק"ד) שמותר לצאת בה בשבת לרשות הרבים אפילו בלילה, שאע"פ שלילה לאו זמן ציצית הוא, וכשלבוש בבגד הזה אינו מקיים מצוות ציצית, בכל זאת אין זה נחשב כמשאוי. משום שעצם הדבר שהציצית הזו כשרה לקיום מצוות ציצית, זה לבד כבר קובע את חוטי הציצית הללו בבגד נוי הבגד, ועל כן אפילו אם בשעה הזו שיוצא בה אין זה זמן של קיום מצוות ציצית בכל זאת בעצם הבגד נחשבים החוטים הללו כנוי הבגד ואין זה משאוי). וממילא לפי יסוד זה כותב השו"ע בסימן י' שבגד שחציו סתום וחציו פתוח, כיון שיש ספק אם הוא חייב בציצית, הרי בשבת לחומרא אסור לצאת בו לרשות הרבים, שלצד שאינו חייב בציצית הרי החוטים הללו מוגדרים כמשאוי.

אין ציציותיו משאוי

וברעק"א הקשה על דברי השו"ע הללו בסימן י', וכתב "ואין יוצאין בו בשבת, יש לעיין הא כיון דמספק דאורייתא צריך הבגד ציצית, ממילא הוי נוי בגד, דמה לי אם הבגד צריך בוודאי להציצית ומה לי דצריך מכח ספק, כיון דדינא הוא דאסור ללבושו בלא ציצית ממילא הוי נוי בגד וכו'".

וכעין זה הקשה גם בחזון איש (או"ח, סימן ג' סק"ח) וכתב על דברי השו"ע, "ואין יוצאין בו בשבת, דבר זה לא נזכר בגמרא ובפוסקים, והדבר צריך עיון דהרי לא מצווה בלבד עושה החוטין טפל לבגד, אלא כל שיש לו צורך בתלייתן הן נטפלין לבגד [עין סימן ש"א סעיף כ"ג בהג"ה בעגולים ירוקים], ואם כן ציצית שהטיל מחמת ספק הרי יש לו צורך בהן והן בטלין לבגד ואינן עומדין ליטלן דין דחשיבי כבגד עצמו, אף אם אמיתת הדין שבגד זה פטור מן הציצית וכו'". ומטעם זה טלית שחייב בציצית מספק אין ציציותיו משוי". וע"ש עוד באריכות בדבריו.

מבואר בדברי הרעק"א והחזון איש, שיסוד הדין שציצית שאינה כשרה, חוטי הציצית נחשבים כמשאוי כלפי הבגד ואסור לצאת בזה בשבת, נאמר דווקא בחוטים שלפי המצב הקיים עתה אין לבגד צורך בהם שאינם מועילים לבגד לפוטרו ממצוות ציצית, ומשום כן הם מוגדרים כמיותרים כלפי הבגד ועל כן הם נחשבים כמשאוי לגבי הוצאה בשבת. אבל בגד שחייב בציצית ספק, כיון שיש חיוב להטיל בו ציצית הרי החיוב הזה קובע את החוטים הללו כחלק מהבגד, ואפילו אם כלפי האמת ההכרעה צריכה להיות שהבגד אינו חייב בציצית, מכל מקום כיון שעתה הדבר מסופק לנוי וההלכה קובעת שמספק חייב בציצית, הרי זה עצמו קובע את חוטי הציצית הללו כחלק מהבגד וכנוי הבגד. וממילא לגבי איסור הוצאה בשבת, אי אפשר להחשיב את חוטי הציצית הללו כמשאוי, וצריך להיות שמותר לצאת בהם בשבת לרשות הרבים ללא שום חשש.

ולמעשה מבואר בכל זה, שבגד שמחוייב בציצית מספק אם מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים, האם אנו אומרים שלצד שאינו חייב בציצית הציצית הזאת נחשבת משאוי כלפי הבגד ואסור לצאת בו בשבת, הרי זה שנוי במחלוקת. **לדעת השו"ע**, הציצית נחשב למשאוי ואסור לצאת בו בשבת. ול**דעת הרעק"א והחזו"א**, כיון שמחמת הספק יש צורך לקבוע ציצית בבגד הזה, ממילא נעשית הציצית כנוי הבגד, ומותר לצאת בו בשבת.

מחוייב בציצית מספק

ומעתה יש לדרון כדברים הללו גם לגבי אדם שמחוייב בציצית מספק, כמו תינוק שנמצא בעיר שחצו עכו"ם וחציו ישראל שדינו כספק גוי ספק ישראל, שלחומרא הוא מחוייב בכל המצוות כישראל, ומצד שני גם מחוייב בחיובים היתירים שיש במצוות בני נח שאינם בתרי"ג המצוות. וי"ל שכאשר הוא לבוש בשבת בבגד עם ציצית, הרי **לדעת השו"ע** לצד שהוא

ציצית, ולצד שהוא ישראל וחייב במצוות ציצית אין הציצית נחשבת אצלו כמשאוי שזהו נוי הבגד, ואילו לצד שהוא בן נח ואינו חייב במצוות ציצית הציצית נחשב כמשאוי וקיים בזה את דין לא ישבותו של בני נח.

יש להעיר בזה דהנה במשנה ברורה בהלכות שבת (סימן ש"א סקנ"ח) מביא מחלוקת אחרונים אם אשה יוצאת בשבת עם טלית מצויצת האם זה נחשב אצלה כמשאוי, וז"ל "עוד כתב המגן אברהם לשיטתו דאם יצאה אשה בטלית מצויצת [היינו טלית של מצווה שאין רגילין ללבשה כי אם לשם מצווה בלבד], חייבת חטאת, דכיון דאין אשה רגילה לילך בטלית כזה הוי משאוי לגבה. וגם בזה יש חולקים עליו".

והנה לפי דעת החולקים על המגן אברהם וסוברים שכאשר אשה יוצאת עם טלית מצויצת אין זה נחשב למשאוי, לכאורה הפשט בזה הוא שכיון שהטלית הזו עשויה לקיום מצוות ציצית, ממילא לכן אין הציצית נחשב למשאוי, אלא נחשב כחלק מצורת הבגד.

שהוא הדין בתינוק שנמצא בעיר שחציו עכו"ם וחציו ישראל, שכאשר לובש טלית מצויצת בשבת, כיון שהדרך היא ללבוש את הטלית בצורה כזו כדי לקיים מצוות ציצית, ממילא דינו כדן אשה שיוצאת עם טלית בשבת, שאין זה נחשב למשאוי, אלא כך הוא צורת הבגד. ובפרט בתינוק הזה שתמיד דרכו ללבוש את הטלית הזו, מחמת הספק שמא הוא ישראל. ולפי זה צריך להיות שאפילו אם התינוק הזה הוא עכו"ם, בכל זאת כשיצא בטלית מצויצת שהציצית לא תחשב אצלו למשאוי. ואם כן אפילו לצד שהוא בן נח כשיצא בשבת עם טלית לרשות הרבים, הציצית לא תחשב אצלו כמשאוי, כיון שכך הוא הדרך לצאת עם הטלית הזו, ולא יקיים בטלית הזו מצוות "לא ישבותו" שנאמר בבני נח. ואם כן בפשוטו לא שייך כלל ליישב את הישוב הזה שייצא בשבת עם טלית לרשות הרבים.

מי עושה את הציצית

ונראה לומר שכל מה שאנו אומרים באשה שכשיצאת עם טלית בשבת אין זה נחשב אצלה למשאוי, נאמר דווקא באופן שהטלית כשרה למצוות ציצית, שבוזה כיון שבפועל אפשר לקיים בטלית הזו מצוות ציצית ממילא היא נחשבת לטלית שכך היא הדרך לצאת בה ואין הציצית נחשבת למשאוי, ועל כן אפילו כאשר אשה יוצאה בו לרשות הרבים אין זה בגד משאוי. אבל אם הטלית אינה כשרה לקיום מצוות ציצית, לא יעזור מה שדרך לצאת בה, דסוף סוף עצם הדבר שיש בה ציצית שאין זה מוסף כלום לבגד ואין לבגד שום צורך בו, זה עצמו נחשב למשאוי כלפי הבגד.

ומעתה י"ל שהציצית שהתינוק הזה שהוא ספק גוי ספק ישראל ייצא בו לרשות הרבים, לא יהיה טלית שישראל הטיל בו את הציצית, אלא התינוק הזה בעצמו יעשה את הציצית. ובאופן כזה לצד שהוא גוי הציצית פסולה לקיום מצוות ציצית, משום שציצית שעשאה גוי פסולה למצוות ציצית, וכמו שנפסק בשו"ע בהלכות ציצית (סימן י"ד סעיף א') "ציצית שעשאן אינו יהודי פסול, דכתב דבר אל בני ישראל, לאפוקי אינו יהודי". וממילא כאשר יוצא לרשות הרבים עם הטלית הזו, לצד שהוא גוי הציצית נחשבת למשאוי, כיון שאי אפשר לקיים בה מצוות ציצית. ועל כן מובן שלדעת השו"ע כשיצא בשבת לרשות הרבים עם טלית מצויצת שהוא בעצמו עשה בה את הציצית, הוא מקיים בזה מצד אחד מצוות שביתה כדיני ישראל, שלצד שהוא ישראל הציצית אינה נחשבת אצלו כמשאוי. ומצד שני מקיים מצוות "לא ישבותו" שנאמר בבני נח, שלצד שהוא גוי הציצית הזו נחשבת אצלו למשאוי, כיון שאינו מקיים בזה מצוות ציצית, וגם אי אפשר לקיים בה מצוות ציצית.

הנה בעיקר הדברים יש להאריך ליישב בעוד דרכים, ואי"ה עוד חזון למועד.

אין הדבר תלוי אלא בי

הראוי, בשאלות מסוימות שלח אל מרן הגרא"מ שך זצ"ל, ואחרות שלח בדווקא אל מרן המשגיח הגר"י לונגשטיין זצ"ל, ולפעמים אל מרן הסטייפלר זצ"ל. ובשאלה זו השיב מיד ששאלה זו צריכים לשאול את מרן הרב מפוניבז' זצ"ל. הבחור עשה כמצוותו, ניגש אל הרב מפוניבז' וסיפר שהגר"צ שלחו לשאול את השאלה הזו, סיפר בהרחבה את חששותיו וספקותיו, ותוך כדי הדברים אמר הבחור שאולי כדאי לפני שסוגרים השידוך לקבל מצד משפחת הכלה התחייבות בכתב שלא יבקשו ממנו לצאת לעסקים. השיב לו הרב מפוניבז', "אל תכתוב כלום, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, אם תרצה באמת ללמוד לאחר החתונה אף אחד לא יפריע לך ולא יזיז אותך מזה, ואם לא תרצה להמשיך ללמוד אז לא יעזרו לך שום תנאים על כך. ההצלחה בלימוד ובהמשך הלימוד איננה תלויה באף אדם, אלא הכל תלוי בך, ורק בך".

באמת אברהם אבינו היה לו דין בן נח והיה מצווה ומחוייב בכל מצוות בני נח, ולא יותר. ומה ששמר וקיים את כל שאר מצוות התורה, מבאר ב"נפש החיים" (שער א' פרק כ"א, ופרקים פרק ז') שהאבות השיגו ברוחב תבונתם את עניני העולמות העליונים ואת התיקונים הגדולים שיגרמו בעולמות מכח מעשה המצוות שיעשו בעולם, ומכח זה קיימו את המצוות. ולשון הנפש החיים בשער א' הוא, "וזה היתה גם כל ענין עבודתם של האבות וכל הצדיקים הראשונים, שקיימו את התורה קודם נתינתה וכו'. שהשיגו ענייני הכוחות העליונים ותחתונים וחוקות שמים וארץ ומשטרם, וסדרי הנהגתם והתקשרותם והרכבתם ע"י כל ענייני מעשי האדם, וע"פ סדר וענין זה היה כל אחד מהם מתהלך ומתנהג בכל ענייניו, כפי שראה והשיג התיקונים העליונים לפי שורש נשמתו וכו'". ובפרקים כתב, "ואף שאמר רז"ל האבות קיימו כל התורה, וכן אמרו בויקרא רבה פ"ב מלמד שלמד נח תורה, לא שהיו מצווים ועושים והיה להם ההלכה והדין כך, אלא כמו שכתבתי לעיל סוף שער א' שהמה קיימו את התורה מחמת שהשיגו בנפלאות השגתם תיקוני העולמות וסדרי הכוחות העליונים אשר יתקנו בכל מצווה ומצווה וכו'". ומבואר בכל זה שיסוד הדין שקיים אברהם אבינו ושאר האבות את התורה, היה כדי לגרום ולתקן את העולמות העליונים בתיקונים הנצרכים להם. וכל קיום המצוות לא היה בגדר שרצו להחמיר על עצמם לנהוג במצוות אע"פ שלא נצטוו בהם, אלא היה רק בכדי לתקן את העולמות העליונים.

ולפי זה יש צד לומר שכאשר אברהם אבינו לובש בגד עם ציצית הרי גם כדיני בני נח הציצית יחשב אצלו כנוי הבגד, ולא נחשיב את הציצית למשאוי. משום שכל הסברא בדברי השו"ע שמי שאינו חייב בציצית ולובש בגד עם ציצית הציצית נחשבת למשאוי, הוא מכח זה שכאשר אין קיום מצווה בציצית הזה הרי נחשב הדבר שהציצית מחובר לבגד ללא שום תועלת, וחוטם שמחברים לבגד שאינם חלק מגוף הבגד ואין לבגד שום צורך בהם הרי הם בגדר משאוי. וממילא י"ל שכל זה שייך במקום שבאמת אין שום צורך בהם, אבל אצל אברהם אבינו היה לו צורך בחוטם הללו כדי לעשות את התיקונים העליונים שנגרמים מכח אותם הציציות, ואם כן אפילו שבדיני בני נח אין ציווי של מצוות ציצית, אבל המציאות הזו של עשיית תיקונים עליונים קיימת גם בבני נח, וממילא עד כמה שאברהם אבינו יש לו צורך בציצית כדי לעשות תיקונים עליונים זה עצמו סיבה שאפילו כדיני בני נח יחשב הדבר שיש תועלת בציצית הזו שמחוברת לבגד, ואם יש בה תועלת הרי זה לא בגדר סתם חוטם אלא זה בגדר חוטם שהם נוי הבגד שאינם נחשבים למשאוי.

וממילא כאשר אברהם אבינו ייצא לרשות הרבים בשבת עם בגד שיש בו ציצית, הרי לפי הסברא הזו אפילו לדברי השו"ע לא יחשב כמשאוי אפילו לפי דיני בני נח. ועל כן העצה הזו שיוכל לקיים את מצוות שביתה בשבת, ומצד שני מצוות לא ישבותו של בני נח על ידי שייצא בבגד עם ציצית לרשות הרבים, אינה מיישבת את אברהם אבינו ושאר האבות, שאצל האבות גם לדעת השו"ע הציצית אינה נחשבת כמשאוי אפילו לפי דיני בני נח, כיון שיש צורך בה כדי לעשות בה את התיקונים העליונים.

*

איסור משאוי באשה שיוצאת בטלית

והנה בעיקר הדברים שלפי דברי השו"ע יש ליישב לכל הפחות בתינוק שנמצא בעיר שחציו עכו"ם וחציו ישראל, שמצד אחד לחומרא חייב לנהוג כישראל ולשבות בשבת, ומצד שני לחומרא גם חייב במצוות בני נח שבהם נאמר "יום ולילה לא ישבותו", ואיך יקיים את שניהם גם יחד הרי אם שובת בשבת כדיני ישראל הוא עובר על הציווי של לא ישבותו של בני נח. ולדברי השו"ע נתבאר שיש עצה שייצא בשבת לרשות הרבים עם בגד שיש בו

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מון בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת נח | שנת תשע"ח | גיליון 12

שיחה לפרשת נח ולתחילת הזמן

שורש החטא - איבוד הגבולות

בפרשת השבוע לומדים אנו על פרשת המבול שהוריד הקב"ה לעולם. הפסוק מתחיל "ויהי הגשם על הארץ", ובהמשך הפרשה "ויהי המבול", וברש"י "כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול". והביאור בזה הוא, שהרי ירידת גשמים הם כולם ברכה ישועה ורחמים, וכמו שכ' רש"י עה"פ (תהילים סז ב) "יאר פניו אתנו סלה" - "להראות פנים שוחקות לתת טל ומטר". ירידת הגשמים הם הארת פנים מיוחדת מלמעלה. ובעצם שורש המבול הוא ג"כ גשם, אלא שכל הטובה של הגשמים היא כאשר הן באין בסדר ובגבול, אבל כאשר אלו ניטלין והגשמים יורדים ללא גבול, נהפכת הברכה לקללה, והבנין הופך להרס מוחלט, וזה הוא המבול. וזה מש"כ רש"י (ו יז) מבול שבלבל את הכל, כלומר בלא סדר ומשטר.

וכשנתבונן בדבר נראה, שעונש זה בא לעומת החטאים שבהם חטאו דור המבול. וכמו שמואר במדרש (לכ ז) "א"ר לוי הם קלקלו סילונות שלהם, אף המקום שינה להם סדרו של עולם". והיינו שמעיקר ענינו של חטא המבול הוא מה שקלקלו הסילונות שלהם, שכל דבר כשהוא במקומו ובגבולו הוא כהוגן וכשורה, והחטא היה קלקול הסדר ואיבוד הגבולות, הכל כלאים מין בשאינו מינו, וכמש"כ "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", וכ' רש"י שאפי' בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינו, ואמרו חז"ל על זה "הכלב היה הולך אצל האזב והתרנגון היה מהלך אצל הטווס, הדא הוא דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ". והיינו שנהייתה מציאות של בלבול ושינוי כל סדר העולם, וזו היא **השחיתות** הצורה. ולעומת חטאים אלו בא העונש, הנבי **משחיתם** את הארץ. מים על הארץ **לשחת** כל בשר. וכן מה שחטאו דור המבול בעוון הגזל, שאמרו חז"ל לא נחתם דינם אלא על הגזל. כל גזל הרי הוא נכנס לתוך תחום חבירו ומבלבל סדרו של עולם. ברש"י עה"פ קץ כל בשר בא לפני - "כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת רעים וטובים", אנדרלמוסיה היינו בלבול ותערובת, ללא סדר וגבול. שו"ר בכלי יקר שכ' מעין דיבורים אלו, עיי"ש.

והנה כ' רש"י (ז יא) בהא דכתיב "נבקעו כל מעיינות תהום רבה". מדה כנגד מדה הם חטאו ב"רבה רעת האדם [וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ בראשית ו ה"] ולקו ב"מעיינות תהום רבה" [והוא בסנהדרין קח]. והמכוון י"ל דהוא לענין הזה דהחטא הי' בבחינת "רבה", היינו יציאה מן הגבול הסדר והמדה, והעונש היה דיצאו הגשמים מן הגבול והמדה שלהם, שהיא ברכה, לבחינת "רבה", בלא גבול וסדר, שהוא חורבן והשחתה [וראה כעין זה בס' קהלת יצחק פ' נח], ונמצאנו למדים את כל הענין הזה גבי חטא ועונש המבול בקוצר אמרים בדבריהם ז"ל.

ולכשנתבונן נראה שבעצם זהו כל החורבן של האדם, שהוא נוטל את כל הברכות הנפלאות ביותר של הבריאה, שכאשר משתמשים בהן באופן הראוי, כל דבר לפי מקומו וגבולו וסדרו, הרי הן מקור של ברכה ואושר, אבל כשאין גבול ואין סדר מזה בא כל החורבן. ובאמת כל הבריאה כולה מסודרת בסדר נפלא, הכל מכוון ומדויק עד לאחת, דבר דיבור על אופניו עד חוט השערה, הכל ישר כאשר עשאו אלקים. ידועה אמרתו של הסבא ז"ל מסלבודקה, "לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו, את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו, את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו", הרי שאותו השבח עצמו שנאמר על עצם היצירה של המאורות - כי לעולם חסדו, נאמר גם על הסיפור שלהם ועל ההתאמה שלהם כל דבר במקומו. והוא מכלליות ענין השלום, יוצר אור ובורא

חושך עושה שלום, כל דבר במקומו ובסדרו ובשלימותו [ואפשר דהוא מן הענין שהמזלות לא שמשו כל ימות המבול. יעוין ברש"י (להלן ח כב): "ויום ולילה לא ישבתו, מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה (כ"ר פכ"ה ופ' לד)", והוא שייך גם להא דדור המבול היה מופקע משלום, יעוין בילקוט שמעוני רמז תק"כ (וכן ר' ס"ב ור' תשי"א): גדול השלום וכו' הא גדול השלום ושנואה המחלוקת וכו' דור המבול על ידי שהיו שטופים בגזל שנאמר גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו לפיכך לא נשתייר מהם פליטה, אבל אלו על ידי שהיו אוהבים זה לזה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת לפיכך נשתייר מהם פליטה". הערת ידי"ב הגרתי"ק שליט"א]. ואי' במדרש (בראשית רבה פרשה לט פסקה ח): "אמר רבי לוי בשעה שהיה אברהם מוהלך בארם נהרים ובארם נחור ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת וכיון שהגיע לסולמה של צור ראה אותן עסוקין בניכוש בשעת הניכוש בעידור בשעת העידור אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת אמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת", יש כאן הטעמה על הסדר, עסוקין בניכוש בשעת הניכוש בעידור בשעת העידור.

וכתיב (שיר השירים ד ב): "שיניך כעדר הקצבות שעלו מן הרחצה שכולם מתאימות ושכולה אין בהם", וברש"י: "ע"ש גיבורי ישראל הכורתיים ואוכלים אויביהם בשיניהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונאמר קילוס זה על י"ב אלף איש שצבאו על מדין **בקצב** ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות". הנה בדרך העולם כי בזמן של שלום המציאות היא של סדר מסוים והגבלה ידועה, אבל בזמן מלחמה הכל פרוץ בלא סדר, וכנודע מצב ההתפרקות המוחלטת של שעת מלחמה. וזהו שבחם של ישראל, שגם בהיותם במלחמה, שהם כורתיים ואוכלים אויביהם בשיניהם, אין פרץ ואין יוצאת מן הסדר והגבולות, בכל עז ותעצומות המלחמה לא היתה שום יציאה מן הסדר. ולא זו כ"ש מהזהירות בגזל ועריות. שכולם מתאימות ושכולה אין בהם. בקצב ובמנין. והעירוני לד' רש"י (דברים א כב) ותקרבון אלי כלכם: "בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטים וזקניהם ותאמרו הן הראנו וגו' אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחם לפניהם וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפנייהם אבל כאן ותקרבון אלי כולכם בערבוביא ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים", תחילת חטא המורגלים הוא הערבוביא, אין סדר, ומזה נשתלשל כל החטא שגרם חורבן לדורות.

ואמנם יסוד זה הוא מעיקר תכלית חכמת התורה, שיהא האדם מעמיד על עצמו גדרים וסייגים, עד כאן ותו לא, גבול שמות כל יעבורון. ואמרו ז"ל (ילקוט שמעוני מלכים א, ה קעז) "ותרב חכמת שלמה כחול אשר על שפת הים" ר' לוי אמר, מה חול גדר לים אף חכמתו גדר לשלמה, מתלא אמר דעה חסרת מה קבית, דעה קבית מה חסרת. עיר פרוצה אין חומה איש אשר אין מעצר לרוחו", חכמת שלמה שהגיעה לשיאה, ויחכם מכל האדם, ויותר מאדה"ר שעליו העיד הקב"ה חכמתו מרובה משלכם, ושלמה החכים ממנו, והכל הוא לעשות גדר לשלמה, שהכוחות הגדולים לא יפרצו הגדרים. והמלך הזהיר בלא ירבה, עד כאן ותו לא. וכך הוא בכלליות המדות, שיש מקום לכל המדות כאשר כל מדה במקומה ובגבולה. וזהו לשון "מדה", מדה כשמה, במשקל במדה ובמנין. ואז"ל אפילו גבי מדת הגאות (סוטה ה): "ית"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית", וכן בקנאה "קנאת סופרים תרבה חכמה" (כ"ב כ"א א'). ואי' בגמ' (סוכה מ"ט ב):

◀ נכתב על דעת הכותב בלבד ▶

"והצנע לכת עם אלקיך זו הוצאת המות והכנסת כלה לחופה והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה" ובלישנא אחרינא במכות (כ"ד א'): "והצנע לכת זה הוצאת המות והכנסת כלה לחופה והלא דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה" וברש"י בסוכה כ' "אף שם צריך הצנע, לספוד במדה נאה ולשמוח במדה נאה, ולא להנהיג קלות ראש בעצמו", וכבר נודע שבשעת האכל של הוצאת המות ובשעת שמחה של הכנסת כלה לחופה דרכם של בני אדם לצאת מגדרם, בכייתם ובשמחתם, ועל כך באה מצות והצנע לכת עם אלוהיך, שלא לצאת מן הגדרים והגבולים, לספוד במדה נאה ולשמוח במדה נאה, הכל במדה במנין ובמשקל [ונעתיק בכאן מדברי מו"ר מרן ראש הישיבה הגר"ס זצלה"ה במאמרו "האנק דם", שנדפס בספר הזכרון לזכר קדושי הישיבה הק' בחברון שנהרגו על קידוש השם במאורעות הדמים במנ"א תרפ"ט. והוא מן הענין שנתבאר בכאן, וז"ל: "כי אמנם דרכי האבילות, אף שהם הם דרכי הבעת הצער והיגון, גם סוד הניחום כמוס בהם, כי כמו שצוה התורה להתאבל לספוד ולבכות, כך צוה שלא להתאבל ולהקשות על המות יותר מדאי, שלשה לבכי שבעה להספד ושלישים לתספורת, ולבתר תריסר שתא אין מספידים, כי התורה גבול שמה כל יעבורו בהבעת צערו ויגונו של האדם"]. שכולם מתאימות ושכולה אין בהם.

בישה"ק יש סדרים לכל דבר, סדרי התפלה, סדר ראשון עיון, סדר שני ידיעה, סדר מוסר, סדר שלישי, סדרים בימי שישי וש"ק, מלבד הענין המעשי שבסדרים יש גם דרך של חינוך לסדר, שיש לכל דבר את מקומו ובדרו, לא הכל בערבוביא. וכבר אמר הגר"ל חסדן מחניכי קלם כי העצה היעוצה לכל אדם פשוט כחשוב קטן כגדול וגם לרשכבה"ג - סדר.

להתנתק מהעולם החיצוני

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. ואמרו ע"ז חז"ל יש דורשים אותו לשבח, כ"ש שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (סנהדרין קח). וביאר מוה"ר הסבא מנובהרדוק זצוקלה"ה, שלא נחלקו בעצם צדקותו, שודאי היה צדיק גדול, אלא שנחלקו מה הביא אותו לצדקותו, הדורשים לשבח אמרו כי בקשת השלימות היא שהכריחתו לנח להתנשא על כל בני דורו, שלא לטבוע בים התאוה כמותם, ונמצא שאם היה חי בדורו של אברהם, שלא היו מפריעים כאלו בודאי שהיה צדיק יותר, שבקשת השלימות לא נבעה מפחיתות הדור כי אם ברצונו הטוב. ואילו הדורשים לגנאי סוברים דבקשת השלימות לבדה לא היה בכחה להכריח את נח להיות צדיק יותר מכל בני דורו, שאילו מחמת זאת לבד לא היה צדיק בדרגה כל כך גבוהה והיה נשאר בינוני, אלא שנח ראה שבדור הזה בני אדם נשחתין כל כך, ומדותיהם מגונות כל כך, הרי אי אפשר בשעה כזו לבחור בפושטין, לא חם ולא צונן, כי אם לא ישתדל להשיג את המדרגה היותר גבוהה הרי בהכרח ימשכחו ההבל העולמי מטה מטה, ואז גם הפושטין לא ישארו בידו. וכיון שכן הלא אפשר שבזמנו של אברהם שאז לא היה הדור בדרגה נמוכה כל כך והסכנה הרוחנית היתה קטנה יותר אזי היה בוחר במדרגה יותר קטנה. משל למה הדבר דומה, למי שנוסע ברכבת בכרטיס-מסע במחלקה ראשונה, הרי אם השעה היא שעת שלום והקרונות פנויים ואין לחץ גדול בתחנות, הרי הדבר מורה על עשירות האיש הזה, שאם לא כן לא היה מוריק כספו על מחלקה ראשונה. אבל אם השעה היא שעת חרום, כל המחלקות הנמוכות מלאות חיילים ואנשי צבא, וגם אנשים הבורחים ממקום המלחמה, אזי אין זה מורה על אמידות הנוסע, כי בעל כרחו הוא חייב לנסוע במחלקה הראשונה, שאם לא כן ישרא בבית הנתיבות ולא יסע כלל. והוא שאמרו ז"ל: "ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", כי אך ההכרח ואי הרצון להישאר בבית הנתיבות ולא לנסוע הוא שגרם לו לנסוע במחלקה הראשונה. אולם בעצם הדבר אין חילוק כי יהיה איך שיהיה סוף סוף נוסע הוא במחלקה הראשונה, ולפיכך נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (עיון מדרגת האדם "בתקופות העולם").

והביאור בזה הוא, שהנה מצינו בדור המבול שחטאו כל הבהמות והחיות ונזקקו מין בשאינן מיניו, וכדברי חז"ל עה"פ "כי השחית כל בשר את דרכו על

הארץ". ומה הביאור בזה, שהרי בשלמא אדם הוא בעל בחירה וביכולתו לבחור בטוב או ברע, אך מה ענין חטאים אלו אצל בעלי חיים. ועיין בבית הלוי שעמד בזה, וביאר בארוכה, שכאשר אדם חוטא, הרי הוא מקלקל איתו את כל טבע העולם, וכאשר אדם נמשך אחרי תאוותיו, הרי בזה הוא מגביר את כוחה של התאוה ומשריש אותה אצל כל הברואים בעולם, עיין בדבריו בארוכה. ואם כן, כיון שהרשעים פעלו במעשיהם בכל העולם התחתון בכלל, להגביר כח התאוה והמדות הרעות וההשחתה והרשעה במדה זו עד שהשריש זה בטבע של כל הברואים אפילו בעלי חיים וכל העולם להיות טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה מקודם, והגבירו כל כך התאוה להזדקק לשאינם מינם עד שנעשה כן בטבע ונתחדש זה הטבע גם להבהמה לעשות כן, אם כן אי אפשר לאדם הרוצה לעמוד כנגד כח עצום כזה של רשעה והשחתה להשאר באותו עולם, ובע"כ הוא צריך להתנתק לגמרי מכל הסובב אותו, ולברוא לעצמו עולם רוחני בפ"ע המנותק לגמרי מכל העולם, וזה אי אפשר רק ע"י השגת המדרגה היותר גבוהה, ובאופן הנעלה ביותר, שבזה הוא בעולם אחר לגמרי, אבל אם הוא בינוני ויש לו איזה שייכות עם העולם שוב בעל כרחו תסחפוהו רוח הסערה והטבע שהושרש בעולם של רשעה והשחתה ולא יוכל לעמוד בו, ודו"ק.

וזוהו הביאור במה שאמרו לו הקב"ה לנח לבנות תיבה, ועי"ז ינצל מעונש המבול. שהנה לפי פשוטו ענין התיבה מסוים הוא להצלה מפני המבול, וגם התנאים והפרטים של בנין התיבה מכוונים לזה, עיין רש"י (ו יד) גבי עשה לך תבת עצי גפר: "כך שמו ולמה מניין זה על שם גפרית שנגזר עליהם להמחות בו", ושם גבי וכפרת אותה מבית ומוחוץ בכפר: "זפת בלשון ארמי ומצינו בגמ' כופרא בתיבתו של משה ע"י שהיו המים תשים דיה בחומר מבכפים וזפת מבחוץ וכו' אבל כאן מפני חזק המים זפתה מבית ומבחוץ", ושם בפסוק טז ואל אמה תכלנה מלמעלה וגו': "כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו המים למטה מכאן ומכאן", ושם ופתח התבה בצדה תשים: "שלא יפלו הגשמים בה". אלא שבסדר הפסוקים מובאר שלא זה בלבד הייתה מטרת התיבה, שא"כ ראוי היה להזכיר את ענין המבול קודם, ולאחמ"כ לומר לנח לעשות תיבה. וחז"ן דתחילה נזכר בכללות "והנני משחיתם את הארץ", ואך אחרי הצינוי על התיבה וכל עניניה נזכר ענין המבול, וכבר העירו בזה. ומה נראה מוכח דשרש ומהות התיבה היא, דבאמת עצם ענין המבול היה ביטול הבריאה והאדם בכלל, וכדכתיב "ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם", וברש"י (ו יז) עה"פ "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר וגו' - הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר מה אנוש כי תזכרנו", וההצלה של התיבה היינו שנתיחד מקום מיוחד ועולם בפ"ע שאינו שייך למהלכי הבריאה כלל. שהרי לא היה שם ענין המשך כלל, שנאסרו בפריה ורביה (רש"י ו יח), ואפילו בהמה חיה ועוף נאסרו בזה, וכדכ"ר רש"י (ח יז): "ושרצו בארץ, ולא בתיבה מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש", והמחלות והמאורות לא שמשו (רש"י ח כב), וממילא עצם ההצלה של התיבה, לא שייכא דוקא למבול רק לכל אופן של השחתת העולם שעיקרה ביטול הבריאה כנ"ל. ולפיכך שפיר הוזכרה התיבה עוד קודם שנזכר ענין המבול.

ויש לבאר שצורת ההצלה הזו היא מדה כנגד מדה, שכשם שנח ברא ויצר לעצמו עולם רוחני בפ"ע המנותק לגמרי מכל העולם, ע"י השגת המדרגה היותר גבוהה ובאופן הנעלה ביותר, שבזה הוא בעולם אחר לגמרי, ולפיכך יכול היה לעמוד בצדקו שלא להסחף ברוח הסערה והטבע שהושרש בעולם של רשעה והשחתה וכמו שנתבאר לעיל, כך נתנו לו גם באופן טבעי עולם בפ"ע שאינו שייך לבריאה ועי"כ ניצול בעת אבדנה. (ע"כ מותר שיחה בהיכל הישיבה מוצש"ק נח תשע"ז)

מהות "ישיבה" היא עולם מנותק ומופרש מכל העולם החיצוני, יודעין אנו מה שקורה בחוץ, ולא רחוק מאתנו אלא בקרבת מקום ובכל מקום שאנו נמצאים. בשביל זה יש את הישיבה שהיא שומרת ומגינה, היא עולם אחר. ישנה אימרה חסידיית על הפסוק "ויוחן שם ישראל כנגד ההר" - עם הפנים להר והגב לכל העולם. כך צריכים לחיות בישיבה, עם הפנים להר, ולהיות מנותקים מכל העולם (מותר שיחה בהזדמנות אחרת)

ליקוטים ופניני מוסר מהגאון הגדול רבי יצחק דזימטרובסקי זצ"ל מראשי ישיבת קול יעקב נלב"ע כ"א תשרי תשע"ח

על גדלותו

סיפר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין: (מוסף תצוה תשע"ב) סיפר לי הגאון הגדול רבי צבי מרקוביץ זצ"ל שהוא היה נוכח בבית של רבי ברוך בער בשעה שבאו לבשר לו על הולדת נכדתו ומרן הגרב"ב קם ממקומו נטל את ידיו לבש את המעיל וחבש את הכובע ואז אמר ברצינות רבה יהי רצון שהנכדה הזאת תינשא לבעל שיהיה א גרויסער תלמיד חכם וירא שמים. הנכדה הזאת התחתנה עם הגאון רבי יצחק דזימטרובסקי שליט"א (זצ"ל) הוא באמת אחד מגדולי הדור רק שהוא לא כל כך מפורסם כיון שהוא לא חתום על כרוזים ומודעות.

אמר לי ראש ישיבת סלבודקה הגאון רבי דב לנדו שליט"א שרבי יצחק שהיה חברותא שלו בפוניבז' הוא בבחינת רבו כי ממנו קיבל את שיטת הלימוד שקודם שלמדו יחד הוא חשב שלהיות למדן פירושו ללמוד מערכות של ר' עקיבא איגר ור' שמעון וכו' אבל ר' יצחק לימד אותו שצריך ללמוד טוב את הכל וגם תוסי' שדנים אם צריך לכתוב האשה נקנית עם ה"א או בלי ה"א גם זה גופי תורה אז ממנו הוא קיבל את דרך הלימוד.

[וכן בכינוס לב שומע חזר הגר"א על הדברים: בזמני היה בחור צעיר בפוניבז' עילוי שידע לפלפל ולתרץ וידע חידושי תורה רבים פעם סיפר לי שהרבה המובהק שלו הוא ר' יצחק דזימטרובסקי שליט"א שהיה חברותא שלו בישיבה שהוא פתח לו את העיניים איך ללמוד דף גמרא ולדעת בה את הפשט המדויק ואיך שצריך להקפיד לא לדלג שום תוספות ולהבין הכל בהבנה פשוטה וישרה והוא הרבה שלו יותר מהאחרים שלימדו אותו פלפול וחרifות]

עוד סיפר הגר"י: שרבי אליהו מישקובסקי זצ"ל אמר על רבי יצחק דזימטרובסקי שעוד לא פגש תלמיד בחור כזה עם בהירות ושכל ישר כמוהו.

צריך מסירות נפש

שח הגרצ"י גרשונביץ שליט"א בשנת תשכ"ז נסענו לירושלים עם אבי הגאון ר' ראובן יוסף ופגש את רבי יצחק דזימטרובסקי זצ"ל הוא שאל אותו לשלומו רבי יצחק סיפר שהוא בישיבה במושב סמוך לירושלים והוסיף שהדבר כרוך בטלטולי דרכים לא קלים אמר לו האבא אויף הרבצת תורה דארף מען האבען מסירות נפש.

צורת הלימוד

כתב הגר"י זצ"ל: הנה עיקר השלימות של קיום המ"ע של ת"ת השקולה כנגד כל המצות הוא כמו דאיתא בקדושין דף ל' ת"ר ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר. ועיין ר"ן נדרים דף ח' ד"ה הא קמ"ל עיי"ש.

והנה הדרך להגיע זה הוא שאחרי לימוד כל סוגיא יהיה אצל הלומד סיכום ברור של המסקנא העולה מתוך הסוגיא. ונהירנא כד הוינא כליא שמעתי מפה קדשו של מו"ר הגאון הצדיק המפורסם מהר"ר אליהו דושניצר זצוק"ל שאמר כי כל דף גמרא צריך לחזור ע"ז מיד כמה פעמים ואח"כ לעשות סיכום של תמצית הדברים מכל סוגיא ולחזור עד התמצית בע"פ כמה פעמים וזה יהיה תועלת גדולה לזכור את הגמ' עכ"ל ובחיבור שלכם אפשר יהיה לחזור הן על תמצית הדברים של העולה מתוך הסוגיא והן על ההלכה למעשה ובודאי שיהיה זה סיוע גדול לקיום המ"ע של ושננתם וכו'.

(בהסכמתו לס' אסוקי שמעתתא)

השואה מרומזת בפר' האזינו

ממו"ר הגאון רבי יצחק דזימטרובסקי זצ"ל שמעתי שמסתבר ששירת האזינו מתייחסת לתקופת השואה כי כך בדיוק היתה כוונת הצורך אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם (דברים לב, כו) ואח"כ נאמר כי גוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה והגוי הם ישראל.

(המעין מח עמ' 95)

הנס בפטירת הקרבן נתנאל

הגר"י זצ"ל סיפר שלפני שלושים שנה הוא נסע עם רב העיר ברעסלוי בגרמניה והוא סיפר לו שלפני 220 שנה נפטר שם הקרבן נתנאל בערב שבת והיה חשד שהציבור שילכו ללוותו לא יוכלו לחזור קודם השבת לעיר והם ישארו מחוץ לתחום ובדרך נס עמדה השמש שעה שלמה ברקיע והתאחרה השקיעה וראו זאת כל עמי הארץ. למחרת נכתב בכותרות העיתונים שאתמול בשעת הלויית הרבינר היהודי עמדה השמש שעה שלימה. והוא הוסיף שיש ליהודי מסוים בתל אביב קטע עיתון זה. וביום ג' תמוז שנת ה' תשמ"ט נסע הגר"י זצ"ל במונית עם הג"ר פינקל שליט"א משיבת מיר והוא סיפר לו שהרב הורביץ מאופקים היה בגרמניה. וראה שכתוב על מצבתו של הקרבן נתנאל שהתחוללו ניסים ונפלאות בעת הלווייתו והוא מאוד התעניין בזה. והלך למוזיאון ששם מאכסנים את כל העיתונים שיוצאים יום יום וחישב בדיוק את יום הלווייתו של הקרבן נתנאל וביקש שיתנו לו את העיתון של יום שבת שהוא למחרת הלווייה ומצא כתוב שם את כל הני"ל.

(זכרון רפאל עמ' עג)

שאלה לחזון איש

הגר"י זצ"ל שאל את החזון איש בעניין אחד שהחזיק בכיס האחורי כסף של חבר הפעילים ונגנב ממנו אם חייב לשלם. והשיב החזון"א כסף של חבר הפעילים

הוא כסף יקר והיה צריך להניחו בחלק העליון של המעיל ולא בכיס האחורי וחייב לשלם.
(מעשה איש ח"ג עמ' רו)

צמאון לתורה

שח הגרי"ד בכוונתו קרן אברהם הכהן: אי' בגמ' דרבא כשהיה יוצא מבית רבו רב יוסף הוה קאזיל לאחוריה והוה מינקפן כרעיה שרגליו נפצעו מאבנים וקוצים שהיו שם ונתמלאה האיסקופה בבית רב יוסף דם. וסיפרו זאת לרב יוסף ופי' רש"י משום דהיה סגי נהור ובירכו רב יוסף יהא רעוא דתירוס ראשך אכולה כרכא. ופי' רש"י דהיינו שיתמנה לראש ישיבה אך רבינו חננאל פי' דהיינו שתהיה הלכה כמותו כידוע שהלכה כרבא חוץ מיעל קגס. וצריך להתבונן מה ראה רב יוסף ברבא שכך בירכו ונראה דרב יוסף ראה ברבא שחביבות הלימוד שקועה בו אף אחר שסיים את לימודו לכך בירכו שיזכה שתהיה הלכה כמותו...

שמעתי מתלמיד החפץ חיים בשמו שהקשה על מה דכתיב הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה ואמאי משלו את התורה למים הא יש משקים יותר טעימים מן המים.

ותי' על פי דא' בשו"ע אורח חיים סי' ר"ד דדווקא השותה מים לצמאו חייב לברך אך מי שאינו צמא פטור מברכה על כן המשילו חז"ל את התורה למים דרך מי שצמא לתורה זוכה בה אך מי שלומד ואין לו צמאון לתורה אין זו תורת אמת ואינו זוכה לתורה. וכעין זה אי' מהנתיבות בספרו אמת לעקב שהקשה אמאי בכל ברכת המצוות יש לפניה רק ברכה אחת ואילו בברכת התורה יש שתי ברכות וביאר דלימוד התורה שאני משאר המצוות דמי שאין לו חביבות התורה ואין בלבו שמחה על שה' בחר בנו ונתן לנו את תורתו אז אע"פ שלומד אין זה לימוד אמתי ע"כ מברכים שתי ברכות כדי שישים האדם דבר זה אל לבו.

הערכה לתורה

ובכוונתו נוסף של קרן אברהם הכהן אמר הגרי"ד: הנה בברכת הנהנין אזי רק ברכת המזון לאחריה היא דאורייתא אולם הברכה שלפניה אינה אלא מדרבנן. לעומתו בברכת התורה שהשאג"א סי"ל שהוא דאורייתא החיוב הוא רק לפני הלימוד וצ"ב החילוק בזה. ואולי ההסבר הוא שהכרת הטוב הוא ביותר לאחריה אחר שנהנה מן הדבר ועל כן ברכת הנהנין דאורייתא הוא רק לאחריה אולם בלימוד התורה אין לתורה חשיבות רק כאשר מכירים שהשי"ת עשה עמנו חסד שנתן לנו התורה ושדבר זה שיש לנו תורה הוא זכיה גדולה וממילא צריך לברך לפני הלימוד שרק לאחר הברכה נעשית התורה חשובה תורה שהודו עליה ישנם הרבה שמצליחים בלימוד ומתעלים מאד ולעומתם ישנם כאלו שלומדים ואינם מתעלים. וראיתי משמעות מאחד מגדולי האחרונים שהחילוק הוא עד כמה יש לאדם הערכה לתורה שבאותה מידה שהוא מחשיב את לימודו כך מזכים אותו מן השמים שיוכל להתעלות בתורה וכמה שהערכה פחותה גם העליה פחותה...

ראיתי מובא שהיה פעם שתלמיד צעיר אמר לחתם סופר איזה חידוש ומרוב שמחה ששמח החתם סופר בזה זלגו עיניו דמעות אין לנו השגה בדרגות של החתם סופר. אך אני מדבר על נקודה יכולים להבין דרך העולם הוא שכשאחד אומר חידוש הוא שמח אולם כאשר השני אומר אזי אם הוא בעל מידות גדול מקשיב הוא לדבריו אולם שמחה עד שיזלגו עיניו דמעות זה פרט קטן שללמד יצא מגודל הקדושה של החתם סופר והאש של אהבת התורה שבערה בקרבו וזה השריש בכל המדינה ובכל תלמידיו וזה נמשך לדורי דורות.

על רבי יששכר מאיר זצ"ל

העיד הגרי"ד שנמנה גם הוא על תלמידיה הראשונים של ישיבת פוניבז'. מתמיד פרושו מי שמנצל את כל הסדרים ואף יותר כך מאחר לישון כדי להספיק עוד דף גמרא ומשכים קום כדי לחזור על הנלמד אמש אבל רבי יששכר מאיר היה משהו אחר לגמרי התמדתו הייתה מעל הטבע ממש לא היה רגע שהוא לא למד בו גם כשהיה ניגש למטבח כדי לאכול משהו היה זה לרגעים ספורים ממש היה טועם משהו ונעלם ולהיכן נעלם בתוך בית המדרש שם מצאנו אותו כשכל כולו בתוך הסוגיא.

על הגאון רבי דוב זוכבסקי זצ"ל

הגאון הצדיק רבי דוב זצ"ל נולד ביאנובה ובילדותו גלה לסלבודקא בתחילה למד בכנסת בית יצחק אצל מק הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ וצוק"ל ותמיד הזכיר בהערכה את התועלת שצמחה לו מלימוד זה אצל רבי ברוך בער שמענו מהגאון רבי יצחק דזמיטרובסקי זצ"ל שחותנו הגאון רבי יעקב משה ליבוביץ זצ"ל ראש ישיבת קמניץ בירושלים סיפר כי בזמנו לא כל בני הישיבות ידעו להגדיר במלוא עומקם ובבהירות את חידושי של רבנו חיים הלוי זצוק"ל מבריסק בערל יאנובר היה זה שידע לחזור על חידושי תורתו של רבי חיים.

הספדו של הגרי"ד על הגאון הגדול רבי שלמה ברמן זצ"ל

איתא בגמ' שבת דף קנ"ג א"ל רב לרבה בר שילת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא והיינו רא"ל רב שבהספדו יאמר דברים המחממים את הציבור כי נשמתו של רב תהא שם במעמד ויש להבין מהו ענין דהתם קאימנא הא בחיי רב בהיותו בעוה"ז היה ג"כ מופשט מכל הגשמיות וכולו היה קודש קדשים ומה כוונתו שבפטירתו רוצה שיחממו את הציבור משום שנשמתו תהא שם וכפה"נ שהביאור בזה הוא דבגמ' גיטין איתא עשינו עצמנו בבל כא"י לגיטין מכי אתא רב לבלל. ומבואר בזה שרב הפיץ והרבה תורה בבל עד שנעשית בבל כא"י בבל שהיתה מקום היהודים בגולה והפכה רב לא"י ובשעה שנפטר רב מן העולם כל השפע שבא לעולם מכוחו מתורתו של רב מה שהיה מלמד לישראל ומלבד זה מבואר בגמ' ששכינה נמצאת בבית רבינו שבבבל והיינו רב שהשפע הגדול של קדושה הושפע מרב מלבד תורתו הגדולה וכשנסתלק רב הרי כל התורה והקדושה שהושפע מכוחו נפסק ואמר רב שבשעת ההספד עליו נשמתו

תהיה וכל השפע שהיה בחיותו מכוחו ימצא גם בהספד וע"ז אמר אחים לי בהספדאי שהציבור יקבל חיזוק בתורה וירא"ש מהשפע הגדול הנמצא בהספד מחמת שנשמתו נמצאת במקום זה כשאנחנו באים להספיד אדם שהיה יחיד ומיוחד זכרנו ימים מקדם עוד בשעה שהיה בחור צעיר בישיבה. בגמ' ברכות י"ז א' איתא ר"י כי הוי מסיים ספרא דאיוב אמר הכי אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה ע"ה טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הולדו כשאנו באים לדבר על הנפטר הגדול כשבאים כעת להספיד אותו עליו אפש"ל אשרי מי שגדל בתורה מתחילת גידולו כשהיה ילד בבית אביו שהיה ידוע כאדם צדיק וחסיד וגדל בבית של תורה ועמלו בתורה מי שהכיר אותו בישיבה ידע שכל שאיפת חייו כל מה שחיפש היה רק לעלות בתורה ללמוד בחלק העמקות ובחלק הבקיות הוא היה יחיד ומיוחד.

אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ד' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול על פלגי מים וגו'. וידוע שמרן החזו"א זצ"ל שאין לנו מושג בגדלותו כשהיה צריך משהו שישן אתו. בחר בנפטר הזה שהוא יישן עמו. ומבואר בגמ' שגדול שמושה יותר מלמודה משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע יהושע נקרא בכל מקום משרת משה ולא תלמיד משה ואם משה מסרה ליהושע הרי היה תלמיד מובהק למשה וקיבל ממנו התורה ואעפ"כ הוזכר משרת משה משום שגדולה שמושה יותר מלמודה הנפטר היה מסתופף בצלו של מרן החזו"א זצוק"ל עצם מה שישן אצלו היה בבחינת משרת משה וגם היה לומד אצלו בספר חזו"א מובא דברים משמו של הנפטר הגדול ובבחרותו בישיבה כולם הרגישו עליו שהוא משכמו ומעלה וכל שאיפת חייו היתה לתורה וירא"ש והיה לפעמים עוסק לגמ"ח אך הכל בהצנע לכת וידוע גם ממקום עולה של תורה בארצינו הקדו' הגאון מפונביו' זצוק"ל כמה שהיה מחבב את הנפטר ותמיד היה מדבר עמו בלימוד.

ושמעתי פעם מה שאמר הרב זצ"ל לבני ירחי כלה בתוך דבריו שמעתי עכשיו את ר' שלמה זה כ"כ מאיר וכ"כ נעים מה ששמעתי כך אמר בשבחו הגאון מפונביו' שגאונותו היתה מפליאה ביותר וכל ראשי הישיבה העריכוהו באופן מיוחד. ואח"כ כשהרב שך שהיה מנהיג ישראל היה מצרף אותו לכל עניני ההנהגה והיה ממש יד ימינו של קדוש ישראל זצוקל"ה. ומרן הקה"י בחר בו להיות חתנו כבנו והיה כעץ שתול על פלגי מים הסתופף אצל קדושי עליון החזו"א הקה"י הרב זצ"ל ראשי הישיבה ורק עלה ונתעלה. ואם נרצה לומר איך הגיע לדרגה הגדולה הזאת שורש הדבר הוא הרצון להדבק ולהאבק תחת רגליהם של תלמידי חכמים ושאיפת החיים שלו כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה לא עניין אותו דברים אחרים רק לימוד התורה עלייה בתורה ועסק ג"כ בגמ"ח כמבואר רעל שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה

ועל גמ"ח ויש להבין לכאורה מהו כפלות הדברים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ממ"נ גדול בתורה היינו שגדלותו בתורה ואם רוצים להוסיף עוד גם עמל התורה יאמרו שעמלו בתורה. וחשבתי לבאר בזה שגדול בתורה היינו שמילדותו היה שתול על פלגי התורה והחילוק בין הלומד מילדותו ללומד בגדלותו הוא גדול בחז"ל איתא מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה וצריך להבין באור הדבר מהו מה שעשתה חכמה עטרה עשתה ענוה עקב לסוליתה וכפה"נ כוונת הדבר דחכמה היינו חכמת התורה דשאר החכמות אי"ז חכמה כלל אלא דברים בטלים וכאן עוסקים בחכמת התורה ואדם שאין לו מדת הענוה מכח התורה שלומד מתקדש האדם ומתקרב לקב"ה ומגיע לדרגות גבוהות ותמיד צריך לחשוב להתגבר על היצה"ר בכח תורתו וזהו עטרה לראשה ששמים עטרת התורה על הראש בשביל שעי"ז יוכל להזהר שלא יחטא ולא יהא רק לימוד תורה אלא גם קיום התורה אך יש מדת הענוה אדם שיש לו המעלה של מדות טובות ומשפיל עצמו עד שהוא עניו בשבילו דרך התורה והמצוות הם באופן טבעי הוא מקיים את התורה כך מדת הענוה הוא שאדם שיש לו את המעלה של מדות טובות ומשפיל עצמו עד שהוא עניו בשבילו דרך התורה והמצוות הם באופן טבעי הוא מרגיש בקיום התורה והמצוות כמו שהולך שאי"צ לחשוב בכל פסיעה אלא הולך ממילא וכך אצלו קיום התורה והמצוות וזהו המעלה של ענוה של חכמה אדם שיש בו החכמה הזאת ודאי עי"ז מצליח לשמור עצמו ולילך בדרך התורה והמצוות אך צריך בשביל זה כל שעה התבוננות שיוכל לילך באופן זה אך אדם שיש בו ענוה מעצם טבעו גורם שיוכל לילך בדרך התורה והמצוות ואי"צ להתבונן בזה.

וזה הענין של גדול בתורה האדם הגדל מילדותו בבית של הורים צדיקים ומילדותו למד תורה נכנס בטבעו ענין זה והוא כמו ענוה שכל דרכו בדרך התורה והמצוות הוא טבעי אצל הנפטר היו רואים שהתשוקה שלו ללימוד תורה וקיום המצוות היה דבר טבעי זה היה חלק מעצם אשיותו הוא חיפש ללמוד וללמוד ותמיד הסתופף אצל גדולים והתקרב אליהם והכל מחמת המשיכה שלו לחלק הקדושה תורה וירא"ש היה אצלו באופן טבעי וממילא נמשך אחרי מי שהיה גדול וקדוש אמיתי וכדכתיב כל עוף במינו ישכון וכן אדם בדומה לו. ובדרשותי הר"ן ביאר הטעם שיש ירידת הדורות וכמ"ש שהיה תקופת התנאים ואח"כ תקופת האמוראים ואמורא אינו יכול לחלוק על תנא משום שהיה ירידת הדורות ואינו יכול לחלוק עליו וכן בחתימת התלמוד לא יכלו לחלוק על הש"ס והסיבה לזה שיש ירידת הדורות ביאר הר"ן שבעצם בשעת מתן תורה כשקיבל משה את התורה היה שפע של תורה ויהושע קיבל את השפע מכוחו של משה רבינו ולכך היה פחות ממנו וכמבוי' שפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה שהוא קיבל משה ואח"כ כשקבלו מיהושע הרי נפחתו מיהושע וכך בכל דור ודור מקבלים את השפע מהדור הקודם וממילא נהיה פחות מהדור הקודם וזהו ירידת הדורות. ובגמ' איתא מרבי דאמר הא

עדיפנא מחבראי דחזינא לר"מ מאחוריו ואי הוי חזינא מאפהי עדיפנא טפי ומבואר שאם לומד אצל ר"מ נעשה גדול אך כאן נוסף עוד שאפי' הרואה את ר"מ ג"כ נוסף בגדלותו ומהו הבאור בזה הא לא נוסף לימוד. אך לפ"ד הר"ן אפשר לפרש שעצם ההתחברות שיש לאדם קשר נפשי עם גדולי הדור זה עצמו סיבה שיהיה לו שפע של השפעת קדושה ועליה בתורה מכח גדולי הדור הקודם מטבע האדם שאדם שאיננו רואה אותו הקשר בידיהם קטן וכשרואה אותו הקשר מתחזק שני אנשים שנעשים חברים הוא ע"י שרואה אחד את חברו ומדבר אותו וכך מתקשר אליו ומה שראה את ר"מ זה הביא השפעה שע"ז עדיפנא מחבראי. הבה נתבונן ונחשוב אנחנו בגדול הדור מרן החזו"א שהיה גדול בכמה דורות האחרונים והנפטר הגדול הזה ישן אצלו משמש אותו ומדבר אותו בלימוד עולה בתורה ממנו היה ממש מתאבק בעפר רגליו בודאי אפשר להבין עד כמה שהוא קבל השפעה של תורה וירא"ש ומידות טובות וכל דבר שבקדושה מכח גדלותו של החזו"א. ובפרט שהנפטר עוד קודם שבא אל החזו"א מצד עצמו היה יחיד ומיוחד הוא היה מפורסם בתור עילוי נפלא בעונה במידות בירא"ש בחסד ובודאי שעלה ונתעלה עד שאין שיעור.

בסוף ימיו ידוע שהיה לו יסורים גדולים בחז"ל איתא ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורין ואלו הן תורה א"י ועוה"ב ובמושכל ראשון אם יבוא לדון איך זוכה האדם לעוה"ב הוא ע"י שלומד התורה אשרי מי שגדול בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וע"ז זוכה לעוה"ב ומה שייך יותר מזה הוא יהא צדיק גדול ויזכה לעוה"ב ובגמ' מבואר שכולם לא נתנו אלא ע"י יסורין מה צריך ליסורין לזה ומוכרח בזה שיש שני דרגות בעוה"ב ובודאי שכל מי שמקיים מצוות ואין לו עבירות זוכה לעוה"ב ואפי' מי שיש בו עבירות אם רוב זכויות יש לו חלק לעוה"ב אם אינו בכלל אלו שאין להם חלק לעוה"ב אך יש דרגה מיוחדת לאלו שנתנה להם עוה"ב שיש להם קנין בעוה"ב וזה בא רק ע"י יסורין הכח של יסורין מעלה את האדם לאין שיעור מה שאנחנו אין לנו כלל מושג בזה.

ושמעתי פעם ממורי הגר"א דושיניצר שאמר בשם הגרש"ז משל על העוה"ז שדומה לנכנס במלון שכשאדם שותה כוס תה בביתו אינו עולה לו אפי' פרוטה אך כשנכנס למלון יקר ולא לוקח אלא כוס תה צריך לשלם ע"ז מחיר מפולפל וכן הוא בשכר המצות כשאדם משלמים לו בעוה"ז הרי א"ז כלום יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ואעפ"כ אם משלמים לו בזה העולם חשיב תשלום גדול לאין שיעור ולהפך כשאדם מקבל מעט עונש בעוה"ז אף שא"ז כלום זה מוריד הרבה מהעונשים בעוה"ב אך יש אדם שלא מגיע לו עונש ואעפ"כ מקבל יסורין וזהו יסורין של אהבה וענינים שהם מעלים את האדם לדרגות גבוהות ואיתא בגמ' בב"מ על רבינו הקדוש שביום שמת רבי בטלה ענוה וקדושה וכשר' אליעזר בר"ש נפטר רצה רבי לישא את אשתו ואמרה לו שאינה רוצה רכלי שנשתמש בו

קודש לא ישתמש בו חול והיינו על רבי הקדוש אין לנו מושג בגדלותו ואעפ"כ חשיב לראבר"ש חול ומעלת ראבר"ש מבואר בגמ' משום שקיבל ע"ע יסורין ואף שרבי ג"כ סבל יסורין אך ראבר"ש קבלם מעצמו ובמעלה זו חשיב יותר מרבינו הקדוש ורואים עד כמה ענין יסורין מעלה את האדם.

הנפטר הזה סבל הרבה יסורין אין כל ספק שזה היה כפרה על כלל ישראל וחשבתי פעם מהו מעלת המקבל יסורין ומדוע היסורין מעלים את האדם לאין שיעור ואולי משום שיסורין מכפרין על הדור וא"כ ע"י שהוא מקבל היסורין הוא מכפר על כלל ישראל ונמצא שהוא מוסר את נפשו לכפרה על כלל ישראל ולא מבעי כראבר"ש שמסר עצמו ליסורין אלא אפ' כרבי כיון שקיבל יסורין לכפרה על הכלל הרי הוא עולה בזה הרבה ואין לנו כלל מושג בגדלות הנפטר שסבל יסורין לכפרה על הדור ועתה עלה ונתעלה ביסוריו שהם כפרה על הדור איתא בגמ' אגרא דהספידא דלויי ופירש"י ששכר ההספד ועיקרו להרים קול והציבור יבכה ויתעורר ע"י ההספד אך ידוע שבדברי חז"ל כלול הרבה ענינים ושמעתי עוד ביאור בזה שענין ההספד הוא דלויי הוא משא שהציבור ישא את המעלות של הנפטר ויקח מהם מעלות ובתשובות הגאונים איתא על רב שהיה לו עשרה מילי דחסידותא ובשעת פטירתו באו תלמידיו וכל אחד נטל דבר אחד והטעם שלא לקח אחד כולם כי לא היה מי שיקח את כולם ור' ששת ור' יוסף לקחו מרב עצמו רב שלא היה מסתכל חוץ לדי' אמותיו ונהגו כן וראו שאינם יכולים לעמוד בזה אז מקשו שיעשו סומים וכך הוי שנעשו שניהם סומים והכל כדי לקיים הענין הזה שיוכלו לילך בדרכו של רב וצריך להבין מהו ענין החלוקה שכל אחד לקח דבר אחד ועד כדי כך שאם אינם יכולים לקיים יעשו סגי נהור בשביל זה ונראה בביאור הדבר שהקיום של העולם הוא כשמירת המצוות וכשהיה רב בדור מתחזק השפע של רב ובזכויותיו הרבות היה העולם קיים וכשרב נפטר היה העולם חסר קיום בקיום הזה של עשרה מילי דחסידותא והיה צריך שיהיו תלמידים שכ"א יקבל אחד מהם וע"ז ימשך קיום הדברים האלו שהם קיום העולם וזהו אגרא דהספידא דלויי שהשכר הוא שאנחנו נקבל ע"ע חלק מהדברים של הנפטר הגדול ושאר הדברים קשה ליקח אך הדבר העיקרי שיהא כי הם חיינו ואורך ימינו התורה לא מספיק מה שלפעמים לומדים אחד שהוא לומד ואינו רואה שזה שאיפת חיינו שזה כי הם חיינו ואורך ימינו חסר בעצם הלימוד שלו לכה"פ את המעלה הזאת של הנפטר הגדול צריך כ"א לקבל שזהו עיקר השאיפה של חיינו שיהא עמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וע"ז נזכה לקיום ומחה ד' דמעה מעל כל פנים ולא נדע צער ונזכה לבנין בהמ"ק ותחיית המתים במהרה אמן.

(עלי יגון)

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נצרת עלית הר יונה בביהכ"ס המרכזי נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכי נתיניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב) נעצם ישיבת נר זרח נעולה גבעת המורה נפת תקוה גני הדור בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 קרית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה קרית שמונה 052-7136824 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה תל אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר	סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקיכן) בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה בבתי הכנסת: המרכזי חזון אי"ש שערי חסד 054-8498969 (קירט) כרמיאל ישיבת רנה של תורה מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה מגדל העמק 050-4180407 מצפה רמון אצל ידידינו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו	זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינויער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכ"ס אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה	אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג בבתי הכנסת: חניכי הישיבות כרם ישראל מנין אברכים צא"י נחלת סירוקה זי יהודה שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בת ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון חדרה בביהכ"ס יד זאב	אופקים 052-7635246 (סמדי) בבתי הכנסת: קיויתי שיויתי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אור עקיבא בביהכ"ס עץ חיים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישורים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה קהל חסידים דרכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל-רח' פרל
---	---	---	--	--

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

